RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922. Första kammaren. Nr 42.

Torsdagen den 1 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes två till kammaren ankomna protokoll, så lydande:

År 1922 den 1 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken ej mindre för valperioden 1922—1925 efter herrar S. I. W. Philipson och S. Th. Palme, vilka voro i tur att avgå, än även för återstående delen av valperioden 1920—1923 efter herr statsrådet F. V. Thorsson, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1922—1925:

herr Philipson, Sten Isak Walter, vice häradshövding, med 43 röster,
„ Palme, Sven Theodor, verkställande direktör, „ 43 „ ;

för återstående delen av valperioden 1920—1923:

herr Kristensson, E., ledamot av riksdagens andra kammare, med 41 röster;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1923 försiggått:

herr Olauson, Knut Arvid, bankokommissarie, med 42 röster,
greve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare, „ 41 „ ,
herr Rune, Axel Olof, ledamot av riksdagens första kammare, med 40 röster.

Ernst Trygger. *And. Pers.*
Adolf Janson. *Värner Rydén.*

År 1922 den 1 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar C. E. Kinander, G. Kobb och K. E. H. Hildebrand, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ordförande:

herr Kinander, Carl Emil, vice häradshövding, fullmäktig i Jernkontoret, med 43 röster;

fullmäktige:

herr Kobb, Gustav, professor vid Tekniska högskolan, med 43 röster,
„ Hildebrand, Karl Emil Hildebrand, fil. doktor, „ 43 „ ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1923 försiggått:

herr Strömberg, Otto Mauritz, ledamot av riksdagens första kammare, med 42 röster,
„ Ekman, Carl Gustaf, ledamot av riksdagens första kammare, med 41 röster,
„ Bäckström, Helge Mattias, f. d. professor, „ 40 „ .

Ernst Trygger. *And. Pers.*
Adolf Janson. *Värner Rydén.*

På framställning av herr talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna, ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till de paragrafer, som därom borde intagas i riksdagsbeslutet.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 45, punkten 1, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att vad i 3 § av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften under *protokoll, annat,* upptagits skall hava följande lydelse:

	1 Avd.		2 Avd.		3 Avd.		4 Avd.		5 Avd.	
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
Protokoll, annat:										
som utgives till part, vilken utan särskild begäran författningsenligt är skyldig att lösa detsamma:										
första arket	1	—	2	—	6	—	8	—	8	—
andra arket	1	—	1	50	4	—	4	—	4	—
varje av de övriga	1	25	1	50	4	—	4	—	4	—
som på begäran utgives till part, vilken eljest icke författningsenligt är skyldig att lösa detsamma:										
första arket	1	—	2	—	2	—	2	—	2	—
andra arket	1	—	1	50	2	—	2	—	2	—
varje av de övriga	1	25	1	50	2	50	2	—	2	—
som eljest utgives; lika med Avskrift.										

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att vad under nämnda rubrik upptagits skall hava följande lydelse:

	1 Avd.		2 Avd.		3 Avd.		4 Avd.		5 Avd.	
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
Protokoll, annat:										
som utgives till part, vilken utan särskild begäran författningsenligt är skyldig att lösa detsamma:										
första arket	3	—	4	—	6	—	8	—	8	—
andra arket	2	50	3	—	4	—	4	—	4	—
varje av de övriga	2	75	3	—	4	—	4	—	4	—
som på begäran utgives till part, vilken eljest icke författningsenligt är skyldig att lösa detsamma:										
första arket	3	—	4	—	2	—	2	—	2	—
andra arket	2	50	3	—	2	—	2	—	2	—
varje av de övriga	2	75	3	—	2	50	2	—	2	—
som eljest utgives; lika med Avskrift.										

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;
Nej — 41.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 619, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 99 ja och 97 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 192 ja och 138 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 45, punkten 2, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att stämpelsatserna för utnämningsbrev för riddare och kommendörer av de särskilda ordnarna skola bibehållas oförändrade, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att sistnämnda stämpelsatser skola höjas till dubbla beloppen.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;
Nej — 74.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 620, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 77 ja och 124 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 139 ja och 198 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 50, punkten 2, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med första kammaren, vill, att riksdagen, med hemställan om förnyad utredning i ärendet, skall för närvarande avslå såväl propositionen nr 114 som utskottets hemställan om antagande av det med samma proposition framlagda författningsförslaget med viss av utskottet föreslagen ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, *dels* antagit följande

FÖRSLAG

till

förordning om ändrad lydelse av § 5, § 8 mom. 4 och § 9 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911.

Härigenom förordnas, att § 5, § 8 mom. 4 och § 9 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911 skola hava följande ändrade lydelse:

§ 5.

Vid resa från Norge till Sverige över här nedan angivna delar av gränsen, annorledes än med järnväg ävensom järnvägsledes intill första vid järnvägen belägna tullkammare, vare det med undantag för spelkort, vilka äro underkastade såväl stämpelavgift som tull, samt brännvin och sprit jämte därmed beredda drycker ävensom vin och arbetad tobak, för vilka senare varor tull skall erläggas, medgivet att av till införsel tillåtna, tull underkastade naturalster eller tillverkningar tullfritt medföra följande partier, därest dessa uteslutande äro avsedda för gränsbefolkningens hushållsbehov, nämligen:

I. över gränsen mot Bohuslän öster om linjen Saltbacken—Sponviks skansar, mot Dalsland samt mot Värmland med undantag av den norr om gränstullstationen i Mitandersfors belägna delen av gränsen:

bröd, alla slag, tillsammans 10 kilogram,
fläsk, alla slag, tillsammans 10 kilogram,
garn, alla slag, tillsammans 5 kilogram,
kaffe, alla slag, och kaffesurrogat, tillsammans 5 kilogram,
malt, 10 kilogram,
maltdrycker, alla slag, tillsammans 5 liter,
risgryn, 5 kilogram,
socker och sirap, alla slag, tillsammans 5 kilogram,
spannmål, omalen, 40 kilogram,
spannmål, malen, 25 kilogram,
vävnader, alla slag, till ett sammanlagt värde av 50 kronor samt
andra varor till ett sammanlagt värde av 40 kronor;

II. över gränsen mot Värmland norr om gränstullstationen i Mitandersfors:

bröd, alla slag, tillsammans 20 kilogram,
fläsk, alla slag, tillsammans 10 kilogram,

garn, alla slag, tillsammans 5 kilogram,
kaffe, alla slag, och kaffesurrogat, tillsammans 5 kilogram,
malt, 40 kilogram,
maltdrycker, alla slag, tillsammans 10 liter,
risgryn, 5 kilogram,
socker och sirap, alla slag, tillsammans 10 kilogram,
spannmål, omalen, 150 kilogram,
spannmål, malen, 100 kilogram,
vävnader alla slag, till ett sammanlagt värde av 75 kronor samt
andra varor till ett sammanlagt värde av 100 kronor;

III. över gränsen mot Dalarna, Härjedalen och Jämtland:

bröd, alla slag, tillsammans 20 kilogram,
fläsk, alla slag, tillsammans 10 kilogram,
garn, alla slag, tillsammans 5 kilogram,
kaffe, alla slag, och kaffesurrogat, tillsammans 5 kilogram,
malt, 40 kilogram,
maltdrycker, alla slag, tillsammans 10 liter,
risgryn, 5 kilogram,
socker och sirap, alla slag, tillsammans 20 kilogram,
spannmål, omalen och malen, tillsammans 600 kilogram,
vävnader, alla slag, till ett sammanlagt värde av 150 kronor samt
andra varor till ett sammanlagt värde av 150 kronor;

IV. över gränsen mot Lappland:

bröd, alla slag, tillsammans 20 kilogram,
fläsk, alla slag, tillsammans 10 kilogram,
garn, alla slag, tillsammans 5 kilogram,
kaffe, alla slag, och kaffesurrogat, tillsammans 5 kilogram,
malt, 40 kilogram,
maltdrycker, alla slag, tillsammans 10 liter,
risgryn, 5 kilogram,
socker och sirap, alla slag, tillsammans 50 kilogram,
spannmål, omalen och malen, tillsammans 600 kilogram,
vävnader, alla slag, till ett sammanlagt värde av 150 kronor samt
andra varor till ett sammanlagt värde av 300 kronor.

Där vara av resande medföres i större myckenhet, än ovan stadgats, skall tull, enligt vad eljest gäller, erläggas för hela den av varan införda kvantiteten.

Resa flera medlemmar av ett hushåll tillsammans, åtnjutes tullfrihet endast av en av dem.

Tullfrihet, varom i denna paragraf sägs, gäller icke för varor, som i handelsavsikt införas vare sig för att i vanlig ordning försäljas eller

för att utlämnas såsom ersättning för verkställt arbete, ej heller för varor, som av handlande eller för handlandes räkning införas, så vitt de äro av de slag, med vilka han idkar handel; dock äger för särskilda fall generaltullstyrelsen härifrån medgiva undantag.

Resande vare, om tulltjänsteman sådant fordrar, skyldig att avlämna, jämte uppgift om yrke och hemvist, en på tro och heder avgiven skriftlig förklaring angående den avsedda användningen av de varor, han medför. Införas varorna icke för resandes egen räkning, skall sådan förklaring avgivas av den, för vilkens räkning de införas. Underlåter vederbörande avlämna dylik förklaring, skola varorna i vanlig ordning tullbehandlas.

Hurusom för socker, vilket enligt denna paragraf införes tullfritt jämväl frihet från sockerskatt må åtnjutas, därom är särskilt stadgat.

§ 8.

4. Varor, som av gränsbefolkningen för hushållsbehov föras från Norge eller Finland till närbelägen ort i Sverige för att här förädlas genom blekning, färgning, garvning, hyvling, malning, spinning, vävning eller annan dylik bearbetning eller för reparation och som efter sådan förädling eller reparation till ursprungslandet återutföras, äro vid införseln fria från tullumgälder, för så vitt varuägaren ställer sig till efterrättelse de närmare kontrollföreskrifter, vilka till förekommande av missbruk kunna varda i enlighet med de allmänna anvisningar, som av generaltullstyrelsen i ämnet utfärdas, meddelade av vederbörande tullmyndighet vid gränsen.

Frihet från tullumgälder åtnjutes, under enahanda förutsättning, jämväl för dragare och fordon, som av gränsbefolkningen föras från Norge eller Finland till närbelägen ort i Sverige för att under viss kortare tid här användas till timmerforsling eller annat dylikt ändamål likasom även för kreatur, vilka från sagda främmande länder införas för att under viss tid å sådan ort gå i bet. Därest tiden för sådan disposition inom Sverige, som nu blivit sagd, överstiger sex månader, skall medgivande av tullfrihet ankomma på prövning av vederbörande tullmyndighet vid gränsen i enahanda ordning och under villkor, som här ovan i mom. 1 föreskrivas, samt med iakttagande tillika av de allmänna anvisningar, som av generaltullstyrelsen i ämnet utfärdas.

§ 9.

2. Varor, som av gränsbefolkningen för hushållsbehov föras från Sverige till Norge eller Finland för att förädlas genom blekning, färgning, garvning, hyvling, malning, spinning, vävning eller annan dylik bearbetning eller för reparation och som efter sådan förädling eller reparation återinföras, skola vid återinförseln vara fria från tullumgälder, för så vitt varuägaren ställer sig till efterrättelse de närmare kontrollföreskrifter, vilka till förekommande av missbruk kunna varda i en-

lighet med de allmänna anvisningar, som av generaltullstyrelsen i ämnet utfärdas, meddelade av vederbörande tullmyndighet vid gränsen.

dels ock beslutat, att förordningen skall träda i kraft å dag, Kungl. Maj:t bestämmer.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;
Nej — 53.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 621, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 95 ja och 110 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 179 ja och 163 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 121, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dels täckande av å ordinarie remonteringsanslaget för år 1921 uppkommen brist, dels ock anslag för inköp av vissa pråmar och båtar, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Föredrogos statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 122, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående vissa lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.; och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag dels till avlöning åt en föredragande inom finansdepartementet i ärenden rörande sparbanksväsendet, dels ock till bestridande av kostnaderna för sparbanksinspektörens verksamhet.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos bevillningsutskottets memorial:

nr 52, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden, och

nr 53, angående särskild ersättning åt sekreteraren hos utskottet.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

Föredrogos och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial:

nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 46 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, och

nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 48 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping ävensom en i ämnet väckt motion.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets memorial nr 57.

Föredrogs och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial nr 27, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 21 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete och dels en i anledning därav väckt motion.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 58, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande jordbruksutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av hushållningssällskapen jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ang. anslag för bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner.

I detta memorial hade utskottet till en början anfört följande:

"Den 3 sistlidne februari avgav statsutskottet utlåtande (nr 9) i anledning av Kungl. Maj:ts den 7 januari 1922 till riksdagen avlåtna proposition nr 11, däri Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden samma dag, föreslagit riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder, under riksstatens femte huvudtitel anvisa dels på tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 85,000,000 kronor och dels på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst, 5,000,000 kronor.

I sitt berörda utlåtande anförde utskottet, bl. a., att, då Kungl. Maj:t snarast möjligt torde behöva få nödiga medel till sitt förfogande till arbetslöshetshjälpens fortsatta bedrivande, utskottet funnit nödvändigt, att riksdagen omedelbart beviljade ett visst belopp såsom förskott å det definitiva arbetslöshetsanslaget. I sådant syfte ville utskottet föreslå ett

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

belopp av 20,000,000 kronor, vilket syntes vara tillräckligt för ifrågavarande verksamhets uppehållande i dess dåvarande omfattning under så lång tid framåt, att därunder den grundliga prövning, som de föreliggande frågornas vikt och de äskade beloppens storlek betingade, torde kunna medhinnas från utskottets och riksdagens sida.

Utskottet gjorde vidare vissa uttalanden angående de grunder, som borde följas för bedrivande av den fortsatta arbetslöshetshjälpen, samt hemställde härefter, att riksdagen för arbetslöshetens bekämpande måtte på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 20,000,000 kronor.

Utskottets berörda hemställan blev den 8 förutnämnda februari av båda kamrarna bifallen.

I memorial den 31 sistlidne mars (nr 28) upptog utskottet frågan till förnyad behandling. Utskottet framhöll därvid, att, enligt vad utskottet inhämtat, det sålunda förskottsvis beviljade beloppet av 20,000,000 kronor torde komma att, till följd av den vidgade omfattning som hjälpverksamheten dåmera fått med anledning av arbetslöshetens ökning i landet, bliva förbrukat under loppet av april månad 1922. Emellertid såge sig icke utskottet i stånd att medhinna den definitiva prövningen av ärendet i så god tid, att riksdagen kunde fatta slutligt beslut i frågan i sin helhet, innan de redan anvisade medlen kunde förväntas vara konsumerade. Vid sådant förhållande och då Kungl. Maj:t jämväl efter sistnämnda tidpunkt otvivelaktigt komme att för arbetslöshetshjälpens fortsatta bedrivande behöva få ytterligare medel till förfogande, hade utskottet funnit nödvändigt, att ett nytt belopp beviljades såsom förskott å det definitiva arbetslöshetsanslaget. I sådant syfte ville utskottet föreslå 15,000,000 kronor, som synes vara tillräckligt för ifrågavarande verksamhets uppehållande intill den tidpunkt under våren, då utskottet, efter vunnen klarare överblick av ställningen, kunde framlägga slutligt förslag i ämnet.

Utskottet gjorde vidare vissa uttalanden beträffande den i propositionen omhandlade frågan om statsbeställning av sten, varjämte utskottet med avseende å grunderna för det föreslagna beloppets användning hänvisade till vad i fråga om det för nämnda ändamål förut förskottsvis beviljade beloppet av utskottet föreslagits samt av riksdagen godkänts. Sedan utskottet vidare framhållit, att utskottet icke ansett sig böra förrän vid frågans slutliga omprövning ingå i någon undersökning av eller uttala något omdöme om det sätt, varpå nämnda grunder dittills av Kungl. Maj:t blivit tolkade, hemställde utskottet, att riksdagen måtte till arbetslöshetens bekämpande på tilläggsstat för år 1922 anvisa, utöver förut för ändamålet beviljade medel, ett förslagsanslag, högst, 15,000,000 kronor.

Denna hemställan bifölls av båda kamrarna den 5 nästlidne april."

Vidare hade utskottet yttrat, att då utskottet nu ansett tiden vara inne att framlägga slutligt förslag i ämnet, utskottet tillika till behandling upptagit åtskilliga i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition väckta, till utskottet remitterade motioner, och hade utskottet därefter i memorialet lämnat en redogörelse för ifrågavarande motioner. I en av dessa, nr 59 i första kammaren, hade herr *C. Winberg* hemställt,

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

1) att riksdagen måtte besluta att utöver de anslag till arbetslöshetens bekämpande i allmänhet, som kunde komma att beviljas i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 11 och i samband därmed väckta motioner, på extra tilläggsstat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag av 15 miljoner kronor för igångsättande av industriföretag, som låge helt eller delvis nere;

2) att såväl ovan angivna 15 miljoner kronor som ock 15 miljoner kronor av de medel, vilka riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 11 och i anledning därav väckta motioner kunde komma att bevilja för arbetslöshetens bekämpande i allmänhet, måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att, i huvudsaklig överensstämmelse med i denna motion angivna grunder, efter verkställd utredning och enligt närmare av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter, utlämnas som bidrag till nu helt eller delvis nedlagda industriföretag, vilka genom erhållande av sådant bidrag kunde igångsättas.

Utskottet hade i det nu föreliggande memorialet, under åberopande av vad utskottet däri anfört, hemställt,

I) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å följande motioner, nämligen av herrar Frändén m. fl. nr 18:I, Tjällgren m. fl. nr 42:I, och Andersson i Grimbo m. fl., nr 71:II i vad de båda sistnämnda motionerna ej avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t i visst syfte, N. A. Nilsson m. fl. nr 46:I, Winberg nr 59:I, Åström nr 61:I, Rosén nr 63:I, von Sydow nr 83:I, i vad motionen avsåge anslagsbeloppet, Hedlund i Häste m. fl. nr 31:II, Pehrsson i Göteborg m. fl. nr 70:II, Nylanders m. fl. nr 76:II, i vad motionen avsåge disponerande av visst belopp av arbetslöshetsanslaget för exportkredit, Jönsson i Fridhill nr 77:II, Kilbom m. fl. nr 104:II, beträffande anslagsbeloppet, i vad motionen skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, Dahlén m. fl. nr 111:II, Lindberg m. fl. nr 114:II, Lövgren i Nyborg m. fl. nr 120:II, Andersson i Igelboda och Borg nr 159:II, *för bekämpande av arbetslösheten,* i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokoll över socialärenden den 7 januari 1922 angivna grunder, anvisa

a) å tilläggsstat för år 1922, utöver de förut för samma ändamål beviljade beloppen å sammanlagt 35,000,000 kronor, ett reservationsanslag av 50,000,000 kronor,

b) på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag å 5,000,000 kronor,

II) att herrar Tjällgrens m. fl. motion nr 42:I, och Anderssons i Grimbo m. fl. motion 71:II, i vad desamma avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående allmänna verks och inrättningars anskaffning av ved m. m., ej måtte vinna riksdagens bifall,

III) att följande motioner, nämligen av herrar E. Larson nr 60:I, von Sydow nr 83:I, i vad motionen avsåge villkoren för anslagets utgående, Sederholms m. fl. nr 84:I, K. A. Andersson m. fl. nr 85:I, Björn-

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

berg nr 42: II, Svensson i Grönvik och Johansson i Hörninge nr 43: II, Pehrsson i Göteborg m. fl. nr 70: II, Olsson i Ramsta m. fl. nr 72: II, Lindman m. fl. nr 101 och 102: II, Osberg m. fl. nr 158: II samt Nylander nr 76: II, i vad motionen avsåge användningen av det å 1921 års tilläggsstat uppförda reservationsanslaget för beredande av varukredit åt vissa nödlidande länder, måtte anses besvarade, genom vad utskottet förut anfört och hemställt,

IV) att herr Hamrins motion nr 99: II måtte anses besvarad, genom vad utskottet i sitt memorial nr 28 anfört och riksdagen i anledning därav beslutat.

Vid memorialet fanns fogad en reservation av herr *O. Olsson* i Kullenbergstorp, vilken beträffande anslag till fristående statsbeställningar och kristidsarbeten gjort vissa uttalanden och i anslutning därtill ansett, att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag — — — för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 7 januari 1922 angivna grunder, med iakttagande dock av vad i reservationen anförts angående statsbeställningarna och kristidsarbeten anvisa

a) å tilläggsstat för år 1922, utöver de förut för samma ändamål beviljade beloppen å sammanlagt 35,000,000 kronor, ett reservationsanslag å likaledes 35,000,000 kronor.

b) — — — — — — — — — — — — — —.

II. — — — — — — — — — — — — — —.

III. — — — — — — — — — — — — — —.

IV. — — — — — — — — — — — — — —.

Herr von Sydow: Herr greve och talman! Som vi finna, är statsutskottets utlåtande i denna fråga enhälligt, åtminstone så vitt angår dess huvudsakliga del. Då vi veta, att meningarna varit mycket delade i denna fråga, framgår härav, att statsutskottets beslut tillkommit genom en kompromiss. Nu är det väl alltid så vid kompromisser, att ingendera parten får sin vilja fullt igenom, utan vardera parten måste giva ett visst avkall på sina önskningar, och så torde vara fallet även här. Jag har visserligen sett en uppgift i pressen, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet yttrat i andra kammaren, att utskottets förslag blivit en fullständig seger för de socialdemokratiska önskemålen — eller "en framgång för regeringen", jag vet icke riktigt hur orden fallit. Jag vill då säga, att ifall man anser, att redan beviljandet av detta anslag, det största anslag, som riksdagen någonsin har givit för ett jämförligt ändamål, innebär en viss framgång för regeringen, så vill jag ej förneka detta. Men ifall man säger, att villkoren här sluta sig mera till den socialdemokratiska uppfattningen än till den borgerliga, så måste jag inlägga min

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

gensaga häremot. På samma gång ber jag dock att få säga herrarna, att sedan man nu vunnit enighet i utskottet, synes det mig vara ganska onödigt och ganska osympatiskt, att man upptager en strid om, huruvida den ena parten eller den andra parten vunnit mer vid uppgörelsen. För min egen del har jag, som kanske herrarna erinra sig, väckt en motion i denna fråga, i vilken motion jag framhållit åtskilliga önskemål. En del av dessa önskemål äro tillgodosedda i utskottets betänkande. I en del frågor har ändring redan förut skett genom ingripande av Kungl. Maj:t eller arbetslöshetskommissionen. I en del fall åter har utskottet icke tillmötesgått mina förslag, men dess motivering är sådan, att jag anser mig kunna säga, att min motion blivit välvilligt behandlad i utskottet, för vilket jag är tacksam.

Den egentligen brännande frågan i denna sak har väl varit den, hur man skall förfara med arbetslöshetsunderstöd i fall av arbetsinställelse, och där tror jag, att man kan säga, att med det förslag, som utskottet här avgivit, de borgerliga synpunkterna äro väl tillgodosedda. Ifall detta förslag blir riksdagens beslut, varom vi väl alla äro tämligen övertygade, så komma nog de villkor, som man från borgerlig sida uppställt för arbetslöshetsanslagets användande i sådana fall, att bliva uppfyllda. Dessa villkor äro i huvudsak, att arbetslöshetsunderstöd skall utgå endast till oförvållat arbetslösa, att man skall handhava det så, att alla arbetstillfällena begagnas och inga lämnas obeaktade, att man inte får begagna anslaget så, att man därigenom överskrider den neutralitet i tvister mellan arbetsgivare och arbetare, som statsmakterna redan länge ansett sig böra iakttaga, och slutligen, att man ej använder anslaget sålunda, att man hindrar den genom de ekonomiska lagarna skeende lönesättningen i större grad än som är en nödvändig följd just av användningen av själva anslaget. Ty anslaget i och för sig självt medför, det måste vi vara ense om, alltid ett avstannande i viss mån av den sänkning av lönerna, som eljest skulle ha skett.

En punkt, som varit mycket omstridd, är den hur det skall gå, ifall arbetslöshetskommissionen beslutat avstängning av understöd i en konflikt och frågan sedan dragits under Kungl. Maj:t — hur det skall gå med understödet under besvärstiden. Där ha de synpunkter, som man från borgerligt håll framhållit, blivit beaktade, och nödig ändring skett. Förut var det så, att understöd även ifall arbetslöshetskommissionen beslutat indragning av understödet, utgick intill dess kommissionens beslut blivit prövat av Kungl. Maj : t. Nu är det motsatsen, och det var denna punkt, som herrarne minnas var så omtvistad vid de partiella strejkerna vid verkstäderna här i Stockholm. Det är en avsevärd förbättring, som här skett.

Men jag måste säga, att i fråga om prövningen av sådana frågor i övrigt förekommer en egendomlighet, som jag icke tror har någon motsvarighet i den svenska administrationen och till vilken jag icke kan se någon anledning. Det är nämligen den, att ifall man inom arbetslöshetskommissionen vid behandlingen av en dylik fråga icke vinner absolut

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

enighet, utan det blir någon skiljaktighet, så kan icke kommissionen fatta definitivt beslut i saken, utan den blir då hänskjuten till Kungl. Maj:t. Man har sålunda, har det sagts, inom arbetslöshetskommissionen infört ett slags liberum veto: var och en ledamot av kommissionen kan hindra beslut. Detta strider i det hela taget mot de allmänna förfaringsgrunderna inom administrationen mot det allmänna förfarande, som vi äro vana vid här i landet i dylika fall, och jag kan icke se, att det finnes någon egentlig anledning till det. Emellertid, om man bortser från denna mera teoretiska invändning, så kan jag säga, att jag tror, att skillnaden i praktiken icke blir så stor, därför att, i varje fall där skiljaktighet genom någon av arbetarnas representanter i kommissionen förekomme, man eljest nog ordnat så, att besvär anförts hos Kungl. Maj:t. Jag tycker, att den nu föreslagna anordningen är obehagligast för Kungl. Maj:t själv. Det vore väl mycket angenämare för Kungl. Maj:t att slippa fatta beslut i första instans.

Såsom herrarne hörde, förutsatte jag ett fall, där skiljaktighet förekommit i arbetslöshetskommissionen genom någon av arbetarnas representanter. Då kan man fråga, kan icke en skiljaktighet förekomma även genom någon av arbetsgivarnas representanter? Nej, det kan det icke, därför att man sörjt för, att arbetsgivarnas representanter icke få vara med om besluten. De äro visserligen med, när kommissionen sammanträder in pleno men faktiskt avgöras icke i regel frågorna där, utan i ett särskilt arbetsutskott, som har beslutanderätt, och i det utskottet ha arbetsgivarna icke någon representant. Jag har förut tillåtit mig rikta en vördsam vädjan till herr statsrådet, att det måtte bli någon ändring härutinnan. Herr statsrådet har givit vissa förklaringar, men det har icke blivit någon ändring. Jag tror, att man av utskottets betänkande här finner, att utskottet önskar, att det i detta fall skall vara verklig paritet mellan arbetsgivare och arbetare. Jag kan icke underlåta att nämna, att man även i ett annat avseende koncentrerat arbetslöshetskommissionens beslutanderätt på ett sätt, som jag för min del finner olämpligt och egendomligt. Herrarna kanske erinra sig från historien att under frihetstiden, då riksdagens beslutanderätt koncentrerats hos sekreta utskottet, så tillsatte man inom detta utskott ett särskilt mindre utskott, den så kallade sekretissime beredningen. På samma sätt har man gjort inom arbetslöshetskommissionen. Man har där tillsatt ett arbetsutskott, som utövar kommissionens beslutanderätt, och inom detta utskott har man utsett ett särskilt utskott, som kallas det lilla utskottet, och består av kommissionens ordförande och en av arbetarnas representanter. Dessa två herrar utöva kommissionens beslutanderätt i löpande ärenden. Formerna äro icke så bestämda att gränserna för det "lilla utskottets" myndighet äro fastställda. Det kan hända, att ärenden, som behandlats in pleno bliva föremål för fortsatt behandling inom lilla utskottet och där avgjorda. Jag vågar vädja till herr statsrådet att taga dessa saker under förnyat övervägande och ordna det så, att det blir fullständig paritet mellan arbetsgivare och arbetare. Jag har så mycket större förhoppning om, att herr statsrådet skall tillmö-

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

tesgå denna min önskan som herr statsrådet med avseende å andra kommittéer och kommissioner visat sig hysa den uppfattningen, att paritet mellan arbetsgivarne och arbetarna bör upprätthållas.

I en annan fråga beklagar jag det resultat, till vilket utskottet kommit, nämligen i fråga om kommunernas rätt att utföra nödhjälpsarbeten i egen regi. Detta har varit och är en mycket omtvistad fråga, och det ser nästan ut, som om utskottet självt varit något tveksamt om saken. Jag vill medgiva, att utskottet försökt att träffa garantier för att den myndighet, som förlänats kommunerna, icke skall komma att missbrukas. — Det är bestämt, att arbetslöshetskommissionens tillstånd till dylika arbeten skall inhämtas, att kommissionen skall fastställa löner och se till, att de icke bliva högre än de nödhjälpslöner, som tillämpas vid statens nödhjälpsarbeten i orten och att staten icke ådrages större utgifter än om staten själv utfört arbetet. Men faran är den, att i och med detta i själva verket det anslag, som vi nu bevilja för de arbetslösa, kommer att i praktiken användas för andra ändamål. För att herrarne skola förstå, vad jag menar, ber jag att få taga ett exempel.

Det är t. ex. en stad, som har sina gator eller någon del av sina gator i dåligt skick. Staden har länge önskat att förbättra dem, men det har varit för dyrt. Nu yppar det sig emellertid ett tillfälle för staden att kunna få detta arbete utfört för ett billigare pris, i det att nära hälften av kostnaderna kunna läggas på kronan genom att arbetslöshetsanslaget tillgripes. Arbetslöshetsanslaget kommer på det sättet till stor del att disponeras icke för de arbetslösa, utan till hjälp för den ifrågavarande kommunen, och det är väl icke avsikten med det hela. Jag vill också säga herrarne, att ett sådant anordnande av nödhjälpsarbeten i praktiken icke kommer att minska arbetslösheten mycket. Ty kommunerna komma icke att för ändamålet taga ut de arbetare, som ur arbetslöshetssynpunkt främst borde lämnas tillfälle till arbete. Herrarne veta ju, att, när man ur privatekonomisk synpunkt tager ut arbetare, väljer man de dugligaste och lämpligaste man kan få. Men om man väljer ut arbetare ur arbetslöshetssynpunkt, får man icke taga dem efter den grunden utan då tager man sådana, som bäst behöva få arbete på grund av sin ekonomiska ställning. Gjorde man icke det, så skulle vi nu, då nödhjälpsarbetena så gott som uteslutande bestå i jord-, skogs- och stenarbeten, hava endast sådana arbetare i anställning vid nödhjälpsarbetena, och yrkesarbetarna skulle gå utan sysselsättning. Ur arbetslöshetssynpunkt måste man därför utvälja arbetarna oavsett vilka yrken de haft förut, så att t. ex. för skogsarbeten kunna uttagas skräddare och skomakare. Men då en kommun skall förbättra sina gator, vill kommunen icke gå till väga på det sättet, ty då bleve kostnaderna så stora, att kommunens vinst bleve mycket beskuren. Kommunen söker i stället att i sådant fall taga de arbetare, som äro lämpliga till arbetet, fast kommunen ändå alltid kommer att hava några skomakare, skräddare och textilarbetare, som den kan visa fram i fall saken drages under det offentliga. Men den stora massan av dess arbetare blir sådana, som äro utvalda, därför att de äro skickade för de arbeten, som

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

skola utföras, icke därför att de behöva erhålla arbete ur arbetslöshetssynpunkt.

Arbetslöshetskommissionen skall hålla kontroll över att arbetarna verkligen uttagas ur arbetslöshetssynpunkt, men med den otroliga omfattning som nödhjälpsarbetena fått och komma att få i vårt land, är en sådan kontroll i praktiken mycket svår och kan i själva verket knappast uppehållas. Nu uttalar jag detta icke bara såsom en supposition, en gissning för framtiden, utan jag säger herrarna, att erfarenheten visat, att det har gått på det sättet. Jag skulle för herrarna kunna draga fram exempel som visa, hur det gått till i liknande fall, men jag vill icke trötta eder med det. Det kan icke undvikas, att utskottets förslag medför en stor fara i detta hänseende, men jag ber att få rikta den enträgnaste uppmaning till herr statsrådet och även till arbetslöshetskommissionen, att det tillses att allt måtte göras som kan göras i fråga om kontrollen i dessa avseenden, så att de anslag, som nu beviljas till arbetslösa, icke i själva verket gå till kommunerna. Det har redan gått miljoner av dessa anslag till ändamål, som egentligen äro främmande för anslagets syfte, och jag tycker, att vi allesammans skulle kunna beklaga, ifall det skall fortsätta.

I min motion hade jag, bland andra yrkanden, framställt det, "att kommun, som anordnar nödhjälpsarbete och därvid till de arbetslösa utbetalar avlöning, som överstiger 2/3 av den i orten vid tiden vanliga avlöningen för arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete, icke av statsmedel må beviljas någon ersättning för vad som av kommunen utgivits till understöd eller hyresbidrag åt medellös arbetare". Det finns ju nämligen kommuner, som hava egna nödhjälpsarbeten, och då äro de naturligtvis oförhindrade att betala vilken lön de vilja för det arbete, som utföres. Men då de betala för höga löner för dessa nödhjälpsarbeten, så handla de emot grunderna för det allmännas hela verksamhet för arbetslöshetens bekämpande. De öka på det sättet arbetslösheten genom att draga arbetare ifrån produktivt arbete till det improduktiva och detta alldeles emot de grunder, som, enligt statsutskottets betänkande, i sådana fall skola tillämpas. För att förekomma detta hade jag föreslagit, att kommunerna i sådana fall icke heller skulle kunna få någon ersättning för vad de giva ut i form av kontant understöd åt arbetslösa. Detta har utskottet emellertid icke velat gå med på, och det beklagar jag, ty det finns kommuner, som handla på det sättet och därigenom öka arbetslösheten i stället för att bekämpa den.

I Svenska statsförbundets tidskrift ser man, vilka löner som betalas av kommunerna för deras egna nödhjälpsarbeten. Jag skall nu nämna den högsta lönen och den är för mars månad och från Malmö, kronor 1: 27 per timme. Jag vill dock nämna, att, efter vad jag inhämtat, denna lön nu har nedsatts till kronor 1: 14 per timme. Men den är ändock högre än den vanliga grovarbetarelönen i Malmö, och det är i hög grad betänkligt, att en kommun tillåter sig handla på det sättet emot principerna för hela arbetslöshetens bekämpande. Jag vet myc-

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

ket väl, att man i Malmö försvarat sig med, att enligt det kommunala avtalet, det avtal, som kommunen har med sina egna arbetare, grovarbetarelönen är högre — den är kronor 1: 45 — men om en socialdemokratisk kommun först själv bestämmer en orimligt hög lön för sina egna arbetare kan denna lön sedermera icke vara grundläggande vid bestämmandet av nödhjälpsarbetslönen. Medan det här i Stockholm, som alltid har ansetts vara och också är rikets dyraste stad, för motsvarande arbete lämnas en lön av 75 öre — 1 juli kommer den för övrigt att gå ned till 65 öre — betalar man i Malmö som nämnt kronor 1: 14. Det kan man ju roa sig med i Malmö, men staten borde icke lämna understöd i någon form åt en kommun, som förfar på det sättet.

Slutligen, mina herrar, är det fråga om, hur statens affärsdrivande verk förfara i detta avseende. Jag ber få säga herrarna, att deras förfaringssätt också giver anledning till anmärkning. Dessa affärsdrivande verk utföra ju en del nödhjälpsarbeten, och jag vill, för att icke trötta herrarna, hålla mig särskilt till ett av dem, låt oss säga järnvägsstyrelsen. Järnvägsstyrelsen har en del nödhjälpsarbeten och använder arbetslösa arbetare därför, och har bestämt, att dessa arbetare skola hava i nödhjälpslön 25 procent under vad de ordinarie banarbetarna hava. Lönerna åt de ordinarie banarbetarna hava fastställts i paritet med och med hänsyn till vad banvakter och dylika funktionärer hava i lön. Då nu dessa senare hava en oerhört hög lön — därför bära vi ansvaret, mina herrar — så går detta igen beträffande de ordinarie banarbetarna och från dem föres systemet av järnvägsstyrelsen över på nödhjälpsarbetslönerna. Detta senare är emellertid fullkomligt oriktigt; i fråga om nödhjälpsarbetena skola de av arbetslöshetskommissionen fastställda lönerna tillämpas, och i fråga om alla av staten understödda nödhjälpsarbeten skola de grunder, som äro eller bliva av riksdag och regering fastställda för arbetslöshetsverksamheten i allmänhet, också tillämpas.

Jag har riktat så många vädjanden till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att det kanske synes vara för mycket att komma med ytterligare ett, men jag vill dock be herr statsrådet ytterligare taga i betraktande, att det i denna verksamhet måste bliva en enhetlighet, byggd på kongruenta principer, och att även statens affärsdrivande verk måtte rätta sig härefter, ifall det skall bliva ett systematiskt, planmässigt och verkningsfullt arbete för arbetslöshetens bekämpande.

Herr greve och talman! I det läge, vari frågan befinner sig, har jag intet annat yrkande att göra än om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Winberg: Herr talman! Det är klart att det var med en viss nyfikenhet man avvaktat statsutskottets slutliga utlåtande i det ärende, som nu föreligger, och detta så mycket mera som utskottet icke har blivit färdigt med slutbehandlingen av detta ärende, förrän just nu i riksdagens sista timme, ett missförhållande, som jag tidigare tillåtit mig påtala.

Nu har det, sedan utskottet äntligen har kommit med sitt betän-

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

kande i ärendet, uppstått en rätt så livlig debatt om vilkendera parten, som har avgått med segern i den dragkamp, som tydligen försiggått inom utskottet och som väl också torde hava varit en anledning till att det dragit så långt ut på tiden, innan ärendet slutbehandlats där. Jag skall icke nu i detta sammanhang gå in på den frågan vidare, men jag återkommer kanske till den senare. Jag skulle emellertid vilja göra några mera allmänna uttalanden rörande arbetslöshetspolitiken i allmänhet.

Redan tidigare har jag uttalat, och jag vill framhålla det även i dag, att jag anser den politik, som man härvidlag följt, icke vara så synnerligen praktisk eller positiv, och särskilt måste jag fortfarande vända mig emot den praktiska utformningen av de organisationer, som hittills handhaft detsamma. Om man alldeles bortser ifrån den anda, som hittills i övervägande grad gjort sig gällande inom arbetslöshetskommissionen — en anda, som, enligt min mening, har varit allt för ensidig till den ena partens favör — så återstår i alla fall det faktum, att denna institution har en så pass invecklad och byråkratisk organisationsform, med den ena instansen över den andra, att arbetet har blivit synnerligen tungt och även dyrbart utöver vad som egentligen skulle hava blivit förhållandet, om man lagt det på annat sätt.

Jag måste också vända mig emot det sätt, som man på detta område har använt och allt fort använder, då det gäller att skaffa arbetsledare och personer, som skola förestå arbetet på de olika områdena. Jag medger gärna att det, då det är fråga om att hastigt tillskapa en dylik organisation och skaffa personer att sätta på de olika platserna, en hel del svårigheter resa sig emot att få den lämpligaste personen på den rätta platsen. Men den förkärlek, som man i detta fall har lagt i dagen, för att såsom arbetsledare skaffa sig militär eller kontorsfolk eller dylikt, åt vilka man lämnat dylika uppdrag, den kan väl ändå icke anses vara så synnerligen praktisk. Samtidigt tillåter jag mig peka på att vi under nuvarande nedgångskonjunkturer inom en hel del av statens verk och särskilt inom statens affärsdrivande verk egentligen ha överflöd på en hel del arbetskraft, både teknisk och annan, som skulle vara lämplig att använda såsom arbetsledare för de företag, varom det här är fråga. Det hade kanske varit skäl i att tidigare taga under omprövning, i vilken utsträckning man skulle ha kunnat använda den för närvarande på sitt område rätt överflödiga arbetskraft, som hade varit betydligt bättre skickad såsom arbetsledare på de olika platserna, än de personer man här har kunnat få ihop. Det där är emellertid saker, som det väl icke går att få någon ändring uti, när det fortgått så länge på det här sättet, men jag tillåter mig också att återupprepa en principiell invändning, som jag framfört redan tidigare och som jag i någon mån givit uttryck åt i den av mig väckta motionen, nämligen att jag anser det vara en allt för litet positiv politik, som man här fört, då man endast inriktat sig på att antingen utbetala arbetslöshetsunderstöd eller också att tillskapa mer eller mindre, många gånger mindre, nödvändiga nödhjälpsarbeten, som icke äro av den arten att de på något nämnvärt

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

sätt stimulera återuppväckandet av livaktighet på det ekonomiska området. Det hade enligt min mening varit riktigare och mera effektivt, om man inriktat sig på ett positivt ingripande i syfte att få i gång det produktiva arbetet på de områden, där detta skulle hava varit möjligt, medelst ett ingripande från statsmakternas sida.

Beträffande sedan frågan om, vilkendera parten som nu i denna strid avgått med segern, så är det givetvis för mig svårt att i frågans nuvarande läge avgöra detta. Den föregående talaren påpekade ju, att socialministern ville göra gällande, att regeringen avgått med segern, men talaren förklarade själv, att de borgerliga synpunkterna hade mycket väl tillgodosetts i utskottets utlåtande. Jag vill ingalunda underkänna socialministerns uttalande om resultatet i fråga, men nog förefaller det mig redan från början vara ganska naturligt, att, då utskottsutlåtandet har dikterats av en borgerlig majoritet, också de borgerliga synpunkterna skulle komma fullt till sin rätt. Även om jag hoppas, att regeringen, med de direktiv, som detta utlåtande nu innehåller, skall vara villig att göra vad den kan för att även arbetarepartens intressen skola bliva beaktade, så måste jag säga, att jag för min del åtminstone icke kan vara förtjust över utgången av den fråga, som var så viktig, att den i själva verket var den, som regeringen i första hand pekade på såsom anledningen till att den åtog sig regeringsansvaret här i landet. Icke kan jag finna, att arbetareklassens speciella synpunkt vid avgörandet inom statsutskottet här har kommit till en sådan rätt, att man har anledning säga, att det är någon seger för regeringen eller arbetareklassen, som man här kan konstatera. Snarare torde det väl vara så, om vi skola vara ärliga, att det helt enkelt är, såsom redan har påpekats, en kompromiss som bär kompromissens omisskännliga prägel, men om man ändå skulle söka utforska, vilken part det är, som i denna dragkamp möjligen inhöstat den största vinsten, så torde det väl onekligen vara arbetslöshetskommissionen och dess hitintills ledande kraft. Det torde vara den parten, som, efter vad jag kan förstå, har tydlig anledning att vara belåten med statsutskottets utlåtande. Det är visserligen sant, att statsutskottet har givit detta sitt utlåtande en så mjuk och smidig form som möjligt, för att man skulle undgå den eventuella schismen, som annars skulle uppstått med regeringen, ifall man i en allt för brysk form givit till känna, att man här ämnade giva regeringen en admonition, men samtidigt som utskottet anlägger denna mjuka form, har det dock tydligt och bestämt givit sitt erkännande åt det sätt på vilket arbetslöshetskommissionen hittills fyllt sin uppgift. Jag kan möjligen också medgiva, att det arbete som är nedlagt inom arbetslöshetskommissionen är värt sitt erkännande, men i den form, som detta erkännande här förekommer i utskottets utlåtande, kan man icke komma ifrån den uppfattningen, att formuleringen är gjord med alldeles särskild hänsyn därtill att det av densamma skall framgå att, i den mån det förekommit divergerande uppfattningar mellan regeringen och ledningen av arbetslöshetskommissionen, statsutskottet såsom sådant ger arbetslöshetskommissionen fullständig absolution.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

Huruvida man kan säga, att de direktiv, som här nu äro föreslagna av statsutskottet, äro av den arten, att arbetareklassens berättigade intressen under dessa exceptionella förhållanden därmed kunna tillgodoses, synes för mig vara synnerligen tvivelaktigt. Är det så, att regeringen anser, att de äro tillfyllest, så är det bra, och då hava vi att vänta, att regeringen uppträder så pass bestämt vid tolkandet av dessa direktiv, att icke de farhågor, som man annars har all anledning att befara, skola gå i uppfyllelse, nämligen att denna ensidiga och enligt min mening något krassa politik, som från arbetslöshetskommissionens sida hittills har förts, icke skall ytterligare skärpas och förvärras.

Jag skall i olikhet med herr von Sydow lämna mitt erkännande åt att utskottet nu äntligen medgivit denna relativa rörelsefrihet för kommunernas vidkommande att utföra sina arbeten. Det kan visserligen vara sant, som han framhöll, att det därvidlag kan behöva utövas en viss kontroll, om det icke skall leda in på avvägar, men jag tror, att denna kontroll mycket lätt låter sig utövas, och jag anser, att det ur praktisk synpunkt är ett steg, som bort av riksdagen tagas för länge sedan.

Herr von Sydow var också inne på förhållandena vid statens verk och han ansåg, att missförhållanden där förekommo, som icke längre borde tillåtas att få existera. Han relaterade t. ex., huru styrelsen för statens järnvägar tillåter sig att för det där bedrivna nödhjälpsarbetet fastställa en lön, som endast med 25 procent understiger vad de s. k. fast anställda banarbetarna hava i lön. Nu vill jag, för det första, erinra om, att de nödhjälpsarbeten, som utföras vid statsbanorna, dock icke äro nödhjälpsarbeten i vanlig bemärkelse, och det är egentligen oriktigt, att de skola gå under benämningen nödhjälpsarbeten, ty det gäller arbeten, som inom dessa verk ovillkorligen måste sättas i gång inom en mycket nära framtid, även om ingen som helst nödhjälpsverksamhet kommit till stånd. Det är en av de synpunkter, som man härvidlag måste beakta. För det andra tillkommer det förhållandet, att verket har anordnat dessa arbeten för att åtminstone bereda möjligheter för en liten del av den avskedade eller permitterade personalen, som verket nu på grund av lågkonjunkturen icke längre har sysselsättning för i driftstjänst. Och detta för att man icke vid eventuellt inträffande uppåtgående konjunkturer skall behöva taga in nya befattningshavare och lära upp dem, utan att man skall hava möjlighet att åtminstone för en tid framåt taga den personalökning, som behövs, av den förut i trafiktjänst vid verket använda personalen. Om man tager hänsyn till båda dessa faktorer, tror jag, att den föregående ärade talarens farhågor för den praxis, som användes vid statens verk i detta fall, är fullkomligt obefogad. Jag skulle för övrigt kunna framhålla en del andra synpunkter, som i det avseendet gå i en helt annan riktning, än herr von Sydow har gjort gällande i detta fall, men jag skall icke trötta kammaren med att gå in närmare på dem.

För min personliga del har jag sålunda den uppfattningen rörande den långvariga och segslitna förhandlingen beträffande arbetslöshets-

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

spörsmålet vid denna riksdag, att, för det första, denna långdragna behandling av ärendet nu har omöjliggjort, att man i något avseende kan komma fram med några nyare riktlinjer beträffande åtgärder för arbetslöshetens bekämpande, utan att allt kommer att gå efter de gamla linjerna. Jag har vidare den bestämda uppfattningen, att denna seger för regeringen, som man här vill göra gällande skulle hava vunnits, icke torde vara så fullständig, som man från det hållet vill giva den sken av att vara. Jag befarar till och med, att utgången blir den, att de krafter få övertaget, som också förefinnas inom arbetslöshetskommissionen, och som på sina håll hitintills hava velat utnyttja nödhjälpsarbetena för att göra denna institution, och de nödhjälpsarbeten, som den skulle bedriva, till ett indirekt verktyg i arbetsgivarnes lönenedpressningskampanj. Jag finner i varje fall icke, att detta utlåtande, sådant det nu föreligger, på något som helst sätt reagerar emot dessa försök, utan snarare inbjuder till att fortsätta i ett kraftigare tempo än det hittills förekommit. Det kan också förtjäna påpekas — ehuru jag icke fäster något så synnerligen stort avseende vid vad som förekommer i tidningspressen i allmänhet — att det förekom en ganska betecknande artikel i en aftontidning för ett par dagar sedan, vari man just behandlade denna fråga och där man som rubrik över ifrågavarande artikel satt följande: "Ett fast nej." Man betecknar här statsutskottets utlåtande såsom ett från borgerligt håll bestämt uttalat nej mot varje försök att giva en smidigare anpassning å direktiven i fråga om bestämmelserna för nödhjälpsverksamheten, sådan den hittills har bedrivits, och man kommer även in i en polemik rörande vilken part, som avgått med segern, och artikeln slutar med följande nog så betecknande ord: "Det är den borgerliga oppositionen, som avgör, hur länge man anser det bäst gagnar landet att regeringen *får* sitta kvar." — Med uttrycket "landet" här torde man väl närmast hava avsett de borgerliga partiernas intressen, och det skulle sålunda hava hetat: "Det är den borgerliga oppositionen, som avgör, hur länge det är i denna oppositions eget intresse att denna regering fortfarande regerar."

Jag har ingen anledning att på något som helst sätt lägga malört i bägaren. Men jag skulle vilja varna för att man ser allt för optimistiskt på de möjligheter regeringen har fått att på ett för arbetareklassen och för arbetslöshetens bekämpande här i landet något så när tillfredsställande sätt handhava och leda de åtgärder som här avses. Jag tror, att ett litet mera bestämt och kraftigt språk från regeringens sida i sådana vitala frågor som denna och några till, som förekommit här under denna riksdag, skulle hava varit bättre på sin plats. Det är ju bra att föra ett lent och mjukt språk i riksdagen och särskilt från regeringsbänken, men i dessa tider behövs det nog också ibland inför den kompakta majoritet, som man här i riksdagen har att göra med, ett kraftord från regeringsbänken! Det har uttalats från flera håll, till och med inom riksdagen, att landet i dessa tider skulle behöva en kraftig regering, och alldeles särskilt torde detta vara fallet, då det blir fråga om att bekämpa alla de krafter, som både inom vårt land och i andra

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

länder i dessa dagar endast hava såsom sin enda uppgift att slå tillbaka arbetareklassen i fråga om dess ekonomiska levnadsstandard. I det avseendet skulle kanske ett något kraftigare språk vara på sin plats från regeringens sida och i varje fall torde det icke vara skäl i att invagga landets arbetare i den uppfattningen, att man har vunnit någon fullständig seger i och med framläggandet av det kompromissförslag, som nu blivit frukten av statsutskottets långvariga behandling av detta ärende.

Herr talman! Jag förstår mycket väl, att varje yrkande i frågans nuvarande läge är utsiktslös, men jag kan i alla fall, om också icke annat än såsom en demonstration mot denna, enligt min mening, från arbetaresynpunkt otillfredsställande kompromiss, icke underlåta att i alla fall göra ett yrkande. Jag vill först säga, att jag givetvis skulle hava en hel del att invända emot utskottets motivering, men då det icke är möjligt att utan vidare yrka avslag på utskottets hela motivering, därför att det dock måste förekomma en hel del direktiv, om riksdagen över huvud taget skall fatta beslut i en fråga som denna, och då jag för ögonblicket icke är fullt färdig med att angiva de punkter, som enligt min mening helst borde utgå ur utskottets motivering, skall jag inskränka mig till att, med denna reservation beträffande motiveringen, yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som innefattas i den av mig väckta motionen.

Herr statsrådet Lindqvist: Herr greve och talman! Jag tror mig kunna vara viss om att ha en enhällig mening bakom mig, då jag konstaterar, att vid denna frågas behandling nu i riksdagens elfte timme det ingalunda föreligger någon egentlig stridsanda vid ärendets prövning här i kammaren. Så var ej heller i stort sett förhållandet, då i går afton ärendet avgjordes i medkammaren. Man frågar sig då, vad anledningen kan vara till att stämningen är sådan, som jag nu tillåtit mig konstatera, att den verkligen är.

Jag ber att få erinra om, att när regeringen först i statsverkspropositionen varslade om det yrkande, som vi ämnade förelägga riksdagen, och när sedan propositionen, där framställning gjordes om dessa många miljoner kronor, kom fram till riksdagen, då var stämningen i riksdagen en helt annan än vad den är vid frågans behandling nu. När den andra behandlingen försiggick, föreföll det mig, som om man rätt vidsträckt inom riksdagen var av den uppfattningen, att när frågan komme till den slutgiltiga prövningen, ja då skulle det ske något särskilt! Det där särskilda sker icke nu, och jag upprepar det än en gång, vad kan anledningen vara till detta?

Jag skall försöka giva ett svar på den frågan, men jag ber samtidigt att få ge ett svar på den erinran, som riktades mot regeringen av den siste ärade talaren. Han beklagade, att vi använt oss av ett sådant system, som det vi här uppbyggt, för att lindra de följder, som arbetslösheten för med sig. Jag vill då först till honom säga, att jag undrar, om han själv skulle vara i stånd att i en hast, mitt under en kristid med

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

dess ständigt återkommande växlingar, med det ekonomiska tryck, som den för med sig, bygga upp något bättre och mera tillförlitligt hjälparbetssystem, än det vi för närvarande ha.

Ty vi må erinra oss, att det är en kristidsanordning. Vi hava icke förut haft några bestämmelser, som reglerat dessa förhållanden, och allt har sålunda måst byggas upp under de tämligen kritiska förhållanden, vi leva i. Detta har dock skett, och regeringen gick, som han mycket riktigt sade, till sitt ansvarsfulla uppdrag med den förklaringen, att ägna särskild uppmärksamhet åt det nödläge, som rådde i landet, särskilt med tanke på att de, som kastats ut i arbetslöshet oförvållat, skulle erhålla det skydd och den hjälp, som staten kunde lämna.

För min egen del var jag ögonblickligen på det klara med, att något särskilt borde och kunde göras för att lätta denna börda. Jag gick då genast in för den tanken att begära, att riksdagen skulle anslå 15 miljoner till de s. k. statsarbetena för att man därigenom skulle kunna placera i industrien, en industri särskilt, som är ovanligt betryckt, nämligen den mekaniska, en del av de arbetslösa arbetarna.

Jag ansåg vidare, att regeringen borde vidtaga alla de åtgärder, som kunde göras för att på alla sätt hjälpa och stödja industrien, för att så att säga få hjulen att rulla igen. Jag trodde, att i det handelsavtal med Ryssland, som vi gingo fram med, det skulle ligga åtminstone en början till ett sådant upphjälpande av vår industri. Det föreslagna handelsavtalet har ej vunnit riksdagens bifall; man har sett på saken på annat sätt här och ansett, att det låg för mycket politiskt i det, och därför har man ej kunnat gå med på detsamma.

Vi hava på annat håll försökt att få fatt på uppslag, som skulle kunna bidraga till stärkande av vår industri, men mot hela denna verksamhet från regeringen — och det tror jag ingen av herrarna skall förneka — har legat en starkare makt och det är den, som har verkat för att nedsätta eller för att bringa igenom en genomgående nedsättning av arbetarnas löner inom industrien här i landet. Denna strävan har ju stötts av krafter, som äro starkare än både regeringen och allt annat, och det är ju vår bankvärld. Jag riktar ingen anmärkning generellt mot det strävandet; vi äro nog alla på det klara med, att skola vi komma tillbaka till något så när normala förhållanden, måste en reduktion av lönerna ske. Det hava ju arbetarna genomgående visat, att de lärt sig förstå den saken, och i alla de förhandlingar, som förts, ha också arbetarna lojalt böjt sig för arbetsgivarnas krav. Självfallet i egen självbevarelsedrift har man nödgats spjärna emot, så länge som det varit möjligt, för att ej få lönerna allt för långt nedpressade på löneskalan, men det får väl t. o. m. herr von Sydow medgiva, att man mött förståelse från arbetarnas sida, då det gällt sådana omregleringar.

Emellertid var det en sak, som jag redan från början, då jag tillträdde den här befattningen, ägnade min alldeles särskilda uppmärksamhet, och det var frågan att så vitt möjligt bringa till stånd överenskommelser mellan arbetarna och arbetsgivarna. Denna verksamhet har sedan genomgående bedrivits undan för undan, och man har nu kom-

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

mit till ett resultat, som jag tror utgör en av de starkaste anledningarna till att vi kunna lidelsefritt diskutera den här stora frågan om de många miljonernas överlämnande från statskassan till hjälp åt de arbetslösa. Det är, säger jag, detta sakförhållande, att vi kunnat komma fram till uppgörelse på så ofantligt vidsträckta områden, som här verkligen redan har skett, som i dag gör stämningen lugnare. Jag kan nämna, att det av den utredning, som jag infordrat från socialstyrelsen, framgår, att det för närvarande beräknas, att det träffats kollektiva överenskommelser berörande 196,800 arbetare. Det återstår en del, varav några haft arbete under hela fjolåret utan avtal. Så är nämligen förhållandet vid järnbruken, och vid de mekaniska verkstäderna pågår ju arbete nästan så gott som genomgående utan avtal, åtminstone ännu. Och detsamma är förhållandet på ett annat område, nämligen snickeri- och möbelfabrikerna, där nu visserligen en del strejka, men där det i övrigt pågår arbete, oaktat det att ej avtal kommit till stånd.

Detta sakförhållande, att det på viktiga områden kommit till slutuppgörelse om löner och arbetsvillkor, är otvivelaktigt den faktor, som bringat lugn över landet och som gjort, att arbetslösheten vecka för vecka sänkes, så att siffrorna för maj månad, då vi få dem färdiga, otvivelaktigt skola visa ett mycket glädjande resultat.

I sammanhang med detta vill jag nämna, att om vi gå tillbaka och titta i våra statistiska uppgifter, vi säkerligen få gå ganska långt tillbaka i tiden, innan vi kunna konstatera, att vi haft en tid, då vi varit så befriade från strejker och öppna konflikter, som vi äro i dag. Det framgår nämligen av de infordrade uppgifterna, att de öppna konflikterna, som nu pågå, omfatta malmgruvor med 225 arbetare, mekaniska verkstäderna med 500 arbetare samt snickeri- och möbelfabrikerna med 400 och kalk- och tegelbruken med 150 man, bryggerierna med 80 man samt slutligen 500 man på jordbrukets område, varav 200 industriarbetare, som gått i sympatistrejk.

De strejkande, de i öppen konflikt sig befinnande arbetarnas antal uppgår alltså tillsammans i dag till 1,855, och det tror jag, att herr von Sydow och jag, som länge arbetat på dessa områden, kunna känna det ganska lugnande att konstatera en så låg siffra beträffande de i öppna konflikter indragna. Och oavbrutet pågår arbetet att bringa till stånd uppgörelser på en hel del ställen, och jag hoppas, att ju längre vi komma fram på den vägen, ju mera skola vi gagna vårt land, och ju mindre utgifter skall staten få för att hjälpa de arbetslösa, och ställningen för arbetarna i landet skall därigenom bli betydligt mycket bättre och mera tillfredsställande, än den för närvarande är.

Sålunda tror jag, att jag kan ge den siste ärade talaren det svaret, att om han ej själv har haft tillfälle att följa och se regeringens ansträngningar, så vill jag försäkra honom, att vad som under dessa brydsamma omständigheter har kunnat göras, det har också blivit gjort, och det har även krönts med rätt så stor framgång. Då tycker jag, att det är otacksamt, att man i dag söker konstatera, att regeringen icke satt

någon kraft bakom sina ord och icke har uppfyllt sina löften som den gav, då den tillträdde sitt ämbete. Naturligtvis kräves det alltid av en regering — och det har jag själv varit med om att göra — mera, än vad en regering kan orka med, men det förefaller mig dock, att man bör vara angelägen om att lägga kritiken så rättvist som möjligt.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

Beträffande det föreliggande utskottsutlåtandet sade den förste ärade talaren, att det naturligtvis icke kan gagna den ifrågavarande saken att vi stå och upptaga tiden med att tvista om vilkendera sidan, som nu, med hänsyn till politisk åskådning, kan säga sig hava segrat i fråga om den uppgörelse, som i dag skall slutföras i första kammaren. Jag delar hans uppfattning fullständigt, och det var icke heller ur den synpunkten jag fällde mitt yttrande i andra kammaren i går afton. Nej, därtill var jag nödd och tvungen på grund av de erinringar, som från flera håll gjordes mot regeringen för den s. k. kompromissen. Då har jag tillåtit mig att säga, att jag för min del ej kan finna det vara rättvist att beteckna detta memorial som en kompromiss i sin helhet, ty, mina herrar, vad är det som föreslås i detta memorial? Jo, regeringen har i en proposition begärt ett anslag på 70 miljoner kronor för arbetslöshetens bekämpande, regeringen har begärt ett anslag på 15 miljoner kronor för anordnande av s. k. statsbeställningar, regeringen har ytterligare begärt 5 miljoner kronor att ställas till förfogande till början av nästkommande år, vi hava vidare begärt den förändring, att nödhjälpsarbetena skulle kunna verkställas av kommunerna i egen regi. Allt detta är godkänt av utskottet; allt materiellt, som regeringen har begärt, har den också fått, och när jag så låter tanken glida tillbaka till tiden närmast efter den, då vi gingo fram med detta yrkande och erinrar mig dels ställningen i riksdagen då och dels tidningspressens uttalanden då, så anser jag mig hava fog för att säga, att det är regeringen, som avgått med segern. Det är det rent materiella, som för mig är huvudsaken, ty säga vad herrarna vill, så är det som är skrivet i motiveringen i fråga om direktiven, och varom nu tvistas, ju dock till syvende och sist endast tillämpningsfrågor.

Herr von Sydow fällde i detta sammanhang ett yttrande, som det verkligen fägnade mig att höra. Han förklarade, att han ansåge, att man icke borde stå och tvista om vem som vunnit seger i detta fall, och han erinrade om att jag i andra kammaren yttrat mig därom; men i nästa vändning försäkrade han, att han för sin del kände sig pliktig att tacka utskottet för den välvilliga behandling hans motion fått genomgå. Ja, jag undrar ändock, om vi skola taga och analysera dessa två saker, vad regeringen vunnit med sin proposition och herr von Sydow vunnit med sin motion, då tror jag, att herr von Sydows vinst är ganska ringa mot den, som jag tillåtit mig säga, att regeringen gjort. Men jag har ingenting alls emot, det försäkrar jag, att herr von Sydow är glad och tillfredsställd med behandlingen av sin motion. Det är ju också skönt, när människorna äro nöjda och glada. Vi hörde i andra kammaren en hel del yttranden i helt andra tonarter, som till en del grundade sig på missförstånd. Därför tycker jag, att herr von Sydow

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

och jag skola taga varandra i hand och säga, nu är det gott och väl, ty vi, som från två sidor hava kämpat för att driva igenom våra åskådningar på detta arbetslöshetsproblem, ha båda fått vår vilja igenom och då är det ju gott och väl. Han gjorde emellertid, oaktat dessa sina förklaringar, en hel del erinringar om vad som står i motiveringen, och jag kan ej underlåta att taga upp till besvarande några av dessa saker.

Han säger, att de bestämmelser blivit oriktigt formulerade, som angiva, att understöd vid konfliktstillfällen skola indragas, och han opponerar sig särskilt mot den automatiska besvärsrätten, som fortfarande skall finnas, i händelse det ej uppnås enighet inom arbetslöshetskommissionen. Jag vill säga herr von Sydow, jag vet icke om han känner till det, men det har från avdelningarnas sida varit ett annat förslag uppe — jag tror ej, att det kan vara någon ogrannlagenhet att nämna det — och det var, att beträffande sättet för understödens indragning vid konflikter så önskade man, att denna indragning skulle få verkställas av de lokala kommittéerna. Jag sade för min del genast ifrån, att det var orimligt. Det är omöjligt, vi kunna ej gå på den linjen därför, att man ej kan överlämna åt dessa kommittéer ute i landet att pröva och avgöra, huruvida en utbruten konflikt är av sådan karaktär, att en indragning av understöden skall ske.

Det måste läggas centralt, och då har det föreslagits, att det skall förläggas till arbetslöshetskommissionen. Arbetslöshetskommissionen prövar i varje fall dessa ärenden och fattar sina beslut, och då kommissionen är enig, så föranleder frågan ingen annan åtgärd, än att understöden indragas, om beslutet gått i den riktningen, och då kommer den icke till Kungl. Maj:t, med mindre besvär i saken framföres. Men i det fallet, att det inte råder enighet, skall vad Kungl. Maj:t tidigare uttalat bibehållas, och frågan går då till prövning av Kungl. Maj:t och blir avgjord där.

I detta sammanhang har herr von Sydow tillåtit sig att göra en erinran mot arbetslöshetskommissionens sammansättning, och han vände sig då, som vi veta, emot att i kommissionens arbetsutskott icke någon ren arbetsgivarerepresentant är insatt. Det har ju också varit förslag om, att riksdagen skulle uttala sig för en förändring i det avseendet, men jag för min del förklarar, att jag icke kan böja mig för detta, ty redan den sammansättning kommissionen nu har, har väckt en storm av ovilja på visst håll, och en ny förändring skulle endast ytterligare underblåsa den berättigade eller oberättigade ovilja, som för närvarande råder. Jag tror icke, att vi skulle gagna vare sig de arbetslösa i landet eller staten med att åter börja vidtaga åtgärder för nya förändringar i kommissionen.

Herr von Sydow sade, att ett ärende aldrig kan komma remissvägen upp till Kungl. Maj:t genom påverkan från arbetsgivaresidan, på den grund, att ingen arbetsgivare sitter i arbetsutskottet. Ja, herr von Sydow, även om det satt en av herr von Sydows representanter i arbetsutskottet, så kom aldrig ett ärende, så vitt jag förstår, upp till Kungl. Maj:t den angivna remissvägen på grund av arbetsgivarens ställ-

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

ning. Om kommissionen är enig om att understöden skola indragas, då sker detta och kan endast ändras genom besvär, men om kommissionen icke är enig, hur ligger då saken? Jo, jag kan icke för min del åtminstone tänka mig att en eventuell arbetsgivarerepresentant i utskottet komme att rösta för understöds utgående, under det arbetarrepresentanterna röstade för dess indragande. Nej, det blir nog arbetarrepresentanternas vägran att sluta sig till förslag om eventuell indragning av understöd, som kommer att framkalla den automatiska remissordningens tillämpning, men denna kan göras även om en arbetsgivare sitter i utskottet, dock knappast av honom själv.

Nu vill jag till detta säga, att jag tillmötesgått herr von Sydows mening, så långt det varit mig möjligt. När vi i år för första gången skulle fylla ut kommissionen på grund av ett par avsägelser, så vände jag mig till herr von Sydow — det hava vi ju talat om förut i kammaren — och fick då två namn, vilka jag föreslog kungen att sätta in i kommissionen. En avsade sig emellertid, och jag gick då återigen till herr von Sydow och bad honom om ett nytt namn, vilket jag också fick. Även denne man blev insatt i kommissionen.

Herr von Sydow har således fått in i kommissionen två av de, det vill jag säga, skarpaste och kraftigaste personerna på arbetsgivaresidan, vilka sannerligen ej äro att leka med, när det gäller att diskutera hithörande frågor. Att de sedan ej sitta med beslutanderätt i arbetslöshetskommissionens arbetsutskott, tror jag ej har så mycket att inverka i saken, då det har vidtagits den anordningen, att dessa personer vid varje tillfälle kallas till utskottets sammanträden, och det har då visat sig, att en av arbetsgivarerepresentanterna, efter vad jag låtit mig berättas, icke har skolkat vid något av utskottets sammanträden, varest han deltagit i överläggningarna men ej i besluten.

Nu är utskottets motivering på den punkten skriven så pass dunkelt och efter mitt sätt att se icke så särdeles lyckligt formulerad, att detta memorial, då det godkänts av riksdagen, kan tolkas på det sättet, att riksdagen giver åläggande, att arbetsgivarerepresentanten skall placeras i utskottet med beslutanderätt. Jag vill för min egen del säga, att under de förhandlingar som förts, och där jag ju nödgats deltaga under de senaste dagarna särskilt med tre representanter från denna kammare, blevo vi eniga om att det icke från riksdagens sida skall göras något sådant åläggande eller förständigande till regeringen att nu återigen göra ändring i arbetslöshetskommissionens arbetsutskott, och att där placera en arbetsgivare med beslutanderätt. Det synes icke tydligt i motiveringen, men därom ha vi varit eniga, och jag hoppas, att jag här av de representanter, som jag då förhandlade med, får bekräftelse härpå, så att det icke sedan kommer att råda tveksamhet på den punkten.

Herr von Sydow vände sig även mot förslaget att låta kommunerna utföra arbetet i egen regi. Jag ber nu att mot detta få säga, att jag redan tidigt under denna min verksamhet blev övertygad om att det vore välbetänkt att lossa på bestämmelserna, så att det öppnades

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

möjlighet för kommunerna att själva kunna få övertaga och utföra nödhjälpsarbeten. Det har nämligen rapporterats för mig av delegationer, som varit uppe och lagt fram kalkyler och beräkningar, att kommunen själv kunnat utföra arbete för en 10 till 15 tusen kronor billigare, än vad statsarbetenas beräkningar gått till för samma arbete. Samtidigt säga de, att de inom sin kommun ha folk, som gå lediga, att de ha ingenjörer och arbetsledare, ävensom personer, som passa på den kamerala avdelningen, och att de skulle göra stor vinst på att ge alla dessa sysselsättning.

Då har jag frågat mig: Kan det vara något statligt intresse att prompt hålla på, att även vid sådana tillfällen arbetena skola utföras genom statsarbetena, då det ju medför en merutgift? Det har då synts mig vara nationalekonomiskt oriktigt att vidhålla denna ståndpunkt.

Sedan kan det ju hända, att det på olika håll inträffar misshälligheter — livet är sådant, herr von Sydow! — och dessa gå kanske icke alltid så lätt och oljat att avhjälpa, men svårigheterna äro ju till för att övervinnas, och man får väl se till, om det icke kan vara möjligt även här.

Herr von Sydow var även inne på frågan om nödhjälpslönerna, och han har ännu ej lämnat den ståndpunkt, som han hela tiden intagit, nämligen att dessa nödhjälpslöner varit för höga, och att detta är förenat med vanskligheter och olägenheter för den svenska industrien och naturligtvis oriktigt ur statssynpunkt.

Jag skulle önska, att herr von Sydow kunnat samtidigt med mig deltaga under de sista månaderna uppe i departementet och fått taga del av den hög av protestskrivelser, yttranden och förslag, som kommit in från olika delar av vårt land, av klagomål, de allra krassaste och skarpaste man kan tänka sig, och klander över att nödhjälpslönerna äro för låga här i landet — och det har ju också konstaterats, att så är förhållandet. Regeringen har själv på grund av en besvärsskrivelse till kommissionen anmält, att en revision beträffande de fastställda grovarbetarlönerna i den öppna marknaden måtte verkställas. Kommissionen är också enig om den saken, och kommissionen håller redan på att verkställa denna revision. Jag vill för min del säga, att jag på det allra livligaste hoppas, att kommissionen skall komma till ett sådant resultat på den punkten, att dessa misshälligheter och den förfärliga misstämning, som råder ute i landet beträffande nödhjälpslönernas storlek, skola bli bortskaffade.

Jag tror sålunda, att herr von Sydows erinran på den punkten icke är riktigt anpassad, åtminstone icke nu — om den var det för tre à fyra månader sedan vill jag låta vara osagt — men den är det i varje fall icke numera.

Ja, det skulle ju självfallet vara mycket mera att tillägga, men det är ju så — det känna vi med oss allesammans — att frågan nu är färdig, att den är mogen och frukten faller vilket ögonblick som helst.

Jag vill sluta med att säga, att jag har ansett det vara min plikt

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

emot utskottet och emot de åskådningar, som icke sammanfalla med mina egna, att åt det hållet göra det erkännande, som jag gjorde i går afton i andra kammaren, och som jag ber att också få göra här i dag, det erkännandet nämligen, att den kungl. propositionen, i allt vad det materiella beträffar, är godkänd. Det gläder mig, och jag tror, att de arbetslösa ute i landet, då de se på den saken, på den verkliga realiteten, skola känna sig tillfredsställda.

Jag hoppas och tror, att den lättnad, som nu inträtt på arbetsmarknaden skall fortfara. Regeringen skall säkert icke underlåta, att i den mån det är den möjligt bringa till stånd nya överenskommelser mellan arbetare och arbetsgivare, och om vi kunna vidtaga även andra åtgärder för att underlätta möjligheterna för industrien att komma i gång och för arbetarna att komma in i sina vanliga sysselsättningar, så försäkrar jag, att regeringen icke skall draga sig för att vidtaga alla de nödiga mått och steg, som i detta avseende kunna och böra vidtagas.

Det är ju möjligt, att man icke lyckas åstadkomma så väsentligt mycket, att vår industris bärare känna sig tillfredsställda med det, men den goda viljan finnes, det försäkrar jag herrarna, även om den icke kan utlösa sig i ett sådant resultat, att tillfredsställelse på alla håll kan ernås.

Jag har sålunda ansett mig pliktig att betona mitt erkännande för alla dessa miljoner, som skänkas i anslag för arbetslöshetens bekämpande, och jag har också ansett mig pliktig att giva ett erkännande åt utskottets tillstyrkande på flera viktiga punkter rörande förslagen i propositionen, som vi nu för tredje gången behandla, men med detta har jag naturligtvis ändock icke sagt, att det hos oss knappast kan råda någon genomgående och allmän tillfredsställelse med vad vi med de olika uppfattningarna slutligen ha nödgats skriva i den motivering, som är bifogad memorialet. Men med ett gott samarbete hoppas jag, att detta skrivsätt icke skall åstadkomma några svårigheter, och då tror jag också, att vi kunna säga om slutbehandlingen av denna viktiga Kungl. Maj:ts proposition, att den har blivit sådan, att den skall bli lycklig för vårt land.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! Det skick, vari detta ärende nu föreligger, ger mig icke anledning att närmare ingå på utskottets memorial. Jag förstår mycket väl, att herr von Sydow funnit anledning att kritisera detsamma, ty trots att utskottet, såsom herr von Sydow sade, behandlat hans motion välvilligt, är det klart, att han icke från sin synpunkt kan vara tillfredsställd med resultatet. Även jag skulle kunna kritisera förslaget, och jag skulle i så fall därvid särskilt hava önskat ingå på det enligt min mening fullständigt oriktiga talet om att statens understödspolitik innebär ett ståndpunktstagande till förmån för ar-

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

betarna i deras förhållande till arbetsgivarna. Denna understödspolitik innebär, såvitt jag kan finna, intet sådant ståndpunktstagande. Den innebär endast ett fullgörande av en ofrånkomlig skyldighet för samhället att bistå dem, som arbetsgivarna såsom ägare av produktionsmedlen icke anse sig kunna understödja.

Men, som sagt, jag skall icke ingå på den saken, och inte heller skall jag tvista med herr Winberg och honom närstående tidningar om vem det är, som hemburit segern i detta fall. Det är väl bäst, att man låter var och en bliva salig på sin tro.

Emellertid anser jag, att en mycket viktig sak lämnats obeaktad vid denna frågas behandling, och jag tillåter mig därför, herr talman, att fästa kammarens uppmärksamhet på densamma.

Det förhåller sig ju så, att det är exceptionella förhållanden, som äntligen förmått statsmakterna att i handling visa, att staten och kommunerna äro, såsom representanter för samhället, skyldiga att bistäcka dem, som drabbas av arbetslöshet. Jag säger äntligen, ty den skyldigheten har förelegat långt tidigare, ehuru statsmakterna icke kunnat förmås att inse eller i varje fall erkänna densamma. Den arbetslöshet, som varit rådande alltsedan krigsutbrottet, till en början begränsad till t. ex. stenhuggeriyrket och textilindustrien och sedermera utvidgad till att omfatta så gott som hela vårt näringsliv, är nämligen icke någon ny företeelse. Man behöver endast erinra om hurusom detta sociala onda gjort sig mycket kännbart vissa perioder på 1880- och 1890-talen eller så sent som åren 1910—1912. Tusentals arbetare voro då berövade sina inkomstmöjligheter. Förtvivlade anropade de statsmakterna och kommunerna om hjälp. De demonstrerade då som nu, de sände deputationer till höga vederbörande, de krävde bröd och arbete, men höga vederbörande visade ingen benägenhet att i handling erkänna samhällets skyldighet att bistå dem.

Jag har tillåtit mig göra dessa erinringar för att visa, att arbetslöshetsproblemet, däri inneslutet samhällets skyldighet att hjälpa, ingalunda är ett nytt problem. Ingen torde väl heller göra sig den föreställningen, att detta problem icke kommer att påkalla uppmärksamhet och åtgärder från samhällets sida även framdeles. Arbetslöshet kommer att finnas, mer eller mindre svårartad och omfattande, så länge det s. k. "välordnade kapitalistiska samhället" består, och man har väl anledning befara, att det kommer att taga lång tid, innan det avlöses. Då nu äntligen samhällets skyldighet att bistå offren för arbetslösheten blivit erkänd, hade det följaktligen bort ligga i allas intresse — icke blott i arbetarnas utan även i statens, kommunernas och jag skulle förmoda även i arbetsgivarnas — att regering och riksdag på allvar toge itu med detsamma i syfte att åstadkomma en mera tillfredsställande lösning än den, som de nu vidtagna provisoriska åtgärderna innebära. *En lagstadgad arbetslöshetsförsäkring* erbjuder utan tvivel den bästa lösningen under nuvarande samhällssystem. Detta lär ingen vilja bestrida, men man måste då fråga sig: varför har icke en sådan försäkring kommit till stånd? Att man redan insett, att den bör komma till stånd, därom vittnar ju det regeringsinitiativ, som togs för ett tiotal år sedan, då en utredning av frågan igångsattes. Det är

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

visserligen sant, att man i vårt land betraktar utredningsarbetet såsom ett utmärkt medel mot reformsträvanden och att man för den skull brukar använda längsta möjliga tid för att utföra detsamma, men nog förefaller det, som om man i detta fall borde hava tillämpat en annan metod. För min del är jag livligt övertygad om, att man därmed skulle hava främjat "rikets sannskyldiga nytta" genom att underlätta statens och kommunernas hjälpverksamhet. Det är nämligen utan vidare klart, att om vi haft en på statens, arbetsgivarnas och arbetarnas bidrag grundad arbeslöshetsförsäkring sedan t. ex. år 1915, då skulle svårigheterna för staten och kommunerna i fråga om bekämpandet av arbetslösheten varit mindre, och det är ej heller uteslutet, att statsutskottet skulle ha besparats mycken möda med avseende på direktivens utarbetande.

Nu har ju emellertid intet blivit gjort i detta syfte. Staten och kommunerna ha nödgats bära hela den börda, som borde ha varit fördelad även på arbetsgivarna och som under den högkonjunktur, som föregick den nu rådande depressionen, utan större ansträngningar skulle ha kunnat hjälpa till med. En sådan medverkan från arbetsgivarnas sida hade varit så mycket mera på sin plats, som *arbetarna* fått bära sin dryga andel. Genom att under en lång följd av år göra inbetalningar till sina arbetslöshetskassor i respektive fackförbund hava de under denna svåra tid kunnat bisträcka sina arbetslösa kamrater och därmed t. o. m. direkt besparat staten och kommunerna avsevärda belopp. De arbetare, som på detta sätt sörjt för sin egen arbetslöshetsförsäkring, ha nämligen i allmänhet icke anlitat statens och kommunernas hjälp, så länge deras organisationer kunnat betala det i stadgarna föreskrivna understödet. Staten och kommunerna hava ju för övrigt visat sig uppskatta denna arbetarnas självhjälp på det egendomliga sättet, att de, i enlighet med herr von Sydows önskan, minskat stats- och kommununderstödet med det belopp, som den arbetslöse erhållit från sin arbetslöshetskassa.

Att denna självhjälp haft sin stora betydelse, framgår af följande. Från och med oktober 1914 t. o. m. oktober 1921 utbetalade fackförbunden icke mindre än omkring 13 miljoner kronor till sina arbetslösa medlemmar. Under samma tid uppgick det kontanta stats- och kommunalunderstödet till 15,900,000 kronor, varav staten satsade omkring $8^1/_2$ miljoner kronor. Fackorganisationerna hade alltså under denna tid utbetalat betydligt mera än vad staten hade utgivit i form af kontant understöd.

Sedan oktober 1921 har, som vi alla veta, arbetslösheten tagit allt större omfattning. Arbetarnas fackförbund ha i det längsta försökt upprätthålla sin samhällsgagnande understödsverksamhet. De begärde i början av förra året, att staten skulle bistå dem. Men den dåvarande regeringen gjorde ingenting åt saken, om man undantager en remiss av framställningen till arbetslöshetskommissionen, som naturligtvis ansåg, att ett bifall till fackförbundets anhållan icke borde ske. Det skulle nämligen strida mot "principerna"!

Och resultatet? Fackorganisationernas arbetslöshetskassor hava bottenskrapats och satts ur funktion. Till allt det missmod, som bemäktigat

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

sig arbetarna, har kommit misströstan med avseende å deras förmåga till självhjälp. Ett av de bäst organiserade och ekonomiskt sett bäst ställda förbunden före kristiden, nämligen gjutareförbundet, har tolkat denna arbetarnas misströstan i en motion, som nyligen inlämnats till landsorganisationens kongress, vari föreslås, att kongressen skall uppmana förbunden att upphöra med arbetslöshetsunderstödsverksamheten. Jag tillåter mig anföra ett par rader ur denna framställning, som ställa de bedrövliga förhållandena i bjärt belysning. Det heter sålunda: "Vissa företeelser i samband med den statliga understödsverksamheten göra, att tiden synes oss inne för ett upphörande av fackförbundens utbetalande av arbetslöshetsunderstöd. Flera kommuner ha ju frånräknat fackföreningsunderstödet från det, som kommunen utbetalat till den arbetslöse. Således direkt tillgodogjort sig detta. Ännu flera kommuner, som icke inrättat arbetslöshetsunderstödsverksamhet, ha givitvis genom fackförbundens verksamhet blivit avlastade fattigvårdsplikt i viss utsträckning." Det förbund, som gjort dessa i sanning sorgliga erfarenheter, yrkar på den lösning av arbetslöshetsunderstödsfrågan, som jag i det föregående fäst uppmärksamheten vid. Förbundet önskar, att landsorganisationen "med alla till buds stående medel" skall "påskynda frågan om lagstadgat understöd vid arbetslöshet".

Att den nuvarande regeringen och icke minst herr statsrådet och chefen för socialdepartementet är villig att lämna sin medverkan härutinnan, därom är jag fast övertygad. Jag har med det nu anförda velat intressera även första kammaren för detta oerhört viktiga spörsmål, men eftersom kammaren till stor del för tillfället icke är närvarande, vill jag hoppas, att den studerar protokollet och på så sätt tager kännedom om denna sak, som är av så stor betydelse för hundratusentals medborgare i vårt land, vilka sannerligen i dessa dagar icke hava någon anledning att rosa tillvaron. Jag har, herr talman, funnit särskild anledning att taga upp dessa synpunkter till behandling i detta sammanhang, eftersom jag i statsutskottets memorial icke har funnit ett enda ord, som pekat på denna mycket viktiga angelägenhet.

Ehuru statsutskottet icke beaktat denna sak, vilket jag skulle önska, att det hade gjort, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till memorialet.

Herr Åström: Herr talman! Utskottets memorial, som vi nu behandla med så stort intresse, som kammaren just nu visar, utgör ju en produkt av samverkan mellan två så väldiga stormakter som riksdagens mäktiga statsutskott och landets regering, och det har förut påpekats, att det är tämligen meningslöst att mot sådana makter försöka göra något yrkande. Jag skall således icke ens besvära herr talmannen med att yrka bifall till den av mig väckta motionen, som går ut på att en del av detta anslag skulle användas för igångsättande av vissa järnvägsbyggnader. Jag kan emellertid icke uraktlåta att här göra några randanmärkningar.

Herr socialministern har förklarat, att det är ganska naturligt, om det icke i en hast kan åstadkommas någonting sådant som det herr Winberg påpekade i sitt anförande, utan att man måste koncentrera sig på

att först och främst hjälpa där nöden är som störst. Ja, detta är helt naturligt. Men jämsides med detta arbete borde man också, förefaller det mig, inrikta tankarna en liten smula på vad som skall komma därefter och vad som då kan vara lämpligt. Jag tror då i likhet med herr Winberg, att det nog vore lämpligare att försöka få en liten smula mera produktivt arbete ur detta än vad som hittills har kommit i fråga.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

Det har riktats åtskillig kritik mot den uppgörelse, som åstadkommits. Jag skall icke ens instämma i den från mina utgångspunkter ganska dräpande kritik, som levererades av herr von Sydow. Då han förklarade, att de borgerliga synpunkterna blivit väl företrädda i uppgörelsen, måste detta helt naturligt från min synpunkt vara en ganska dräpande kritik över denna uppgörelses karaktär.

Nu har det framkommit så ofantligt olika synpunkter från borgerligt håll. Man har ju t. ex. vid vissa tullfrågors behandling här i kammaren pekat på nödvändigheten av att få industrien i gång, för att de arbetslösa skola få sysselsättning. Då har man fört fram dessa som betäckning för sina egna intressen.

Detta är en del borgerliga synpunkter. Andra sådana framföras, som t. ex. av herr von Sydow i dag, med ett stilla och fromt leende, som måste göra dem ganska behagliga. Men jag har här i min hand en cirkulärartikel, som passerat genom den svenska landsortens högerpress, där man också finner en del borgerliga synpunkter och som visar, att dessa kunna vara ganska variabla. Under den betecknande rubriken "Herr Brantings stora försörjningsinrättning" kritiserar man den kungl. propositionen med begäran om anslag på 90 miljoner. Man säger, att han helt naturligt kommer att framstå som "den sanne arbetarvännen, vilken ej räds för den nymodigaste arbetareprincipen, att alla lata och odugliga arbetare skola gödas på statens bekostnad. Tänk, vilket paradis för arbetarna är ändå inte Sverige! — Här skall han matas med fläskpannkaka och förses med fickpengar, så att han inte behöver sakna 'bärsan', 'blosset' eller 'mullbänken'." En så enkel syn kunna således vissa borgerliga kretsar hava på denna arbetslöshet, som tiotusentals familjer få lida under för närvarande.

Nu tror jag, att även om man vidtager aldrig så stora ansträngningar, komma vi ändå att under en lång framtid få med en mycket starkt utbredd arbetslöshet att göra, om det inte tas i på allvar. Det beräknas, att det under den onaturligt stegrade industriella utvecklingen under kristiden i industrien inkommit ett 50,000-tal arbetare mer än vad som under vanliga normala förhållanden kan sysselsättas inom industrien. Det dröjer ganska länge, innan vi kunna driva upp den svenska industrien, så att den kan sysselsätta samma proportion arbetskraft som före kristiden. Det kommer att dröja oerhört mycket längre, innan det kan bliva sysselsättning för den överarbetskraft, som under kristiden inkom i industrien. Dessa 50,000 arbetslösa, som således efter det industrien åter kommit i normal drift komma att finnas kvar, komma att utgöra en sorts reservarmé på arbetsmarknaden, vilket för arbetsgivareintressena kommer att

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

vara synnerligen fördelaktigt, då det gäller att pruta ned arbetslönerna inom respektive industrier så långt som möjligt.

Då industriens ställning varit på tal här i kammaren, har det vid en mängd tillfällen framhållits, hur nödvändigt det är att få ned arbetslönerna och hur det är en ovillkorlig förutsättning för att få industrien i gång och få slut på arbetslösheten. Men så enkelt är det icke. Det har också talats om inlandsmarknadens utveckling för att på det sättet bringa hjälp till industrien. Men för att man skall kunna tänka på någon utveckling af inlandsmarknaden, fordras också någon konsumtionsförmåga inom landet, att det finnes någon ekonomisk bärkraft inom de breda folklagren, som utgöra huvuddelen av konsumenterna inom landet. Och om dessa genom en onaturlig lönenedpressning få sin konsumtionsförmåga minskad, så bliva utsikterna till en förbättring av inlandsmarknaden icke så stora, huru låga än arbetslönerna och driftkostnaderna för industrien äro. Den enda möjligheten är nog att få dessa tiotusental arbetare återförda från industrien till det område, varifrån de en gång kommit, nämligen jordbruket. Det har diskuterats en mängd olika möjligheter i detta avseende. Jag tror icke, att det är möjligt att endast genom kolonatverksamheten lösa den frågan. Det blir för dyrbart. Det gäller för stora mängder av nybyggen, och det komme att ställas för stora krav på samhället i övrigt.

Jag tror, att man även måste gå andra vägar. Vi hava här i landet, särskilt i Norrland, Dalarna och Värmland, efter vad man beräknar omkring 150,000 sådan personer, som i vardagslag bruka kallas för fjärdedels eller halva bönder. Det är sådana som hava en liten gård och dessutom äro sysselsatta i industrier av olika slag, i skogsarbete, i sågverk eller i andra industriella företag. De hava dock på sina områden ganska stora möjligheter till nyodling, men de sakna ekonomiska förutsättningar för att kunna utnyttja desamma. Det gäller för staten att här träda till och hjälpa dessa. På det sättet kan man från industrien återföra till jordbruket dem, som hava de största förutsättningarna att där kunna arbeta med något resultat, samtidigt som man på det sättet också har de största förutsättningarna för att få fram en betydlig ökning av den odlade jordarealen inom landet.

Jag tror, att man i fortsättningen, för att slippa ifrån att undan för undan nödgas tillgripa sådana åtgärder som de närvarande, får inrikta sig på framtiden och taga bort själva orsakerna till de rådande missförhållandena.

Jag har, herr talman, icke något yrkande beträffande memorialet.

Herr förste vice talmannen: Jag skall först be att få besvara en fråga, som herr statsrådet ställde till utskottet. Den rörde vad som yttras på sidan 18 i memorialet, och frågan gällde den önskan, som visserligen hade uttalats under underhandlingarna med regeringen om att vid behandlingen av ärenden i arbetslöshetskommissionens arbetsutskott även en representant för arbetsgivarna skulle få deltaga med beslutanderätt. Detta ansåg sig regeringen icke kunna gå in på, och underhand-

larna hava böjt sig för denna regeringens önskan och accepterat den nuvarande ordningen. På den punkten har utskottet alltså icke begärt någon förändring av vad som nu äger rum, då det som bekant är tillåtet för såväl arbetsgivarnas som arbetarnas representant att närvara och deltaga i debatten, ehuru de icke äro berättigade att deltaga i besluten.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

Vad sedan detta utlåtande i övrigt beträffar, tycks det ju vara så, att man å ömse sidor, när man går ut ifrån arbetsgivarnas synpunkt såväl som när man gör det från arbetarrepresentanternas synpunkt, på det hela taget förefaller att vara belåten.

Herr von Sydow började med att han ansåg åtskilliga av de önskningar han haft i denna fråga hava blivit realiserade, men mot slutet av sitt anförande framställde han ytterligare några önskemål och beklagade, att dessa icke blivit tillgodosedda. Därpå kan jag icke svara annat än att de avdelningar, som haft att i första hand behandla denna fråga, redan från första början varit delade i tvenne lika stora delar. Det har varit, vad man kunde kalla den borgerliga delen och den socialdemokratiska delen, och det är alldeles klart, att man för att kunna komma överens har fått göra medgivanden på bägge sidor, ty man får intet för intet. Det är således en kompromiss, som fått ett uttryck i själva utlåtandet.

Vad nu själva klämmen beträffar, är det ju precis, som herr socialministern säger, att regeringen där har fått just vad den begärt. Detta är ju också delvis föranlett av de förhållanden, som inträtt. När man tog upp behandlingen av detta ärende i början av riksdagen, var man tämligen oviss om hur förhållandena på arbetsmarknaden skulle utveckla sig under riksdagens gång, och man hade ju en viss förhoppning — det kan jag icke neka till — att det skulle finnas en möjlighet att gå under det belopp, som regeringen begärt. Emellertid har arbetslösheten under vissa månader av det gångna året varit betydligt större än man räknat med, och man har på grund av arbetslöshetskommissionens beräkningar kommit till det resultatet, att det är nödvändigt att för understöd och nödhjälpsarbeten bevilja den summa regeringen begärt. Man har samtidigt gjort detta anslag, som var tänkt som ett förslagsanslag, högst, till ett reservationsanslag. Även däri ligger ju enligt gängse uppfattning en sporre att göra besparing.

Det var en punkt, som herr von Sydow särskilt fäste sig vid, nämligen att utskottet gått med på den tanken, att kommunerna med medel, som de fingo av staten, skulle under egen regi få driva nödhjälpsarbeten. Ja, det har varit en punkt, beträffande vilken man varit mycket tveksam på vissa håll, huruvida man skulle gå med på det eller icke. Men då det vid behandlingen av detta ärende i avdelningarna framhölls, att det är ett spektakel, att folk skall uppbära understöd, bara därför att de gå till förmedlingen och visa upp ett kort, som de få avstämplat, kom man in på den tanken att giva kommunerna, i händelse de så önskade och naturligtvis alltid under förutsättning att denna önskan underställdes arbetslöshetskommissionen, möjlighet att ålägga en understödstagare en viss arbetsplikt i utbyte mot det av stat och kommun givna understödet. Därmed var man i det närmaste inne på precis den tanken, att kommuner

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

skulle kunna driva nödhjälpsarbeten under egen regi, där understödstagare finge arbeta i ersättning för även de av staten bestridda medel de erhållit. Hela denna sak är förresten omgiven med så många garantier, så många föreskrifter om medgivande från arbetslöshetskommissionen och dylikt, att jag i olikhet mot herr von Sydow icke tror, att det här finns någon större fara.

Vad nu beträffar de olika motioner, som här äro avgivna — jag ser, att åtskilliga av motionärerna hava begärt ordet — vill jag säga, att när man började läsa dessa och fann, att den ene föreslog så och så många miljoner i ett syfte och den andra så och så många miljoner i ett annat syfte och man började räkna ihop alla dessa miljoner, kom man snart till det resultatet, att om man på något sätt skulle direkt gå på någon av motionerna, skulle man sätta Kungl. Maj:t och arbetslöshetskommissionen i klämma, ty då skulle de knappast få den rörelsefrihet, som de ovillkorligen måste hava, när det gäller en så kinkig och svårskött sak som ordnandet av denna arbetslöshetsunderstödsverksamhet. Det var icke möjligt att göra detta, och därför tog man resolut steget ut och avslog alla motioner.

Man har dock antytt, att det i motionerna finns åtskilligt att taga vara på. Man har haft större eller mindre sympati för motionerna, det kan icke förnekas, och man har i alla fall sagt, att där är mycket för Kungl. Maj:t att taga vara på. Jag förmodar, att arbetslöshetskommissionen även i den mån, som möjlighet därtill finnes, skall försöka att på olika punkter tillmötesgå motionärernas önskningar.

Vad nu beträffar statsbeställningarna, har det redan förut varit före en kungl. proposition, varigenom anslagits 12 miljoner kronor för att verkställa en del arbeten och utföra vissa beställningar för de affärsdrivande verken. Detta skall bestridas med *lånemedel*. Många av de affärsdrivande verken hava önskat eller satt i fråga, att om de skulle driva sådana arbeten, för vilka de kanske icke alldeles omedelbart hade något behov eller vilka drivna som nödhjälpsarbeten icke skulle lämna skälig avkastning på kapitalet, de samtidigt med att de finge dessa lånemedel även skulle få en del av de medel — de tio miljoner — som avses i förevarande proposition, för att liksom utfylla anslaget. Jag tror, att riksdagen redan har gått den vägen, när den beviljat ungefär $3^1/_2$ miljoner kronor för att fullborda utbyggandet av vattenkraften vid Lilla Edet.

Vad sedan beträffar de 5 miljonerna till statsbeställningar för de ej affärsdrivande verken, har man även ansett, att man i det fallet bör gå Kungl. Maj:t till mötes. Det kan ju icke förnekas, att det kan finnas ett och annat fall, där man genom att giva industrien ett handtag kan få den i gång och där man på samma gång har möjlighet att tillfredsställa krav, som i alla fall inom en nära framtid skulle framställas av Kungl. Maj:t.

Detta är ju, som sagt, ett tillmötesgående av de borgerliga från bägge sidor, såväl från högern som även från vänstern.

Nu har det också här starkt tryckts på att regeringen borde tillgodose arbetarnas berättigade intressen vid utformandet av sin arbetslöshetspolitik. Jag kan mycket väl förstå, att arbetarna med en viss tillförsikt

se upp till den närvarande regeringen; men arbetslösheten berör ju icke uteslutande arbetarna utan även andra samhällsklasser inom landet. Jag förmodar, att den nuvarande regeringen, som naturligtvis står arbetarna mycket nära och därför bör ses med stor tillfredsställelse från arbetarhåll, likväl icke glömmer det program, som den har tänkt sig, nämligen att vara en *folklig landsregering*. Jag har den övertygelsen, att den ledande mannen inom regeringen allvarligt söker realisera denna tanke. Jag tror också, att känslan härav har bidragit till, att en del av oss, som kanske ställt sig litet tveksamma i åtskilligt, som rör denna fråga, dock hava gått med på det slut, vartill man kommit, och jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till detta memorial.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag skulle icke hava besvärat kammaren i denna riksdagens sista stund i detta ärende, om icke herr von Sydow givit mig anledning till ett par ord.

Jag har själv den uppfattningen, att man här icke bör stå upp och väga vad den ene eller andre vunnit och förlorat i detta förslag. Det är ju så vägt, så stött och blött i utskottet, att man knappast kan vinna något på ett vidare ordande härom. Den uppfattningen sympatiserar ju också herr von Sydow med, men samtidigt var han i början av sitt anförande angelägen om att då och då försäkra, att den borgerliga sidan var synnerligen nöjd med det resultat, som här förelåg. Jag undrar för min del, om denna försäkran var alldeles äkta. Nu hörde vi, att en föregående talare, herr Åström, nappade på den kroken, om jag får använda det uttrycket, och trodde, att herr von Sydows förnöjsamhet var alldeles äkta, ty han tog den som belägg för sin uppfattning, att detta om något var ett bevis på att hela det föreliggande förslaget ingenting vore värt ur arbetaresynpunkt. För min del tror jag, att herr von Sydow med den försäkran han uttalade om att han var nöjd sökte dölja någonting helt annat. Det kom också omedelbart fram i den långa önskelista, som han ställde beträffande utlåtandet, vilket han tyckte i åtskilliga hänseenden borde hava varit avfattat på ett helt annat sätt.

Herr von Sydow har ju under hela denna arbetslöshetsperiod ständigt stått i första ledet, då det gällt att vara missnöjd med nödhjälpslönerna. Han har varit inställd på en helt hastigare takt, då det gällt att sänka lönerna, än då det gällde att höja dem under de första krigsåren. Det är ju klart, att när vi i Malmö — ty det var det han riktade sig emot också — icke hava kunnat deltaga i denna av herr von Sydow m. fl. arrangerade kapplöpning i fråga om nedsättning av lönerna, hava vi givetvis icke heller herr von Sydows gillande. Vi hava emellertid ansett, att samhället bör hålla ungefär samma takt, som man hade den gången man gick uppåt, alltså gå försiktigt ned och icke göra dessa kraftiga och hastiga språng på detta område, som en hel del privata arbetsgivare hava gjort. Detta har som sagt gjort, att bl. a. herr von Sydow permanent varit missnöjd med oss. Nu påpekar han i dag — och det var därför jag begärde ordet — att nödhjälpslönerna i Malmö i själva verket äro högre än andra löner. Han pekade därvid på att grovarbetarlönerna i de kommunala in-

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

rättningarna i vår stad äro uppe i kronor 1 : 45. Det är alldeles riktigt, men det beror också därpå, att vi ha ett avtal, som icke utgår förrän den 1 juli. Under sådana omständigheter kan man icke nedsätta lönen, även om det nu på arbetsmarknaden finns en fast lön för grovarbetarna. Men jag kan försäkra herr von Sydow, att vi komma efter även i detta avseende, fastän naturligtvis sakta och i enlighet med avtalet. Vi hava redan med anledning av grovarbetare- och byggnadsarbetareavtalens upphörande underhandlat om andra lönesatser och komma att därvidlag inrätta oss efter byggnadsavtalet. Det har i Malmö liksom på flera andra ställen i landet varit så, att man har betraktat detta avtal såsom normerande även för övriga löner och så kommer det att bli även i fortsättningen.

Jag tror, herr talman, att om såväl herr von Sydow som herr Winberg äro missnöjda med förslaget, kanske man ändå får säga, att det är ett intyg om att det icke är så dåligt. Det är det lämpligaste man kunnat få för tillfället. Även om jag sålunda, också jag, kunde uttala en hel del önskemål i denna sak, anser jag mig dock med lugnt samvete kunna yrka bifall till statsutskottets föreliggande utlåtande.

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr talman! Man hör icke så sällan vid ärendenas behandling här i kammaren motionärer, som fått sina motioner avstyrkta av vederbörande utskott, dock uttrycka sin tillfredsställelse med den vänliga behandling, som motionen fått i utskottet. Tillsammans med ett flertal av första kammarens ledamöter har jag väckt en motion i föreliggande ärende, men tyvärr kan jag icke säga, att denna motion rönt en välvillig behandling inom statsutskottet. Vi motionärer hade väntat, att utskottet skulle hava givit motionen en behandling, som hade visat, att utskottet hade haft någon känsla för de svårigheter, varmed den svenska fiskarbefolkningen för närvarande har att kämpa. Vår motion gick ut på att riksdagen vid beviljandet av anslag till arbetslöshetens bekämpande ville meddela sådana grunder för medlens användning, att Kungl. Maj :t måtte ha möjlighet att med dessa medel även kunna ingripa till fiskets igånghållande till förebyggande av arbetslöshet bland fiskarbefolkningen. I motiveringen ha vi särskilt påpekat, att ett sådant ingripande naturligtvis inte skulle komma i fråga endast i de fall, då det efter ingående undersökning visat sig vara av en tvingande nödvändighet.

Jag vill erinra om att socialministern en gång här i riksdagen haft ett yttrande, som kan tolkas så, att han ansett, att läget bland fiskarbefolkningen var sådant, att regeringen bort ingripa till dess stöd, om bestämmelserna rörande arbetslöshetsanslagets användning då hade medgivit ett sådant ingripande.

Statsutskottet har nu anfört, att vår motion ligger helt på sidan av den nuvarande hjälpverksamheten. Jag måste säga, att detta uttryck har på mig verkat något förvånande. Herr förste vice talmannen yttrade nyss, att utskottet hyst större eller mindre sympatier för de väckta mo-

tionerna. Jag kan då icke annat än konstatera, att vår motion varit föremål för de mindre sympatierna.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

Hur har nu utskottet kommit till denna sin uppfattning? Jag förmodar, att det har berott på, att fiskarbefolkningen icke är arbetare i vanlig mening. Fiskarne äro självföretagare i smått och stå således icke i beroende av några arbetsgivare. Vi ha emellertid i vår motion sökt påvisa, att ställningen för denna kategori av näringsidkare har varit och är synnerligen svår, och vi hava även framhållit, att ställningen för en sådan kategori av medborgare kan bli svårare än för en vanlig arbetslös industriarbetare. I varje fall vågar jag påstå, att om vårt fiske hade varit lagt på samma sätt som i flera av de andra europeiska länderna, så att våra fiskare varit hos redare anställda löntagare, hade ställningen under de sista åren varit sådan, att de otvivelaktigt skulle ha kommit i åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd med de regler, som gälla för sådant understöds utbetalande. Då det nu måste anses vara en i socialt avseende synnerligen lycklig form för vårt fiskes bedrivande, som nu äger bestånd, måste jag ytterligare beklaga, att utskottet har ansett sig fullständigt förhindrat att över huvud taget tänka på ett sådant understöd, som vi ha ifrågasatt. Vi hade väntat, att statsutskottet skulle på något sätt sökt tillmötesgå vår motion. Utskottet skulle mycket väl kunnat giva så skarpa och stränga direktiv, att någon risk för farliga konsekvenser icke hade behövt uppstå. Jag kan icke tänka mig, att utskottet kan ha betvivlat, att Kungl. Maj:t skulle ha sett till att understöd hade kommit att utdelas först, när förhållandena varit så svåra, att det icke kunde bli tal om några farliga konsekvenser.

Då man ser behandlingen av denna motion till fiskerinäringens gagn och tänker på den behandling, som kommit tidigare motioner till förmån för denna näring till del här i riksdagen, kan jag för min del icke frigöra mig från den uppfattningen, att just den omständigheten, att fisket utgör en relativt ringa del av vårt näringsliv, gör, att riksdagen icke vill ägna frågor, som röra fiskarbefolkningen, det intresse, som eljest skulle ha kommit dem till del, även om svårigheterna icke varit större än de i detta fall äro.

Såsom frågan nu ligger, inser jag till fullo, att det icke tjänar något till att göra något yrkande, och jag skall också avstå därifrån.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Ett par erinringar gjorda under den första delen av denna debatt föranledde mig att begära ordet, men när jag nu fått det, skall jag be att få därutöver tillägga några ord.

En ärad talare på Norrlandsbänken beklagade, att betänkandet icke blivit färdigt förrän nu, och tyckte, att man på ett obehörigt sätt dragit ut med behandlingen av denna fråga. Jag vill häremot endast erinra, att åtminstone från det håll, jag tillhör, har man hela tiden betecknat detta förfaringssätt som det normala, att man således skulle förskottsvis bevilja vissa belopp för att riksdagen skulle bli i tillfälle att mot slutet av riksdagen bedöma situationen och då fatta definitivt beslut. I överens-

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

stämmelse därmed har ju också ärendet i fråga handlagts. Man kan således icke säga, att det beror på slöhet eller ett oriktigt förfaringssätt från utskottets sida. Det har tvärtom varit den behandlingsmetod, som man ur tidssynpunkt ansett vara den lämpligaste och bästa.

Herr socialministern yttrade, att såvitt han kunnat finna vore stämningen nu vid behandlingen av denna del av propositionen, alltså det slutliga avgörandet i ärendet, en helt annan än när det gällt beviljande av de båda förskottsbeloppen. Det är möjligt, att det tett sig så ur hans synpunkt. För egen del måste jag säga, att jag icke kunnat finna, att stämningen vid de föregående tillfällena varit någon annan än nu. För egen del, och jag tror, att jag kan säga det även för mina politiska meningsfränder, ha vi vid båda tillfällena letts av samma fasta föresats att bistå, så långt som statens ekonomiska krafter möjliggöra det, men också samtidigt av en fast föresats, att statens neutralitetsställning vid omhänderhavandet av denna svåra verksamhet skulle upprätthållas; att verksamheten skulle bedrivas så, att krisen icke obehörigt förlängdes och att en utveckling till normala förhållanden så mycket som möjligt skulle underlättas. Det är, såvitt jag förstår, alltigenom samma synpunkter som från vår sida gjorts gällande vid behandlingen av de båda förskottsbeloppen och som till slut dikterat det betänkande, som nu föreligger. Att dessa synpunkter verkligen besjälat utskottet och att de icke tillkommit underhandlingsvis, framgår väl bland annat därav, att vad beträffar det av Kungl. Maj:t äskade beloppet fann man mycket snart inom utskottet och utan att detta resultat framkallades av underhandlingar, att med den omfattning, som arbetslösheten erhållit, hela det äskade beloppet borde beviljas. I den något omtvistade frågan om statsbeställningar kom man också inom utskottet, i varje fall en majoritet inom utskottet, till den uppfattningen, att man borde tillmötesgå jämväl förslaget härom i den omfattning som Kungl. Maj:t begärt, ehuru man ville bestämma sig närmare, först när mera tydliga och konkreta förslag till medlens användning kunde framläggas. Jämväl när det gällde frågan om anslag till vissa arbeten under kommunal regi fann man sig, utan att denna åsikt tillkom som resultat av underhandlingar, hågad att gå den vägen, därvid man dock ansåg angeläget att, på sätt som sker på sid. 21 i statsutskottets memorial, understryka, att vissa villkor i detta avseende givet borde iakttagas, villkor som skulle förebygga, att icke denna nya bidragsform skulle framkalla missförhållanden ur ena eller andra synpunkten.

Vad som verkligen har vållat svårigheter har däremot varit de villkor och direktiv, som man har ansett behöva knytas till det sålunda beviljade anslaget. I dessa avseenden vill jag för min del i korthet nu blott säga, att jag finner det enbart glädjande, att herr socialministern nu finner utskottsutlåtandet vara av den beskaffenhet, att han kan beteckna det hela såsom en framgång för regeringen. Det vittnar om, att underhandlingarna burit frukt även i det avseendet, att man på regeringshåll obestridligen har tillägnat sig synpunkter, som under underhandlingarna framburits från andra sidor, men som man tidigare icke velat acceptera. Detta är framför allt glädjande därför, att det, så vitt jag

förstår, i än högre grad garanterar, att denna verksamhet kommer att upprätthållas i full överensstämmelse med de direktiv och uttalanden, som förekomma i utskottets utlåtande. Ur denna synpunkt kan jag med tacksamhet konstatera, att herr socialministern i den omfattning, som här skett, gör utlåtandet, sådant det föreligger, till sitt.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

Då jag har den uppfattningen, att detta utlåtande kommer att bli till gagn för den fortsatta verksamheten på detta område, är det sålunda ur olika synpunkter med tillfredsställelse, som jag, herr vice talman, hemställer om godkännande av utskottets förslag.

Herr Sederholm: När jag begärt ordet i denna fråga, är det icke för att ingå på frågan i hela dess vidd och icke heller i dess huvudpunkter, såsom de föregående talarna gjort. Jag har begärt ordet närmast med anledning av den behandling, som den motion har fått, vilken jag jämte en del andra ledamöter av kammaren väckt angående användningen av arbetslöshetsanslaget. Jag tackar för den välvilliga behandling, som kommit motionen till del, och för beaktandet av de synpunkter, som däri erhållit uttryck, nämligen att nödhjälpsarbetena i möjligaste mån måtte inriktas på produktiva uppgifter. Jag vill nu endast uttala den fasta förhoppningen, att arbetslöshetskommissionen måtte i tillämpningen vid användandet av detta anslag även i handling visa, att den vill följa de uttalanden, som utskottet här har gjort.

Jag har för övrigt intet att tillägga utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Winberg: Herr socialministern ansåg, att jag varit otacksam, då jag kommit med kritik mot regeringen i samband med denna fråga, eftersom regeringen härvidlag icke hade uraktlåtit att göra något, som på den ankomme. Jag skall då be att för det första få säga, att jag icke tror, att vare sig herr socialministern eller någon annan medlem av regeringen inträtt i densamma med den föreställningen, att ingen skulle komma att kritisera regeringen eller dess enskilda ledamöter. Skulle så ha skett, bör väl den illusionen vara krossad vid denna tidpunkt. Jag skall vidare be att få säga, att när jag uttalade mig rörande behovet av att regeringen för ett kraftigare språk, avsåg jag icke enbart nu föreliggande fråga, utan också en del andra viktiga frågor, som avgjorts under de senaste dagarna, och där jag tyckt, att regeringen kanske har resignerat i större utsträckning än som har varit nödvändigt och nyttigt. Jag har aldrig satt regeringens goda vilja i tvivelsmål, men det är nu icke fråga om regeringens goda vilja, utan om de resultat, till vilka det hela leder. Därvid måste jag säga mig, att till och med herr socialministern medgav t. ex., att nödhjälpslönerna äro alldeles för låga. Vidare har man ju icke kunnat giva understöd åt mer än hälften av de arbetslösa, och massor av utestängningar ha skett av vissa grupper arbetslösa. I ett enda fall — och därför ger jag regeringen allt erkännande — har regeringen underkänt de åtgärder, arbetslöshetskommissionen vidtagit, nämligen då det gällt arbetslösa kvinnor med försörjningsplikt.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

Herr socialministern framhöll, att han hade rätt att vara belåten med utlåtandet, därför att vad regeringen materiellt begärt har den fått. Det är alldeles riktigt. Men är det icke på så sätt, att när regeringen kalkylerade och kom fram till det belopp den begärt, var arbetslöshetens omfattning betydligt mindre än den för närvarande är? Det är sålunda, kan man säga, utvecklingen sedan dess, som har gjort, att riksdagen kanske ganska tidigt kom på det klara med att man icke kunde komma ifrån denna sak billigare än med vad regeringen föreslagit.

Jag är också tacksam för att jag fått vara närvarande vid det historiska ögonblick, då socialministern Herman Lindqvist föreslog, att han och herr von Sydow skulle taga varandra i handen och vara glada över att de nu gemensamt fått sina intressen beaktade i den föreliggande frågan.

Herr Ekman ansåg, att det var *det normala förfaringssättet* att vänta till riksdagens sista ögonblick med att avgöra en fråga som denna. Det förvånar mig icke, ty det tycks numera ha blivit normalt från liberal ståndpunkt, att vänta så länge som möjligt att fatta beslut i en fråga.

Slutligen ber jag att få uttala min tillfredsställelse över ett uttalande av herr Sigfrid Hansson. Han föreslog nämligen, att både han och jag skulle få bli saliga var och en på sin tro. Jag inlägger i detta uttalande betydelsen av ett erkännande från herr Hanssons sida, att det är möjligt för mig som kommunist att bliva salig på min tro. Det har, som bekant, tidigare rått något tvivel därom inom regeringspartiet.

Herr Widell: Herr vice talman! Med anledning av herr K. A. Anderssons anförande vill jag ha till protokollet antecknat, att jag till alla delar instämmer i vad min ärade länskamrat har anfört. Jag har i statsutskottet uttalat mitt beklagande över det omilda sätt, varpå tredje och fjärde avdelningarna behandlat den av honom m. fl. väckta motionen. Att jag icke kunnat reservera mig mot utskottets beslut, har berott på frågans allmänna läge i utskottet.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Swartz: Jag skall icke länge uppehålla denna diskussion. Allt som bör sägas i denna fråga är ju redan sagt, men jag kan i alla fall icke underlåta att framhålla, att jag fäst mig vid att under denna diskussion väl mycket har betonats från det ena hållet arbetarsynpunkten och från det andra hållet arbetsgivarsynpunkten. Jag ber att få säga, att jag anser icke någondera av dessa synpunkter vara den rätta att anlägga på en fråga av denna beskaffenhet. Härvidlag är det samhällssynpunkten, som är den viktiga och den enda riktiga. Det är ur denna synpunkt, som jag för min del sökt draga mitt strå till stacken vid de förberedande arbetena, och jag kan omöjligen vara med om att, som denna diskussion synes ha gått ut på, säga, att den ena eller den andra sidan segrat, i den mån icke båda sidorna företräda det allmännas synpunkter, de samhälleliga synpunkterna; i så fall är det bra, om de ha segrat bägge två.

Jag anser mig emellertid böra framhålla ännu en sak. Det har från

socialministerns sida sagts, att det gjorts ansträngningar för att få ned arbetslönerna, ansträngningar, vilka i viss mån skulle ha utgått från bankvärlden. Jag får säga, att jag förstår icke riktigt detta uttalande. Jag har för min del icke fattat, att några ansträngningar gjorts vare sig från den ena eller från den andra sidan för att i och för sig pressa ned arbetslönerna, utan de ansträngningar, som gjorts, ha utgått från strävan att bringa produktionsförhållandena i överensstämmelse med det ändrade läget på den allmänna marknaden. Med mindre man kommer dithän, kan man omöjligen komma så långt, att produktionen kan hjälpas upp och statens och de enskildas inkomster räcka till för att täcka vare sig statens eller de enskildas utgifter och med mindre än att så sker, kan man omöjligen fortsätta med en verksamhet av den beskaffenhet, som här är i fråga. Det är detta jag velat fästa uppmärksamheten på, att med mindre än att man söker bringa utgifterna i överensstämmelse med inkomsterna, kan man icke fortsätta med en ur andra synpunkter aldrig så tilltalande verksamhet utan att taga på samhällskapitalet, och ju längre man fortgår på den vägen, desto värre blir uppvaknandet, då man kommer därhän, att man icke har några vidare medel. Jag har tyvärr den uppfattningen, att arbetslösheten och hjälpverksamheten icke äro över med detta år. Vi få nog vara beredda på att det skall räcka tämligen långt in på nästa år och kanske ändå längre. Vissa ljusningar förekomma ju, och det är för väl om de fortfarande göra sig gällande. Men man får därvidlag naturligtvis icke i alltför hög grad bygga på förhoppningar, huru gärna man än skulle vilja det, utan fästa sig vid mera reella omständigheter. Därför ber jag för min del att på det varmaste få lägga regeringen och socialministern, vars stora intresse för denna fråga jag är den förste att vitsorda och för vars verksamhet för att så mycket som möjligt få produktionen i gång genom att få till stånd arbetsavtal jag hyser den största aktning och uttalar min tacksamhet — jag ber som sagt att få lägga särskilt socialministern på hjärtat nödvändigheten av att fortsätta med verksamheten och icke låta de synpunkter, som kunna vilja göra sig gällande av känsloskäl — de må vara aldrig så väl befogade förresten — springa bort med nödvändigheten av att foga utgifterna efter inkomsterna. Den allra största sparsamhet är enligt min mening ovillkorligen nödvändig att iakttaga, och detta icke allenast för att understödsverksamheten skall kunna fortsätta utan också för att ge anledning till att uppmuntra var och en att söka sin utkomst genom egna bemödanden. Det har ju krönts med framgång allt mer och mer under den sista tiden. Jag hoppas, att det skall fortsätta och gå allt mera framåt på den vägen; men säkert är, att om man höjer understödet för mycket, motverkar man en sådan mycket naturlig strävan från de understöddas sida.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

Ur samhällsintressets synpunkt ber jag därför varmt att få lägga regeringen på hjärtat att se till, att medlen räcka och bliva använda på bästa sätt.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet

Anslag för arbetslöshetens bekämpande. (Forts.)

i nu förevarande memorial hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till herr Winbergs i ämnet väckta motion; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 18 juli 1864 angående utvidgad näringsfrihet dels ock i anledning därav väckt motion.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Om sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion angående lagbestämmelser, som i vissa fall medgiva sterilisering av sinnesslösa, sinnessjuka och fallandesjuka, eventuellt sedlighetsförbrytare.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 38, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Alfred Petrén* — under instämmande, så vitt angick motionens syfte, av herrar *Wigforss, Tengdahl, Hellberg, Linder, Thulin, Björnsson, von Koch, Alexis Björkman, Pauli, Wohlin* och *Lyberg* — hemställt, att riksdagen ville besluta en skrivelse med begäran, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, under vilka förhållanden sterilisering av sinnesslösa, sinnessjuka och fallandesjuka, eventuellt sedlighetsförbrytare, kunde äga rum, samt för riksdagen framlägga det lagförslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, under vilka förutsättningar och i vilken ordning sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka skulle kunna företagas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr Lindhagen: Här föreligger ju ett enhälligt utskottsutlåtande i en, som man kan säga, verkligt ny fråga, en fråga som är av den beskaffenhet, att den verkligen förtjänar att övertänkas något litet både i den ena och i den andra riktningen. Jag tycker, att motionen är förtjänstfull, därför att den riktar uppmärksamheten på ett socialt missförhållande, ett ofantligt missförhållande. Då utskottet nu för övrigt också föreslagit en utredning, vill jag icke heller resa någon invändning mot utskottets resultat i detta avseende, men själva utvägen förtjänar i alla fall att icke med tystnad accepteras.

Utskottet skriver, att här föreligger ett samhällsintresse av en så omfattande betydelse, att man kan äga rätt att inskrida på de vägar, som motionären här har förordat. Detta är sålunda fråga om ett våldsamt

Om sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka. (Forts.)

ingripande. Det är detta våld som skall åstadkomma samhällsförbättringarna. Men om våldet är ju sagt, och detta med rätta, att "vad våldet må skapa är vanskligt och kort". Jag misstänker också, att när denna utväg väl blir utexperimenterad, får den sin betydelse icke så mycket genom de resultat, till vilka den kommer, utan fastmer därigenom, att den fäster uppmärksamheten på att den sak, som den vill gagna, måste på något sätt lösas. Man finner också av utskottets framställning om hur sakerna gestaltat sig i utlandet, att man där slagit in på ett visst tvång till steriliseringen i vissa uppräknade fall. Men hur det har varit, så har det i alla fall varit något som tagit emot, då det skulle verkställas. Man har tvekat inför den stora grundsatsen om livets okränkbarhet. Denna okränkbarhet trädes ju i detta fall mycket nära, och därför har man ofta slagit över till att, trots rättigheten att göra steriliseringen obligatorisk, infordra samtycke av den det vederbör eller hans anhöriga med flera. Man finner också att utskottet inskränkt frågan till det minsta möjliga, och det tycker jag är synnerligen befogat. Om jag hade deltagit i utskottsutlåtandet, skulle jag visst icke varit skiljaktig i fråga om det slut, till vilket utskottet kommit, ehuru jag nog antecknat något av vad jag nu yttrat och tänker yttra.

Utskottet har sålunda inskränkt aktionen till sådana fall, där äktenskap också äro förbjudna, nämligen till sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka. Vidare har utskottet sagt, att icke ens beträffande dessa bör steriliseringen få bli obligatorisk, utan man får, om jag fattat utskottet rätt, som jag föreställer mig att jag har gjort, pröva sig fram från fall till fall, där särskilda skäl kunna anses föreligga. Slutligen har utskottet ifrågasatt, om det möjligen icke borde tagas hänsyn till vederbörandes samtycke. Detta har icke uppställts såsom något villkor för en utredning, men det skall tagas under omprövning, huruvida man i vissa fall skall fordra samtycke av vederbörande själv, hans förmyndare, anhöriga eller av kommunalmyndigheter.

Den tvekan, som ligger i de slutsatser, till vilka utskottet sålunda kommit, och som ju, rimligt nog, icke står i rimlig proportion till den stora betydelsen av det ämne, som här beröres, leder ju till att tillämpningen här, såsom också tycks hava skett i utlandet, blir ganska minimal, så att något slags märkbar lösning av det stora problemet kanske icke på detta sätt kan vinnas. Men jag vill därför icke förkasta förslaget. En principiell frågas lösning måste ofta gå fram genom misslyckanden. Man skall icke tro, att en misslyckad metod ej fyller sin uppgift lika bra som en lyckad. De misslyckade försöken bana vägen för ernåendet av nya och rätta metoder.

När man sålunda kommit in på den utvägen att rätta ett socialt missförhållande på våldets väg och genom kränkning av livets okränkbarhet, riktas uppmärksamheten å andra sidan på att gå vidare än nu föreslagits. Mången kommer att säga: Är detta icke bara den första stationen? Varför skall man stanna här?

Då möter för det första den utvidgningen, att införa sterilisering gentemot fortplantning av personer, som äro behäftade även med andra

Om sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka. (Forts.)

sjukdomar, vilka äro farliga för avkomman, såvida dessa personer i fråga själva samtycka. En annan utvidgning, som också diskuteras i världen och som diskuterats länge, är denna: Varför skall man bara beröva dessa för sig själva och samhället onyttiga personer förmågan av fortplantning? Är det icke en större välgärning för dem att beröva dem även livet? Till sådana tvivelaktiga resultat kommer man på den väg, som nu föreslås till beträdande.

Jag minns då jag studerade eller rättare sagt pluggade nationalekonomi vid Uppsala universitet. För att få betyg skulle man bland annat läsa en nationalekonomisk författare, som hette Mangoldt. Han framhöll i sin bok såsom en diskutabel fråga, huruvida det icke vore rationellt att avliva alla äldre och orkeslösa personer, så att de sluppe ifrån sin orkeslöshet och samhället sluppe underhålla dem. Men, sade Mangoldt, sedan han resonerat fram och tillbaka, att behålla äldre personer vid liv är dock "der schönste Luxus", den allra härligaste lyx, som en nation kan bestå sig. Där ser man, till vilka orimliga saker man kommer, då man vill inlåta sig på dessa vägar och konsekvenserna anmäla sig, när till och med en nationalekonomisk författare resonerar på det sättet, och detta sättes i händerna på unga studerande såsom vägledning för deras tänkande i ett sådant här ämne. Vill man taga saken än mer paradoxalt, skulle man ju kunna resonera på följande sätt. Mänsklighetens räddning ur de sociala missförhållandena beror av möjligheten för människorna att tillägna sig — såsom det är sagt — en god vilja. Denna anmäler sig till synes aldrig. Här fortplanta vi oss och skaffa en avkomma till världen, som får samma dåliga vilja, som vi i själva verket hava allesammans, då det gäller våra egna intressen. Ett sätt att lösa den sociala frågan vore då att sterilisera hela mänskligheten, så bleve omsider den sociala frågan löst.

Jag begärde ordet främst därför, att detta förslag väcker uppmärksamheten på att missförhållandena i världen endast avhjälpas genom en sterilisering av människornas *onda* vilja. Detta blir i alla fall problemet. Vi skola icke försöka komma ifrån denna nödvändighet genom sådana här palliativ. Den lösningen av den sociala frågan kan också, såsom jag tillåtit mig framhålla, kallas för kristendomens införande i statsstyrelsen någon gång omsider. Bland de experiment, som då framför allt måste försökas och som också skola varaktigt förekomma både sinnesslöhet och sinnessjukdom, fallandesjuka och tuberkulos och alla dessa sjukdomar, som man på detta sätt fåfängt söker komma till rätta med, är anskaffandet för alla människor av ett hem, ett verkligt hem, som skyddar dem mot dåliga och nedbrytande inflytelser. Det är detta hem, som man icke vill giva dem, ty var och en står här endast på sitt eget intresse. Framför allt gäller det, när vi nu skola lösa jordfrågorna, att icke det egna intresset på en hand är likgiltigt för andra intressens försök att skaffa sina medlemmar verkliga hem. Förrän vi steriliserat en sådan partiuppfattning, är det icke värt att tänka på att komma fram till någon som helst lösning av den sociala frågan.

Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till utskottets hemställan, därför att den är ett uppslag till att i någon mån genom ett misslyckande

komma fram till ett försök att finna andra och bättre metoder i tidernas längd.

Om sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka. (Forts.)

Herr Petrén, Alfred: Herr talman! Herr Lindhagens yttrande ger mig anledning att säga några ord i denna fråga. Herr Lindhagen ställde sig ganska skeptisk gentemot densamma. Han menade nämligen, att det icke vore så mycket resultat att vinna med den begäran, som utskottet har framställt, utan att motionens förtjänst huvudsakligen vore att den hade fäst uppmärksamheten på denna fråga. Såsom skäl för sin tro att man icke hade att vänta sig alltför mycket av en sådan här utredning, pekade han på förhållandena i Amerika, där man i flera stater infört en lagstiftning angående tvångssterilisering i fråga om vissa grupper av individer. Han framhöll, att dessa lagar i flera stater blivit mycket litet tillämpade. Ja, herr Lindhagen, det ha de blivit och detta helt naturligt därför att lagstiftningen med den utsträckning, som den där fått, gått före den allmänna opinionen, och en lag, som icke står i överensstämmelse med den allmänna opinionen, blir aldrig så verksam. Det är just detta, som vi i utskottet, när vi framställt det föreliggande förslaget, sökt undvika genom att begränsa oss till att påyrka, att en sterilisering av sociala skäl måtte bli tillåten allenast i fråga om sådana individer, för vilka äktenskapsförbud enligt gällande lagstiftning är stadgat. Det är alltså endast yrkat på en lagstiftning, som i själva verket komme att bliva ett komplement till gällande äktenskapslagstiftning. Jag tror icke heller, att om vi få en lagstiftning, sådan som utskottets hemställan syftar till, genomförd, den skulle bli utan betydelse. Särskilt på ett område torde den få mycket stor betydelse, nämligen i vad det gäller *de sinnesslöa*. Vi veta, att dessa för närvarande, då de leva i frihet ute i bygderna, i ganska stor utsträckning föröka sig och att deras avkomma i allmänhet är mycket undermålig, att de ofta föda sinnesslöa barn. Om jag fattade herr Lindhagen rätt, gällde väl hans invändning att man därmed icke på något sätt förhindrat, att en mängd undermåliga individer alltjämt komma att födas till världen, då många sådana födas av friska och normala föräldrar. Ja, det äger nog sin riktighet, och därför skola vi icke överskatta det föreliggande förslagets rashygieniska betydelse. Det har herr Lindhagen alldeles rätt i, att man utrotar icke degenerationen genom att förhindra sinnesslöa att avla barn. Om vi förhindra sinnesslöa att fortplanta sig, förhindra vi därmed ingalunda att sinnesslöa barn födas till världen, ty de flesta sinnesslöa barn födas — som sagt — av normala föräldrar, det må sedan vara, att dessa tillhöra släkter med sjukliga anlag. Men i alla fall har man vunnit ofantligt mycket genom att beröva de sinnesslöa, som leva fritt ute i samhället, deras fortplantningsförmåga. Ty medan ett sinnesslött barn, som är fött av friska föräldrar, försörjes av sina föräldrar, faller en sinnesslö, som fötts till världen av sinnesslöa föräldrar, samhället till last, och samhället måste i sådana fall försörja både föräldrarna och barnen. Just på detta område tror jag alltså att man kommer att vinna mycket.

Om steriliseringen av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka. (Forts.)

Då herr Lindhagen betonade, att det var våldets väg vi valt, en väg som icke tilltalade honom — liksom den för övrigt icke heller tilltalar mig — så kan jag icke underlåta att framhålla, att i fråga om *en* av de ifrågavarande grupperna är det i varje fall icke alls fråga om något tvång, nämligen då det gäller *de psykiskt normala fallandesjuka.* Här är det tvärtom en humanitär synpunkt, som varit anledningen till förslagets framläggande. Det är nämligen så, att under vissa förhållanden är stadgat äktenskapsförbud för fallandesjuka, och dispensansökningar från sådana personer bli i allmänhet av Kungl. Maj:t avslagna i de fall, då det kan befaras, att sjukdomen är av ärftlig natur. Genom att giva en sådan fallandesjuk rättighet att på egen begäran kunna bli steriliserad, behövde det icke längre nekas denne psykiskt normale individ den allmänmänskliga och oförytterliga rättigheten att få bilda eget hem med en individ av motsatta könet.

När herr Lindhagen å andra sidan uttalade sig för att det kunde vara skäl att gå ännu längre än vad som föreslagits, vill jag till slut beröra den sista synpunkten som han därvid anförde, nämligen att det t. o. m. kunde ifrågasättas, huruvida man ej i stället rent av borde beröva en del av dessa individer livet. Eftersom alltså den synpunkten nu blivit offentligen framställd, skall jag svara vad jag alltid svarar personer, då de, efter ett besök i en anstalt för obildbara sinnesslöa, givit uttryck åt den tanken: vore det icke bättre att beröva dessa hjälplösa individer, som endast äro en tunga för samhället, deras liv? — Mitt svar är, att det reser sig dock ett bestämt hinder för en sådan tankes realiserande och det är föräldrakärleken. Föräldrarna äro nämligen i allmänhet varmt fästade vid dessa barn.

När man talar om utvidgning till ytterligare grupper, vill jag i övrigt säga, att om utskottet gått på den linjen och begärt en utredning beträffande flera grupper — varom nog varit tal inom utskottet — skulle utredningen icke bliva så enkel utan vida mera invecklad och långvarig. Då hade hela denna lagstiftning kanske blivit framskjuten till en oviss framtid, alltså även för dessa personer, beträffande vilka det är av synnerlig vikt att snarast möjligt få en sådan lagstiftning till stånd. Jag tror alltså, att det med fog kan sägas, att den ståndpunkt, utskottet här intagit, är både sakligt stark och taktiskt klok och det synes mig därför, att den borde kunna tillfredsställa både dem, som vilja gå fram med varsamhet på detta ömtåliga och för vårt land helt nya lagstiftningsområde, och även dem, som redan nu äro färdiga med att vilja vara med om att utsträcka lagstiftningen i fråga än vidare.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr L e a n d e r: Herr vice talman! Man måste beklaga, att icke någon utväg kan finnas att utsträcka den här ifrågasatta åtgärden till de s. k. sedlighetsförbrytarna. Utskottet säger, att införandet av en straffpåföljd, bestående i att brottslingen berövas sina könskörtlar, skulle innebära ett återfall till en gången tids barbarism. Ja, det är verkligen ett mycket allvarligt ingrepp, som här omtalas. I synnerhet

Om sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka. (Forts.)

är det ju mindre tilltalande för dem, som i likhet med herr Lindhagen ställa sig främmande för, att något som helst våld skall användas. Jag tror dock, att det skulle vara en ren välgärning icke blott för dem, som utses till offer för nu ifrågavarande personer, utan även för personerna själva, om det kunde finnas något medel, varigenom de skulle bliva befriade från dessa drifter, som helt och hållet behärska dem. På grund av min befattning har jag emellanåt kommit i beröring med personer, som varit dömda till frihetsstraff för sedlighetsförbrytelser. En och annan har undrat, om icke genom operation eller på annat sätt det kunde vara möjligt för honom att bliva befriad från dessa passioner, som han lidit av. De inse nämligen, att i så fall skulle deras liv te sig litet annorlunda. De skulle icke behöva sitta i fängelse den ena gången efter den andra.

Nu säger utskottet, att av den redogörelse, som lämnats i ämnet, framgår, att det icke ens genom ett så allvarligt ingrepp som kastration skulle vara möjligt för dessa personer att bliva befriade från de drifter, som behärska dem. Men om den saken tvista ju ändå de lärde. Det är ju verkligen en del läkare som påstå, att detta är ett ganska radikalt medel, som skulle kunna hjälpa dem. Det är bara detta jag velat framhålla, att det väl ändå vore skäl i att allvarligt undersöka även den saken. Därför är det litet underligt att icke utskottet, i likhet med vad motionärerna förutsatt, velat taga med även sedlighetsförbrytarna i den utredning, som utskottet förordat. Kanske kan man ändå under utredningens gång komma att undersöka, huruvida det skulle kunna finnas utväg för att även, om jag så får säga, oskadliggöra sedlighetsförbrytarna. Jag betonar ännu en gång, att detta vore icke blott en fördel för dem av deras medmänniskor, som utsättas för deras våldsamhet och passioner, utan även en välsignelse och en välgärning för dem själva. Det är alltså icke därför att man älskar våld och grymhet, som man skulle vilja förorda någonting sådant, utan för personernas egen välfärds skull.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan och har endast i korthet velat framhålla de av mig nu angivna synpunkterna.

Herr Petrén, Bror: Anledningen till att icke frågan om sedlighetsförbrytarna medtagits i skrivelseförslaget om utredning är endels sammanhängande med vad den förste talaren från utskottets sida berörde, då han erinrade om nödvändigheten av att söka begränsa frågan så, att då man nu inlåter sig på en utredning i densamma, man ej sträcker sig längre, än att man känner sig stå på fast mark. Detta har varit en utgångspunkt för utskottet och jag tror, att det varit riktigt tänkt, om man nämligen vill komma till ett resultat å förevarande område utan större tidsutdräkt. Min uppfattning är den, att det beträffande alla de tre grupper av individer, som upptagits i utskottets hemställan, är av erfarenheten bestyrkt den synnerliga önskvärdheten av, att man ju förr dess hellre får möjlighet att kunna i vissa fall tillita ett steriliseringsförfarande. Vad nu särskilt sedlighetsförbrytare angår är det

Om sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka. (Forts.)

fullt klarlagt, att skall man beträffande sådana vinna det avsedda syftet, är ingen annan form av sterilisering möjlig än borttagandet av könskörtlarna. Åtgärden måste, såvitt jag kan förstå, för att medföra det åsyftade resultatet, ske ett eller annat år innan strafftiden utgår, och förfarandet måste väl även ske under tvångets form, ifall förhållandena göra det nödigt. Det är tydligt, att om man ser frågan så, vidgar den sig till ett spörsmål, som har nära samband med själva strafflagstiftningen, och enligt mitt förmenande kan det då vara naturligare att upptaga detsamma till bedömande i sådant sammanhang, än att inrymma det såsom ett led i den nu ifrågasatta utredningen om möjlighet till sterilisering av vissa individer, byggd på andra förutsättningar och tjänande väsentligen andra syften.

Jag tror därför, att utskottet med den begränsning, som förordats beträffande den ifrågasatta utredningen, handlat riktigt med tanke på att snart kunna ernå ett resultat å förevarande område.

Herr Hederstierna: Jag har visserligen icke hunnit sätta mig in i denna fråga — man har ju så mycket andra papper — men jag skulle ända vilja yttra mig med anledning av en sak, som beröres på sidan 23 i utskottets utlåtande. Det gäller vem som skall bestämma angående åtgärder mot dem, som äro ifrågasatta att steriliseras. Man har tydligen tänkt sig att i fråga om sinnesslöa skulle gälla två enskilda läkares samfällda utlåtande med rapport sedermera till medicinalstyrelsen. I fråga om såväl sinnessjuka som fallandesjuka har man tänkt sig, att avgörandet skulle läggas i medicinalstyrelsens hand, men sätter i fråga, att även en juridiskt utbildad person skulle deltaga i beslutet och då "kunde ju den rättspsykiatriska nämnden vid dylika ärendens avgörande lämpligen förstärkas med representanten för juridisk teori och praxis i medicinalstyrelsens vetenskapliga råd". Det är en sida av saken, som det förefaller mig att man tagit väl lätt på. Det gäller ju här ett synnerligen skarpt ingripande i den enskilda integriteten, och att överlämna detta uteslutande åt sakkunniga, om jag så får säga, syns mig icke vara fullt betryggande, utan jag skulle vilja hemställa, om man icke vid den blivande utredningen kunde taga under övervägande, huruvida icke själva bestämmanderätten borde överlämnas till domstol, som prövade i varje speciellt fall, om denna åtgärd skulle vidtagas eller icke. Jag kan icke se, att en tillräckligt betryggande form på annat sätt ges åt detta inskridande.

Herr Petrén, Bror: Det är självfallet, att frågan om huru bestämmanderätten skall utövas vid ett tillämnat steriliseringsförfarande är ett av de ömtåligaste spörsmålen, och har den kommande utredningen att å den punkten söka finna den lämpligaste lösningen. Jag tror för min del, att vad utskottet härutinnan yttrat är så försiktigt hållet, att det icke kan sägas i någon form binda den blivande utredningen. Det är icke fullt riktigt, som herr Hederstierna sade, att utskottet skulle yttrat, att det är lämpligast att lägga avgörandet i medicinalstyrelsens hand. Det står nämligen i utlåtandet, att ett dylikt förfarande *kanske* vore lämpligast i fråga om två av grupperna. Detta gör, att uttalandet, vilket också varit avsett,

medgiver ett förutsättningslöst bedömande av frågan. Läser man utskottets redogörelse för de amerikanska förhållandena, så skall man där finna olika förebilder i detta avseende. Merendels ligger där avgörandet å läkarehåll, men även andra former förekomma i vissa stater. Jag tror för min del, att de kategorier av individer det här gäller äro så olikartade, att man mycket väl kan tänka sig skilda former för bestämmanderätten angående dem. Exempelvis om man släpper ut en sinnesslö från en anstalt, där han eller hon varit intagen i flera år, ligger det väl rätt nära till hands att kunna tänka sig en något mindre omständlig form för bestämmanderättens utövande, och det torde då kanske vara närmast till hands liggande att lägga bestämmanderätten å anstaltens läkare. Över huvud taget tror jag, att å denna punkt inga bindande direktiv nu böra lämnas för utredningen.

Om sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka. (Forts.)

Herr Petrén, Alfred: Till vad som nu anförts av utskottets ordförande vill jag lägga ännu ett skäl mot att beträda den av herr Hederstierna anvisade vägen. Det synes mig vara ganska osympatiskt att här göra domstolen till den beslutande, då åtgärden därigenom skulle få karaktär av en straffåtgärd, vilket väl ändå icke kan vara lämpligt och allra minst sättas i fråga, när en fallandesjuk själv begär att få bli steriliserad för att få dispens ifrån äktenskapsförbudet. Just med hänsyn till att medicinalstyrelsens yttrande alltid inhämtas, när en fallandesjuk begär dispens från äktenskapsförbudet, för att det skall bliva utrönt, om det är fråga om den form av fallandesot, som är av mera ärflig natur, synes det mig lämpligt, att, då en fallandesjuk begär att få bli steriliserad, samma myndighet har att behandla även den frågan; ty det måste ju då bli klargjort, huruvida personen lider av sådan art av fallandesot, som härrör av övervägande inre orsaker, såsom lagens uttryck är, för att han skall kunna få rättighet att på egen begäran bli steriliserad. Utskottets ståndpunkt är ju nämligen, att endast sådan fallandesjuk, mot vilken äktenskapsförbud gäller, skulle få sådan rättighet.

Däremot är jag fullständigt ense med herr Hederstierna därutinnan, att det är lämpligt att låta juristerna även få ett ord med i saken. Men jag tror icke, att det vore en lämplig form, att, sedan medicinalstyrelsen avgivit sitt utlåtande, en samling jurister, vare sig såsom domstol eller i någon annan egenskap, i sista hand fattade beslut. Jag tror tvärtom, att det samarbete, som här är önskligt mellan juridiskt och medicinskt utbildade personer, bäst sker personligt. Det bör alltså enligt mitt förmenande vara en kommission, inom vilken både jurister och läkare ha säte och kunna personligt diskutera, som har att besluta i saken. Skulle man anse, att juridiken blir för litet representerad genom det av utskottet ifrågasatta tillvägagångssättet, att beslutanderätten lägges hos medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd, förstärkt med representanten för juridisk teori och praxis i medicinalstyrelsens vetenskapliga råd, kan man ju tänka sig en annan utväg, som jag också en gång var betänkt på att i motionen föra fram, fast jag till sist fann det icke vara skäl att framkomma med så många olika alternativförslag, nämligen tillsättan-

Om sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka. (Forts.)

det av en särskild kommission för dessa frågors avgörande, bestående av representanter för både medicinsk och juridisk sakkunskap ävensom någon representant för det s. k. sunda förståndet vid sidan av fackkunskapen. Men det blir ju utredningens sak att taga i betraktande dessa olika möjligheter för samarbete mellan jurister och läkare.

Herr Lindhagen: Det är väl, att det kommit fram olika meningar, så att utredningen har olika direktiv att gå efter. Beträffande domstolsförfarandet, kan man ju med herr Hederstierna säga, att det inger en viss trygghet, då ju domstolarna anses representera det högsta och mest passionsfria omdömet i vårt land. Med vad rätt lämnar jag därhän. Men man kan också med herr Petrén säga, att den, som skulle steriliseras, därigenom finge karaktären av brottsling. Dessutom blir det genom ett domstolsförfarande mera publicitet på ett område, som bör vara så privat som möjligt. Gärna för mig kan man kalla på en jurist, men jag vet egentligen inte vad han skall där att göra, herr talman. I detta fall skulle han ju representera samhällssynpunkterna under det de andra representera läkare- och naturvetenskapssynpunkterna. Men som bekant undervisas icke jurister i samhälleliga frågor utan företrädesvis i den formella rätten, så jag tror att juristen skulle känna sig ganska tafatt och överflödig. Man kan möjligtvis också säga att på detta område gäller: ju flera kockar, dess sämre soppa.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt.

Om ökat straffskydd mot övervåld å kvinnor och barn.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående strängare påföljd vid vissa slag av våld mot kvinnor och barn.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 138, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lithander* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, sedan yttranden infordrats från vederbörande myndigheter, fortast möjligt till riksdagen inkomma med de förslag till skärpning av lagbestämmelserna rörande övervåld mot kvinnor och barn, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på angivna skäl hemställt,

A) att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huruvida icke, utan avbidan å en förestående allmän strafflagsreform, till beredande av ökat straffskydd i av utskottet angivna hänseenden måtte vidtagas därför erforderliga ändringar i nu gällande straffbestämmelser i 18 kapitlet strafflagen, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, som därav kunde föranledas; samt

B) att motionen, i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om ökat straffskydd mot övervåld å kvinnor och barn. (Forts.)

Herr Petrén, Alfred: Herr talman, mina herrar! Som synes är utskottsbetänkandet enhälligt och det är heller icke min mening att anföra opposition utan tvärtom. Avsikten med att jag begärt ordet är endast den att särskilt framhäva och närmare belysa ett par av de synpunkter, som utskottet anfört.

Det är ju så, att i anledning av det i motionen framställda kravet på ökat samhällsskydd mot sedlighetsförbrytelser utskottet framhållit, att *sedlighetsförbrytarna ofta äro abnorma individer* och att den tillärnade lagstiftningen om åtgärder till samhällets skydd mot de så kallade förminskat tillräkneliga, farliga återfallsförbrytarna därför i väsentlig mån kommer att gälla just sedlighetsförbrytarna. Utskottet har här pekat på en central punkt i denna fråga.

För att närmare belysa, av vilken stor betydelse psykisk abnormitet i själva verket är såsom orsak till sedlighetsförbrytelser, tillåter jag mig anföra några siffror ur kriminalstatistiken.

En av Tysklands främsta kriminalpsykologer, professor Aschaffenburg, som under den tid han var fängelseläkare ägnade särskild uppmärksamhet åt sedlighetsförbrytarna, fann att av 200 dylika, som under en viss tid inkommo till fängelset för avtjänande av ådömt straff, icke mindre än 73 voro i högre eller mindre grad psykiskt undermåliga, så kallade imbecilla, vidare ledo 39 av epilepsi och 14 av mer eller mindre tydligt uttalad ålderdomsslöhet, varjämte 29 voro på annat sätt psykiskt abnorma. Något så när normala voro endast 45 av dessa 200 sedlighetsförbrytare, det vill säga icke fullt 1/4, medan alltså *mer än 3/4 voro psykiskt abnorma.* Vad särskilt beträffar den sedlighetsförbrytelse, som väl mest av alla upprör den allmänna opinionen, nämligen otukt mot minderårig, är den i alldeles särskild utsträckning förorsakad av psykisk abnormitet. Aschaffenburg fann sålunda, att av 106 fångar, som avtjänade straff för sådan sedlighetsförbrytelse, kunde endast 23, alltså knappast mer än 1/5, betecknas som något så när normala; alltså voro cirka 4/5 av dem, som blivit dömda för otukt mot minderårig, i ena eller andra avseendet abnorma. Nu är att märka, som redan nämnts, att dessa undersökningar gällde sådana sedlighetsförbrytare, som blivit *dömda* för de begångna sedlighetsförbrytelserna. Skulle man medräkna alla de sedlighetsförbrytare, som blivit förklarade otillräkneliga, skulle procenten sinnessjuka och psykiskt abnorma blivit än större än vad de här anförda siffrorna utvisa. Från Sverige finnes ingen liknande undersökning, men vad som här är sagt gäller med säkerhet i stort sett om alla länder och även vårt land. Den alldagliga erfarenheten ger detta vid handen. Vi ha alltså att utgå ifrån det faktum, att en mycket stor del av sedlighetsförbrytarna, utan att vara direkt sinnessjuka eller så höggradigt psykiskt abnorma, att de kunna förklaras otillräkneliga med ty åtföljande internering å sinnessjukhus, dock äro långt ifrån normala utan tillhöra de så kallade förminskat tillräkneliga eller halvabnorma, som de också kallats.

Vad säger nu den gällande strafflagen om sådanas behandling? Jo, att de skola få kortare straff för ett begånget brott än det, som enligt

Om ökat straffskydd mot övervåld å kvinnor och barn. (Forts.)

lagen skall ådömas den mera normale. Av missriktad medkänsla med den abnorme brottslingen har man glömt det skydd, som samhället har rätt att kräva mot farliga förbrytare, de må nu vara normala eller abnorma eller helt sinnessjuka. Jag kan därför icke underlåta att begagna tillfället att stryka under det av utskottet uttalade önskemålet, att en ny lagstiftning rörande skyddsåtgärder mot abnorma förbrytare så snart som möjligt måtte komma till stånd. Att dessa skyddsåtgärder, när fråga är om *abnorma sedlighetsförbrytare,* mycket ofta torde behöva bestå i livslång internering, blir nog ofrånkomligt, om samhället skall bli tillräckligt skyddat.

Med hänsyn till det intima samband, som sålunda är rådande mellan sedlighetsförbrytelser och psykisk abnormitet, synes mig goda skäl — vad jag nu säger riktar jag till regeringsbänken — tala för att den av utskottet föreslagna utredningen rörande skärpning av straffsatserna i vissa paragrafer av strafflagens kap. 18 ävenledes blir anförtrodd åt den så kallade lilla strafflagskommissionen, åt vilken uppdragits att framkomma med förslag rörande skyddsåtgärder mot de abnorma återfallsförbrytarna.

Vad så de mera normala sedlighetsförbrytarna angår, finnes bland dem en grupp, som förtjänar särskilt beaktande, och det är de *unga sedlighetsförbrytarna.* Nyligen gick det genom pressen en notis om en 16-årig yngling, som för sedlighetsförbrytelse dömts till 2 1/2 års straffarbete, därvid domstolen emellertid, med instämmande av åklagaren, ingav en nådeansökan till Kungl. Maj:t med hemställan, att straffet måtte ändras därhän, att ynglingen i stället för att avtjäna fängelsestraff måtte insättas i uppfostringsanstalt. Denna nådeansökan motiverades därmed, att ett långt fängelsestraff kunde befaras verka nedbrytande för det unga sinnet och skada den kroppsliga utvecklingen, och att man därför i stället, med bortseende från straffet såsom vedergällningsmedel, borde söka i möjligaste mån upprätta den unge brottslingen och av honom skapa en nyttig samhällsmedlem. Dessa synpunkter beträffande en ung brottslings behandling kunna i detta sammanhang förtjäna att särskilt beaktas.

Nu förhåller det sig ju så, att förutsättningen för att en ung förbrytare mellan 15 och 18 års ålder skall kunna bliva intagen i statens uppfostringsanstalt är den, att straffet icke blivit högre än straffarbete i högst 6 månader eller fängelse i högst 1 år. Då emellertid även den *unge* förbrytaren, som är mellan 15 och 18 år, för en svårare sedlighetsförbrytelse, såsom till exempel otukt mot minderårig, måste få högre straff än de nu nämnda, kan en sådan förbrytare icke komma till uppfostringsanstalt. De unga sedlighetsförbrytarna äro därför mest att finna i våra ungdomsfängelser, men enligt vad de, som här ha hand om dem, vittnat, har det långvariga fängelsestraffet ofta ett skadligt inflytande på dessa sedlighetsförbrytare, som ännu äro till hälften barn. Det är en stor risk för att de genom en sådan behandling snarare bli förstörda än upprättade. Det vore därför ett önskemål, som jag i detta

Om ökat straffskydd mot övervåld å kvinnor och barn. (Forts.)

sammanhang vill uttala, att *§ 3 i strafflagens kap. 5 snarast möjligt bleve ändrad* därhän, att varje förbrytare mellan 15 och 18 år kunde bli insatt i uppfostringsanstalt, alldeles oberoende av vilket straff han blivit ådömd. I övrigt kunde det, när det nu av utskottet — och det med rätta — yrkats på längre straff för vissa sedlighetsförbrytare, vara skäl att man vid den ifrågasatta utredningen även tager i övervägande, huruvida icke en reform av straffverkställigheten i riktning att förkorta cellstraffet kunde vara lämplig, då cellvistelsen säkerligen mycket ofta är till skada för sedlighetsförbrytarna, vilka helt naturligt i allmänhet äro personer med ett starkt driftliv och för vilka därför ansträngande arbete utomhus ofta skulle vara mera ändamålsenligt, mera ägnat att dämpa deras sexualdrift; ty så mycket bör man väl ändå ta hänsyn till brottslingen, när man i samhällsskyddets intresse förlänger strafftiden, att man också ser till, att brottslingen icke behöver avtjäna straffet under för hans hälsotillstånd mera ogynnsamma förhållanden än som kan vara nödvändigt för samhällets skyddande.

I detta sammanhang vill jag så till sist erinra om det allmänt kända förhållandet, att alkoholen genom sin förråande inverkan på sinnet spelar en icke ringa roll såsom orsak just till sedlighetsförbrytelserna. En undersökning, som Aschaffenburg verkställde på denna punkt beträffande de 200 förut omnämnda sedlighetsförbrytarna, gav till resultat, att det gällde om icke mindre än 59 av dessa 200, att de antingen voro kroniska alkoholister, alltså mera permanent stodo under alkoholens inverkan, eller begått sitt brott under tillfälligt rus. Proportionen blev ungefär densamma, när han sedan inskränkte sin undersökning till dem av dessa sedlighetsförbrytare, som voro mera normala. Av dessa, som förut nämnts till antalet 45, hade de 12, alltså över 1/4, utfört brottet under alkoholens inverkan. Det kan vara skäl att erinra om alkoholens stora betydelse som brottsfaktor i tider som de nuvarande, då man vitt och brett predikar om vådorna av ett förbud, men på detta håll synes alldeles glömma bort, att alkoholen har några sociala skadeverkningar. Vad bekämpandet av brottsligheten beträffar, bör man naturligen icke inskränka sig till att straffa eller internera de enskilda individerna, utan man bör även ha för ögonen att söka undanröja orsakerna till brottslighet genom sociala reformer, som kunna vara ägnade härtill. Kunde man få den gängse dryckesseden avskaffad, så skulle man därmed också åstadkomma en betydande minskning i brottens antal och ej minst i sedlighetsförbrytelsernas. Detta bör icke glömmas, då vi äro sysselsatta med att överväga, huru vi skola skydda samhället för sedlighetsförbrytare.

Jag har, herr talman, velat ha de nu anförda synpunkterna antecknade till protokollet, när kammaren nu går att besluta den av utskottet begärda utredningen, till vilken jag yrkar bifall.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av väckt motion om kapitalökning för kraftledningslånefonden; samt

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid av avlöningsreglemente för tjänstemän vid domänverket m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tullverkets utgiftsstater för tiden 1 januari—30 juni 1923 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan var avfattad i två punkter, av vilka punkten I innehöll särskilda med bokstäverna a)—t) betecknade moment.

I punkten I, frånsett mom. h)—t), hade utskottet hemställt,

f) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och en av herrar N. A. Nilsson och Thulin väckt motion I:117, en av herr K. A. Andersson väckt motion I:130, en av herr Lithander m. fl. väckt motion II:221, en av herr Karlström i Lummelunda m. fl. väckt motion II:237, en av herr Ljungberg väckt motion II:257 samt en av herr Röing väckt motion II:235 och en av herr E. A. Nilson i Örebro väckt motion II:236, i vad desamma avsåge det lokala chefskapet vid kustbevakningen, ävensom med avslag å sistnämnda båda motioner i övrigt, samt å två av herr Lithander väckta motioner II:222 och 255, en av herr Röing väckt motion II:234, en av herr Johanson i Stockholm m. fl. väckt motion II:243 samt en av herrar Hage och Höglund väckt motion II:256, måtte

a) besluta, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, den 22 juni 1921 (nr 451) skulle från och med den 1 januari 1923 äga tillämpning å befattningshavare vid generaltullstyrelsen och tullstaten;

b) besluta, att 5 § 1 mom. av nämnda avlöningsreglemente skulle från och med den 1 januari 1923 hava följande ändrade lydelse:

"1. För följande befattningar, vilka tillsättas genom förordnande på viss tid, nämligen generaldirektörs- och chefsbefattningarna vid socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, byggnadsstyrelsen och kommerskollegium ävensom generaltulldirektörs- och chefsbefattningen vid tullverket, utgår *arvode,* för år räknat, med 19,000 kronor. För kustbevakningsinspektörsbefattningen vid tullverket, vilken befattning likaledes tillsättes genom förordnande på viss tid, utgår arvode, för år räknat, med 10,000 kronor";

c) besluta, att antalet ordinarie befattningar vid tullverket jämte de för vederbörande befattningshavare avsedda lönegrader enligt den i

9 § av avlöningsreglementet intagna löneplan skulle bestämmas på följande sätt:

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

Befattningar	Lönegrader
Generaltullstyrelsen och tullstaten.	
Generaltullstyrelsen.	
a. Manliga befattningshavare.	
1 generaltulldirektör, arvode enligt 5 § i avlöningsreglementet	—
5 byråchefer	B 20
1 kustbevakningsinspektör, arvode enligt 5 § i avlöningsreglementet	—
7 byråinspektör	B 15
1 förste aktuarie	B 15
2 förste revisorer	B 15
1 kamrerare	B 15
2 sekreterare	B 15
4 aktuarier	B 13
2 notarier	B 13
1 registrator	B 13
14 revisorer	B 13
1 materialförvaltare	B 8
2 förste expeditionsvakter	B 3
7 expeditionsvakter	B 1
b. Kvinnliga befattningshavare.	
3 kontorsskrivare	C 5
15 kanslibiträden	C 3
20 kontorsbiträden	C 2
5 skrivbiträden	C 1
Tullstaten.	
a. Manliga befattningshavare.	
3 tulldirektörer	B 19
3 tullöverinspektörer	B 17
3 tullbevakningschefer	B 16
3 tulldirektörsassistenter	B 16
5 tullförvaltare av kl. 1 A	B 16
3 tullkommissarier	B 16
6 tullförvaltare av kl. 1 B	B 15
20 tullöverkontrollörer	B 15
16 förste tullkontrollörer	B 14
1 gränsbevakningschef	B 14
20 tullförvaltare av kl. 2	B 14
14 tullförvaltare av kl. 3	B 13
126 tullkontrollörer	B 13
11 tullförvaltare av kl. 4	B 11
16 tullkassörer	B 11
1 gränstullmästare	B 9
399 kammarskrivare	B 9
23 tullmästare	B 8
10 gränsöveruppsyningsmän	B 6
22 kustöveruppsyningsmän	B 6
40 tullkontorister	B 6
131 tullöveruppsyningsmän	B 6
199 gränsuppsyningsmän	B 4
44 kustuppsyningsmän	B 4
477 tulluppsyningsmän	B 4
42 förste kustvakter	B 3
149 kustvakter	B 2
699 tillsyningsmän	B 2
30 kustbevakningsbiträden	B 1
100 tullvakter	B 1
b. Kvinnliga befattningshavare.	
1 kontorsskrivare	C 5
5 kanslibiträden	C 3
12 kontorsbiträden	C 2
12 skrivbiträden	C 1

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

d) besluta, att i den till avlöningsreglementet hörande tjänsteförteckning skulle under sjunde huvudtiteln för generaltullstyrelsen och tullstaten införas nu angivna benämningar å samt lönegrader för tjänstebefattningar därstädes;

e) godkänna vissa i sex olika stycken under detta moment intagna särskilda bestämmelser att från och med den 1 januari 1923 lända till efterrättelse beträffande tjänstemän vid generaltullstyrelsen och tullstaten;

f) för tiden 1 januari—30 juni 1923 för tullverket godkänna följande

ORDINARIE STAT.

A. Avlöningsstat.

Generaltullstyrelsen.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, *förslagsanslag*	kr.	242,172	
Vikariatersättningar, *förslagsanslag*	„	10,000	
Arvode till tullverkets ombudsman	„	1,000	
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., *förslagsanslag*	„	30,000	

Tullstaten.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, *förslagsanslag*	kr.	5,010,066	
Vikariatersättningar, *förslagsanslag*	„	60,000	
Arvoden å högst 1,500 kronor, för år räknat, till två laboratorieföreståndare, *förslagsanslag, högst*	„	1,500	
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., *förslagsanslag*	„	751,750	kr. 6,106,488.

B. Indragnings- och övergångsstater.

Avlöningar till tjänstemän å indragnings- och övergångsstater, *förslagsanslag* ..... kr. 83,000.

C. Pensionsstater.

Pensioner till avskedade tjänstemän, *förslagsanslag*	kr.	200,000	
Pensioner till avlidna tjänstemäns änkor och barn, *förslagsanslag*	„	12,500	
Gottgörelse till tullstatens enskilda pensionsinrättning för mistade andelar av avlöning vid vakanta tjänster	„	6,500	kr. 219,000.

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

D. Omkostnadsstat.

Kostnader för avdömande av tullmål, *förslagsanslag*	kr.	9,150	
Resekostnads- och traktamentsersättningar m. m., *förslagsanslag*	„	40,000	
Hemliga utgifter	„	3,000	
Övriga kostnader för tullverket, *förslagsanslag*	„	1,096,960	kr. 1,149,110.
Summa *förslagsanslag*			kr. 7,557,598;

g) bestämma det ordinarie anslaget för tullverket för tiden 1 januari —30 juni 1923 till ett mot statens slutsumma svarande belopp av 7,557,598 kronor att såsom förslagsanslag direkt utgå av tullmedel.

Beträffande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! I avseende på föredragningssättet av detta utlåtande tillåter jag mig hemställa,

att ifrågavarande utlåtande måtte företagas till avgörande punktvis och punkt I, där så erfordras, momentvis;

att i punkt I moment a föredrages först sedan övriga moment i punkten genomgåtts; samt

att av de i punkt I, moment e, intagna bestämmelserna varje stycke föredrages särskilt för sig.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten I.
Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. c).

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation, avseende det lokala chefskapet vid kustbevakningen, hade herrar *C. G. Ekman, O. U. B. Olsson, S. Bengtsson* i Norup och *P. B. Nilsson* i Landeryd ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava viss ändrad lydelse.

På grund av vad i berörda reservation anförts, hade herrar *Olsson* och *Bengtsson* i Norup ansett

dels att I c), f) och g) i utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

"c) besluta att antalet ordinarie befattningar vid tullverket jämte de för vederbörande befattningshavare avsedda lönegrader enligt den i 9 § av avlöningsreglementet intagna löneplan skall bestämmas på följande sätt:

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

Befattningar	Lőnegrader	Befattningar	Lőnegrader
Generaltullstyrelsen och tullstaten.		*Tullstaten.*	
Generaltullstyrelsen.		402 kammarskrivare	B 9

f) för tiden 1 januari—30 juni 1923 för tullverket godkänna följande

ORDINARIE STAT.

A. Avlöningsstat.

Generaltullstyrelsen.

Tullstaten.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, *förslagsanslag*	kr. 5,017,784	
Vikariatersättningar, *förslagsanslag*	„ 60,000	
Arvoden å högst 1,500 kronor, för år räknat, till två laboratorieföreståndare, *förslagsanslag, högst*	„ 1,500	
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., *förslagsanslag*	„ 751,750	kr. 6,114,206.
Summa *förslagsanslag*		kr. 7,565,316.

g) bestämma det ordinarie anslaget för tullverket för tiden 1 januari—30 juni 1923 till ett mot statens slutsumma svarande belopp av 7,565,316 kronor att såsom förslagsanslag direkt utgå av tullmedel;"

dels ock att i samma hemställan bort intagas ett nytt mom. I o), så lydande:

"o) till ökning av arbetskrafterna vid tullverket med tre kustbevakningskontrollörer på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 10,500 kronor;"

till följd varav de därefter följande momenten i utskottets hemställan finge en häremot svarande ändrad bokstavsbeteckning.

Herrar *Ekman* och *Nilsson* i Landeryd hade biträtt detta förslag till hemställan med vissa ändringar, sammanhängande med en annan av dem vid utlåtandet avgiven reservation.

Beträffande föreståndaren för generaltullstyrelsens statistiska avdelning hade reservation anmälts av herrar *A. Anderson* i Råstock, *K. V.*

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

Rydén, J. Jönsson i Revinge, *A. E. Ljungberg* och *B. F:son Holmgren*, vilka ansett, att ifrågavarande föreståndare i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag borde tilldelas ställning såsom "chef för statistiska avdelningen" (i 16 lönegraden) i stället för "första aktuarie" (i 15 lönegraden), samt att förty I c), f) och g) bort hava följande lydelse:

"c) besluta, att antalet ordinarie befattningar vid tullverket jämte de för vederbörande befattningshavare avsedda lönegrader enligt den i 9 § av avlöningsreglementet intagna löneplan skall bestämmas på följande sätt:

Befattningar	Lönegrader	Befattningar	Lönegrader
Generaltullstyrelsen och tullstaten.		— — — — — — — — —	
Generaltullstyrelsen.		1 chef för statistiska avdelningen	B 16
a. Manliga befattningshavare		— — — — — — — — —	

f) för tiden 1 januari—30 juni 1923 för tullverket godkänna följande

ORDINARIE STAT.

A. Avlöningsstat.

Generaltullstyrelsen.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, *förslagsanslag* ..... kr. 242,640

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Tullstaten.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., *förslagsanslag* ..... kr. 751,750 kr. 6,106,956.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Summa *förslagsanslag* kr. 7,558,066;

g) bestämma det ordinarie anslaget för tullverket för tiden 1 januari—30 juni 1923 till ett mot statens slutsumma svarande belopp av 7,558,066 kronor att såsom förslagsanslag direkt utgå av tullmedel."

Slutligen fanns beträffande kustbevakningen å Öland antecknad en reservation av herrar *C. P. V. Nilsson, J. Jönsson* i Revinge, *J. D. Norman* och *F. T. Hamrin*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka ett av herr E. A. Nilson i Örebro i motionen II:236 framställt förslag, att bevakningen inom trettonde kustbevakningsdistriktet (Öland) borde or-

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

ganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med 1914 års tullkommissions förslag.

Herr Vennersten: Herr greve och talman! Jag ber att ett ögonblick få rikta kammarens uppmärksamhet på en reservation, som återfinnes på sid. 62 i utskottsutlåtandet under bokstaven E, avgiven av herr Anderson i Råstock m. fl. och avseende, att man med frångående av det förslag, som utskottsmajoriteten framlägger, borde bifalla Kungl. Majt:s förslag i den ifrågavarande punkten, som rör en befattning, vilken i det kungl. förslaget betecknas som chef för statistiska avdelningen, men som utskottet velat bibehålla under beteckningen förste aktuarie och ge en plats i 15:e lönegraden, under det Kungl. Majt:s förslag avser, att nämnda befattningshavare skulle inrymmas i 16:e lönegraden. Det är ingen stor sak det rör, rent pekuniärt sett är skillnaden, om riksdagen skulle bifalla det kungl. förslaget, för det halvår, varom nu är fråga, 468 kronor. Såväl Kungl. Maj:t, som nu föreslagit att sätta ifrågavarande befattningshavare i 16:e lönegraden, som tullkommissionen, generaltullstyrelsen och löneregleringskommittén ha haft den uppfattningen, att så lämpligen borde ske. Det måste då vara rätt starka skäl, som från utskottets sida anförts, för att man skall frångå vad som på detta sätt blivit under utredningen utrönt och föreslagit, men i utskottsmotiveringen beröres denna fråga ytterst knapphändigt, som herrarna behagade finna, om ni se på vad som här är på sid. 36 anfört: "Sålunda har utskottet ansett förslaget om uppflyttning av föreståndaren för generaltullstyrelsens statistiska avdelning till högre tjänsteställning än den nuvarande (förste aktuaries) icke vara tillräckligt motiverat", och därmed anses tillfyllest motiverat, att denna befattningshavare fortfarande bör vara förste aktuarie och sättas i 15:e i stället för chef för statistiska avdelningen i 16:e lönegraden. Nu är det nödvändigt, eftersom utskottet påstår, att tillräcklig motivering icke anförts, att något beröra, vilka åligganden som ifrågavarande befattningshavare har.

Enligt nu gällande instruktion skall han på eget ansvar leda utförandet av i huvudsak följande statistiska arbeten: 1:o utarbetande av grundsiffrorna för statistiken över rikets in- och utförsel. Det är ett, som man mycket väl kan förstå, ytterst omfattande arbete. Jag skall naturligtvis icke besvära kammaren med att belysa, vari det består. Vidare har han att 2:o ombesörja utarbetande av specialstatistiska siffror, avseende bland annat rikets nederlagsrörelse, reimport, reexport samt in- och utförsel av restitutionsgods, vartill för innevarande år kommer specialstatistik för rikets frihamn. 3:o har han på sin lott utarbetande av grundsiffrorna för statistiken över sjöfarten mellan Sverige och utlandet; och dessutom utarbetande av en mångfald särskilda statistiska uppgifter av skiftande slag åt regeringen eller andra myndigheter.

Jag skall ej heller besvära kammaren med att närmare ingå på detta, såvitt icke till bemötande förekomma uppgifter, som nödsaka mig att återkomma till ärendet.

En mycket viktig förutsättning för att detta arbete skall väl utföras

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

är en synnerligen ingående varukännedom. Man förstår det utan vidare, då man vet, att detta granskningsarbete, som ifrågavarande befattningshavare har som ledare att sköta, är av den natur, att allt som förekommer i det statistiska materialet måste rätt inordnas, så att inga misstag äga rum, och detta belyses i någon mån, om jag nämner, att rörande 1921 års statistik avdelningen avlät ej mindre än 12,811 särskilda skrivelser. På grund av de svar, som ingingo på dessa, företogos kompletteringar och rättelser av icke mindre än 10,197 olika varukonton.

Men, mina herrar, saken har också en annan sida. Det är icke ett enbart mekaniskt statistiskt arbete, icke blott ett högt kvalificerat statistiskt arbete det här gäller, utan det är också ofrånkomligt ett rent revisionsarbete, ett arbete, som kan utmynna i sådana resultat, att i anmärkta belopp, vilka anmärkningar grunda sig på det arbete, som företages inom denna statistiska avdelning, för en viss vara åt statsverket kunnat återbördas 12,613:45 kronor, beträffande en annan 5,568:31 kronor o. s. v. Det är ju rätt egendomligt detta, att, då vi ha en revision inom tullen, man dock måste använda även denna avdelnings arbete för att fullständiga denna revision. Det är ingen anmärkning mot arbetet inom revisionen, som här framställes, utan detta är en naturlig följd av förhållandena och arbetet, sådant det där föreligger. De ha sålunda, dessa anmärkningar, som inom den statistiska avdelningen förekomma och framställas och som avse oriktig tullbehandling, så mycket större betydelse, som de i allmänhet icke kunna upptäckas vid den förberedande revisionen. I anledning av sålunda framkomna anmärkningar har också generaltullstyrelsen funnit sig böra taga upp denna viktiga sak och i rundskrivelse till tullförvaltningarna anbefallt desamma tillse, att största möjliga noggrannhet iakttages, så att särskilt tullpliktiga varor icke insmyga sig bland tullfria.

Nu förstå ju herrarna mycket väl, att jag, såsom stående utanför behandlingen av dessa frågor, icke skulle taga upp tiden med att bringa denna sak på tal, om jag icke hade den bestämda känslan, att vi här komma att begå ett misstag, om vi följa utskottet, och jag är alldeles viss om, att ingen av utskottets ärade herrar ledamöter skall missuppfatta, att jag nu vädjar till dem att åtminstone genom iakttagande av välvillig passivitet möjliggöra, att vi få det förslag antaget, som Kungl. Maj:t på välgrundad utredning har framlagt. Jag är alldeles övertygad om, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, om han behagade yttra sig i denna sak, skulle så pass kraftigt ge mig rätt, att jag, om jag hyste den förhoppningen, att han ville yttra sig nu, också skulle kunna sluta. Jag slutar i alla fall, eftersom tiden är så långt framskriden på riksdagen, och jag tror, att jag snarare vinner vad jag vill, om jag tiger än om jag skulle fortsätta.

Jag slutar alltså, herr greve och talman, med att yrka bifall till den reservation, som finnes återgiven under bokstaven E. c), och påpekar det förhållandet för dem, som önska snart resa hem, att det ligger mycket stor sannolikhet för att ifrågavarande reservation vinner andra kammarens bifall; och om man då, så välgrundat som jag tror detta är, följer samma väg, så ha vi också besparat oss en gemensam votering.

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Utan överdrift torde man kunna säga, att över tullverkets löneregleringsfråga ligger ett verkligt olycksöde. Många år har denna fråga varit under behandling hos olika kommittéer. Den har också tidigare presenterats i riksdagen, men blivit av olika skäl avvisad. Jämväl nu i år, sedan den ytterligare underkastats förnyad beredning, kommer den upp i riksdagens sista timme, när det givetvis saknas förutsättningar, att man skall kunna på det sätt ur olika synpunkter allsidigt skärskåda det förslag, vilket här är uppe, som eljest skulle vara händelsen. Redan i utskottet gjorde sig denna brådska så starkt gällande, att man på olika håll ifrågasatte, huruvida man icke skulle avstå från alla reservationer och trots de skiftande meningar, som funnos, komma in med ett fullständigt reservationsfritt betänkande. För min del var jag i färd med att gå på den linjen, men då andra medlemmar av utskottet höllo på att reservationer finge avgivas, fann jag i varje fall nödigt tillkännage, på vilka punkter jag anser, att man står i begrepp att begå verkliga misstag.

Den fråga, som nu är uppe under den föredragna punkten, omfattar antalet befattningshavare och deras placering. Och vi hörde nyss, huru man påtalade en viss befattningshavares ställning. I samma stycke förekommer emellertid frågan om antalet kammarskrivare, och då denna fråga sammanhänger med frågan om kustbevakningsorganisationen, enär i denna organisation enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ingå ett visst antal kammarskrivare, så kan jag icke finna annat än att man, när det gäller frågan om kustbevakningen, måste föra den diskussionen och fatta det beslutet på den nu föredragna punkten.

I Kungl. Maj:ts förslag har man, i vad det avser kustbevakningen, skapat en särskild organisation med befattningshavare, avdelade särskilt för denna uppgift. Organisationen ter sig där så, att man utom en bevakningsinspektör föreslagit 3 kustbevakningskontrollörer, som skulle få kuststräckorna indelade i vissa distrikt och som skulle, jämte å deras expeditioner placerade kammarskrivare, ha uppsikten över och sammanhållningen av kustbevakningsarbetet. I utskottsförslaget har man frångått denna organisationsplan, trots att den utom att den omfattas av Kungl. Maj:t, ju också på det livligaste förordats av generaltullstyrelsen, förordats jämväl av löneregleringskommittén, förordats av 1908 års tullkommission och förordats av pluraliteten av 1920 års s. k. bevakningssakkunniga. Man har nu inom utskottet föreslagit en förändring härutinnan och återfallit på ett tidigare prövat förslag, som går ut på att man skulle göra kustbevakningsdistrikten mindre, att man skulle låta chefskapet över dessa kustbevakningsdistrikt överlåtas på inom distrikten placerade tullförvaltare och sålunda låta hela detta arbete egentligen bli en biuppgift till tullbehandlingsarbetet.

I nu förevarande avseende ha tidigare förekommit olika arbetsmetoder. Man har varit inne dels på att detta arbete skulle utföras av tullförvaltaren, dels att man för ändamålet skulle ha särskilda funktionärer. Om man går till handlingarna för att undersöka, huru dessa tidigare experiment utfallit, tror jag, att man kommer till det resul-

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

tat, att försöket med en särskild för kustbevakningen avsedd organisation alldeles ostridigt givit det bästa resultatet. När jag tidigare tvingades, att då ärendet var remitterat till löneregleringskommittén, taga position i denna fråga, får jag bekänna, att, när jag började sätta mig in i utredningen, voro mina sympatier bestämt för att man skulle försöka giva bevakningsledningen åt tullförvaltarna, således i allt väsentligt i enlighet med den organisation, som utskottet nu förordat. Men i den mån jag försökte tränga in i detta problem, kom jag till det bestämda resultatet, att man därigenom skulle erhålla en vida mindre effektiv organisation för en kostnad, som även om den i första ögonblicket tedde sig mindre, jag dock förutsåg i fortsättningen skulle svälla ut och bli större än kostnaderna för en särskild organisation. Och denna övertygelse behåller jag fortfarande. Ingenting har anförts i detta avseende, som kan rubba mig i den föreställningen. Jag tror, att om man skall låta kustbevakningsuppsikten utföras av tullförvaltarna, vilkas huvuduppgift givetvis är riktad på förvaltningen av och frågor om tullbehandling vid deras egna tullkammare, och vilka kanske också i regel äro uppe i hög levnadsålder, kommer man därigenom till en föga effektiv organisation.

I det nu för utskottet framlagda förslaget har man förutsatt, att uppgiften skulle överlåtas till tullförvaltarna utan särskild ersättning till dem. I det förslag, som kom från avdelningen, hade man emellertid framställt förslag därom, att tullförvaltarna skulle med hänsyn till denna uppgift placeras i en högre lönegrad än den som Kungl. Maj:t föreslagit. Nu inträffade det emellertid med de kastningar och den brådska som rådde i statsutskottet, att tullförvaltarna placerades i den ursprungligen föreslagna lönegraden och att man sålunda här, om man följer utskottet, kommer att giva dem nya uppgifter och ökat arbete utan att det i någon mån förändrar deras placering enligt det kungl. förslaget. Jag är emellertid övertygad om, att detta kommer att föranleda väsentligt ökade kostnader i fortsättningen, kanske inte så mycket på det sättet, att man, om nu deras placering i denna lönegrad blir fastslagen, skulle nödgas uppflytta dem i en högre lönegrad, men på det sättet, att man från varje tullkammare, där man har tullförvaltare, som fått denna uppgift sig anförtrodd, kommer att begära en kammarskrivare utöver det antal, som eljest skulle behövas, just med hänsyn till tullförvaltarens arbete och uppgifter på bevakningsområdet. Och om sålunda denna omorganisation resulterar i, att man för det mycket stora antal tullförvaltare, som det här gäller — över ett tjugotal — skulle få ytterligare ett tjugotal kammarskrivare engagerade, så kommer man, så vitt jag förstår, fram till en organisation, som blir dubbelt så dyr som den av Kungl. Maj:t föreslagna, men som till sin verkan och effektivitet synes bli vida sämre än denna.

Under sådana förhållanden kan jag icke annat än här påyrka bifall till den reservation, som jag jämte åtskilliga andra ledamöter på denna punkt avgivit. Denna reservation skiljer sig i någon mån från Kungl. Maj:ts förslag. Mot den organisation, som föreslagits i pro-

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

positionen, har man särskilt riktat den anmärkningen, att de distrikt, som de tre kustbevakningskontrollörerna skulle erhålla, bleve alldeles orimligt mycket för stora. I reservationen har man därför vidtagit den åtgärden, att man utöver dessa tre kustbevakningsdistrikt även organiserat fram ett fjärde. Man har överlåtit åt kustbevakningsinspektören, som är pracerad i Stockholm, ett område närmast denna stad, inom vilket han, samtidigt med fullgörande av sin inspektion, skulle jämväl leda kustbevakningsarbetet. Jag tror, att detta mycket väl låter sig göra. Därmed kommer han också att få den praktiska insikt i hela detta arbete, som endast kan vara honom till gagn, när det gäller att i övrigt utöva tillsynen över kustbevakningsarbetet. Detta är sålunda ett arrangemang, som, utan att öka kostnaderna för kustbevakningen, minskar de övriga tre kustbevakningsdistrikten, så att man därigenom kommer till en högre grad av effektivitet, än om man skulle vidhålla den ursprungligen av Kungl. Maj:t föreslagna organisationen. Jag vill dock erkänna, att hade jag att välja endast mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets, så skulle jag i varje fall stanna vid att följa Kungl. Maj:ts förslag, ty det representerar jämväl i sin ursprungliga utformning, både när det gäller kostnaderna i fortsättningen och i fråga om effektivitet, ett påtagligt framsteg i förhållande till det förslag, utskottet nu förordat.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid. Jag tror mig med vad jag redan sagt ha angivit, vilken skillnad det här gäller. Man gör, om man följer utskottet, en gottköpsorganisation för ögonblicket som uppenbarligen kommer att sedan vålla väsentligt ökade utgifter, på samma gång man minskar effektiviteten i kustbevakningsarbetet. Men det förefaller mig, som om man just nu skulle ha anledning tillse, att man får i fråga om tull- och kustbevakning en så effektiv organisation som möjligt, ty vi kunna vara övertygade om att hur än exempelvis en sådan fråga som spritfrågan här i landet ordnas, vare sig min uppfattning i nämnda fråga vinner gehör eller det nuvarande systemet skall bestå, så kommer det att krävas — det har erfarenheten visat i alldeles särskilt hög grad beträffande spritdrycker — en synnerligen effektiv bevakning, och det finnes åtskilliga andra varor, beträffande vilka strävandena att smuggla uppenbarligen komma att bli allt starkare och mera påträngande. Att under dessa omständigheter just nu falla tillbaka på en organisation, som, så vitt man kan se, redan från början måste te sig ineffektiv, kan, så vitt jag förstår, icke vara klokt och rimligt.

Jag tillåter mig på grund av de skäl jag sålunda anfört yrka, att i den nu föredragna punkten c å sid. 47 antalet kammarskrivare förändras till 402 samt att i fråga om motiveringen den motivering, som jag tillsammans med andra reservanter avgivit å sid. 56, 57 och 58, måtte ingå i stället för det, som utskottet anfört i fråga om denna sak nederst å sid. 26 samt å sid. 27, 28 och överst å sid. 29.

Herr Kvarnzelius: Det är alldeles riktigt, som den siste ärade talaren anmärkte, att denna fråga varit utsatt för ett oblitt öde. Jag tror emellertid, att om riksdagen nu fattar sina beslut i enlighet med statsut-

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

skottets hemställan, skall denna fråga få en i stort sett mycket tillfredsställande lösning. Visserligen kan man ju konstatera, att utskottsbetänkandet är åtföljt av åtskilliga reservationer, men om kammarens ledamöter taga närmare kännedom om dessa reservationer, så skola herrarna finna, att det på de allra flesta punkter varit mycket starka majoriteter i statsutskottet. Det är 20 mot 4 och 19 mot 5, utom på en punkt, i fråga om den lägre tullpersonalens rätt till fri läkarvård, där majoriteten gått ned till 14 mot 10. I övrigt har, som sagt, utskottets övervägande majoritet samlat sig om det förslag, som här föreligger och som enligt min uppfattning är vad som för tillfället kan anses vara det bästa möjliga, som kan åstadkommas.

Jag vill särskilt yttra mig med anledning av vad herr Ekman uttalade angående chefskapet för kustbevakningen. Det utövas för närvarande av tullförvaltarna inom resp. distrikt. Kungl. Maj:t har, som den föregående ärade talaren meddelade, föreslagit, att chefskapet skulle utövas av tre kustbevakningskontrollörer. Detta förslag har utskottsmajoriteten icke kunnat biträda och detta på grund av många olika skäl. För det första anser utskottet i likhet med 1914 års tullkommission m. fl., att den inre och yttre bevakningen av våra tullgränser har det organiska sammanhang, att den bör i stort sett ledas av samma myndighet. Så skulle emellertid icke bliva förhållandet, om det förslag, som Kungl. Maj:t och nu även herr Ekman förordat, bifölles, ty den inre bevakningen skulle lyda under tullförvaltningen, under det att kustbevakningen i övrigt skulle lyda under dessa tre kustbevakningskontrollörer. Och förutsättningen för att kustbevakningen skall bli effektiv är givetvis, att de myndigheter, som ha chefskapet över densamma, befinna sig inom rimligt räckhåll för resp. platser. Det är ju dock lätt att inse, att med den långsträckta kuststräcka vårt land har, det blir mycket stora avstånd mellan vissa punkter i kustbevakningsdistrikten och den plats, där kustbevakningskontrollören skulle vara bosatt. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle en kustbevakningskontrollör ha sitt distrikt från gränsen mellan Norrbottens och Västerbottens län ned till Ölands norra udde med bostad i Stockholm. Det bör utan vidare vara klart, att det vid många tillfällen skulle visa sig vara synnerligen svårt för de lokala organen att komma i kontakt med denne chef för att få nödiga instruktioner vid tillfällen, då ett snabbt ingripande kunde vara av behovet påkallat. Utskottets övervägande majoritet har därför ansett, att det är bättre att bygga på den gamla organisationens grund, men med hänsyn till att de olika distrikten äro något större och sålunda icke sammanfalla med nuvarande tullkammardistrikt, ha vi förutsatt, att inom varje distrikt den för uppdraget lämpligaste tullförvaltaren skall ha detta chefskap om hand, och vi ha vidare förutsatt, att i samband med genomförandet av denna organisation vederbörande, i detta fall Kungl. Maj:t och generaltullstyrelsen, skola med kraftig hand se till, att organisationen blir genomförd på ett sådant sätt, att bevakningen utöver rikets samtliga kust- och gränstrakter blir på ett tillfredsställande sätt ordnad, även om det för detta ändamål skulle visa sig nödvändigt att förflytta en eller annan tullförvaltare, som

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

icke är lämplig att fortfarande ha chefskapet om hand. Om det i detta hänseende förfares med noggrannhet och fasthet, så är det min övertygelse, att det skall bli en effektivare kust- och gränsbevakning, byggd på det förslag, som utskottsmajoriteten här förordar, än enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Den föregående ärade talaren fäste vidare uppmärksamheten på, att reservanterna ha funnit sig böra frångå Kungl. Maj:ts förslag i denna del och i stället för tre kustbevakningsdistrikt föreslagit fyra. Redan detta vittnar ju om att det förslag, som framlagts för riksdagen, icke var så väl genomtänkt, att det höll vid en närmare prövning, och jag är icke heller övertygad om att det förslag, som reservanterna här framlägga, är hållbart. För övrigt måste detta ju endast betecknas såsom ett provisorium, därest reservanternas förslag skulle genomföras, ty det är icke tänkbart, att det i fortsättningen skulle kunna gå att förena kustbevakningsinspektörens befattning med en kustbevakningskontrollörsbefattning. Kustbevakningsinspektörens uppgift är nämligen av den krävande beskaffenhet, om han skall rätt fylla densamma, att den fullt lägger beslag på en persons hela arbetskraft, och hans verksamhet är delvis en helt annan än kustbevakningskontrollörens uppgift i så måtto, att han skall se till, att kustbevakningsarbetet på det hela blir i ekonomiskt avseende för statsverket så tillfredsställande som möjligt. Som herrarna funnit, om ni haft tid att taga del av propositionen, förhåller det sig så, att denna kustbevakning är förenad med mycket stora kostnader dels för materiel, som skall stå till personalens förfogande, dels ock framför allt med hänsyn till det bränsle, som erfordras för att driva fram denna materiel. Och det är en av kustbevakningsinspektörens förnämsta uppgifter att se till, att det blir på tillfredsställande sätt ekonomiserat i detta avseende. Skall han nu emellertid tillika ha Stockholms skärgård och ett gott stycke därutöver såsom ett särskilt kustbevakningsdistrikt, så är det tydligt, att antingen måste man säga, att kustbevakningsinspektörens arbetsuppgift icke är tillräcklig för att kräva en persons hela kraft, eller också att han måste åsidosätta sin inspektion i den mån han är tvungen att utöva chefskapet som kontrollör. Men som herrarna ha sig bekant, så är för närvarande en av de viktigaste punkterna på våra kuster just trakten omkring Stockholms skärgård, där smuggling i mycket hög grad florerar och där man sålunda kan ha anledning ställa det kravet, att den som skall ha högsta chefskapet över kustbevakningen skall kunna lägga ner hela sin arbetskraft på denna uppgift.

Jag vill begagna detta tillfälle även för att säga några ord i anledning av vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om tulljagare. Kungl. Maj:t har föreslagit, att det skulle anskaffas 24 tulljagare. Inom utskottet ha vi ansett klokheten bjuda att gå fram med en viss försiktighet på detta område, och vi ha slutligen stannat för att förorda, att det nu anskaffas endast 6 tulljagare. Efter konferens med vederbörande har det inom utskottet gjorts försök att utöka detta antal till 8, men tveksamheten var så pass stor bland utskottets ledamöter, att vi nödgades stanna vid detta lägre antal av 6, och det är måhända också klokt. Jag

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

tror mig veta, att under den fortsatta debatten det även kommer att höjas röster för ett ännu lägre antal. För min del vill jag emellertid bestämt avråda från att i högre grad avknappa på antalet tulljagare, än statsutskottet redan gjort. Jag anser nämligen, att om kustbevakningen skall kunna på ett tillfredsställande och effektivt sätt upprätthållas, det är nödvändigt, att man utrustar vår bevakningspersonal med sådana transportmedel att icke smugglarna så att säga mitt för näsan på dem och med hån kunna utföra sin olagliga trafik. Och för det ändamålet måste ett av två medel tillgripas — antingen fördelande av en mycket talrik bevakningspersonal utefter hela kusten eller ock anskaffande av transportmedel, varigenom bevakningspersonalen kan hastigare förflytta sig från en punkt till en annan. Det är ju meningen, att dessa tulljagare skola få en fart av ända till 18 knop, en rätt hög fart för sjökommunikationsmedel (om man bortser från racers och lyxbåtar, som en del bestå sig med), och med dessa hjälpmedel kunna säkerligen anspråken på ökad personal i betydlig grad nedsättas. Jag ber därför att i detta avseende redan nu få förorda det förslag, som utskottet här framlagt.

Såsom ett ytterligare skäl, varför kamrarna böra följa utskottet i fråga om chefskapet för kustbevakningen, ber jag att få fästa uppmärksamheten på att även enligt Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag det ansetts lämpligt att beträffande chefskapet för den nordligaste delen av vår kust ävensom hela landgränsen mot Finland överlämna chefskapet åt tullförvaltaren i Haparanda. Det har av många skäl ansetts vara den bästa anordningen, och dock skall denne chef utöva chefskapet över bevakningspersonalen beträffande hela gränsen mot Finland plus sjögränsen från Haparanda ned till gränsen mellan Norrbottens och Västerbottens län.

Så vitt jag kan förstå, tala så övervägande skäl här för att gå på utskottets förslag, att jag ej gärna kan tänka mig möjligheten av att riksdagen skulle följa reservanterna. Även om det vid den praktiska tillämpningen av den nya organisationen skulle visa sig — vilket jag icke tror bliva förhållandet — att chefskapet icke kan på ett tillfredsställande sätt utövas av tullförvaltarne, är det givetvis lättare att då taga under övervägande, vilka åtgärder som böra vidtagas för att få ett bättre förhållande till stånd, än att gå tillbaka från den ordning, som Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag innebär. Har man en gång inrättat vissa nya tjänster, har man icke annat att göra än att antingen bibehålla dem eller också sätta befattningshavarne på indragningsstat och betala dem, trots att de icke utföra något arbete.

Jag vill till sist säga, att jag ej skall ingå på den fråga, som den förste ärade talaren berörde, därför att jag vet, att en annan ledamot av statsutskottet kommer att i det här ifrågakomna avseendet belysa densamma ur de synpunkter, som varit vägledande för statsutskottet.

För tillfället anhåller jag därför, herr greve och talman, att hos kammaren få anbefalla statsutskottets förslag i samtliga dess delar till godkännande.

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Jag ber att till statsutskottet få uttala min tacksamhet för den välvilliga behandling, utskottet ägnat detta omfattande förslag, när jag ser det i sin helhet. Det är ju ofrånkomligt, att detta förslag, som är av stor räckvidd, under den brådska, som utskottet måst underkasta sig, krävt åtskilligt arbete från utskottets sida.

Emellertid är det på ett par punkter, som jag, herr greve och talman, anhåller att få taga kammarens tid något i anspråk, och jag börjar då med den ändring, statsutskottet gjort i Kungl. Maj:ts förslag angående chefen för den statistiska avdelningen. Jag kan för min del icke finna annat än att denna person kommer uti en lägre lönegrad, än hans befattning berättigar honom till, och ur den synpunkten skulle jag vara synnerligen tacksam, om kammaren ville bifalla den reservation, som är vidfogad utskottets utlåtande. Det är ju så med denna tjänst, att dess placerande i den högre lönegraden eller den 16:de är tillstyrkt av 1914 års tullkommission och av generaltullstyrelsen 1920. Den var upptagen i 16:de lönegraden i den proposition, som under fjolåret förelåg till riksdagens bedömande. Och slutligen har nu löneregleringskommittén, som just icke är känd för att flytta upp tjänstemännen alltför generöst, ändå enat sig om och tillstyrkt, att denna tjänsteman skulle få placeras i samma lönegrad, vari han förut varit upptagen. Jag anhåller därför, att kammaren om möjligt ville biträda detta förslag, som ställer denne tjänsteman i 16:de lönegraden.

Medan jag har ordet, vill jag även yttra något angående ordnandet av kustbevakningen. Det framgår ju av den kungliga propositionen, att jag själv har varit något tveksam, om den av Kungl. Maj:t föreslagna formen vore den lämpligaste. Efter de överläggningar, jag haft med åtskilliga tullmän och speciellt med chefen för tullverket, har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att det finns mycket goda skäl, som tala för det arrangemang, som föreslås i den kungliga propositionen. För det första uttalar sig generaldirektören om att på de platser av landets kust, där vi hittills haft en särskild bevakningschef, kustbevakningen letts och ordnats mer energiskt än som varit fallet på de sträckor av kusten, där tullförvaltarne skola dela upp sin tjänstgöring mellan den inre förvaltningen och den yttre bevakningen.

Nu medger jag gärna, att statsutskottet har gjort en förbättring genom att i motiveringen skriva, att om tullförvaltaren av en eller annan anledning icke själv har tid eller av andra omständigheter anser sig ej kunna sköta både den inre förvaltningen och den yttre bevakningen, han i så fall skall äga rätt att påkalla biträde därvid av en underordnad tjänsteman. Detta är, sett från den ståndpunkt statsutskottet intagit, en viss förbättring i sakernas gamla ordning, men å andra sidan ha de senare årens händelser ställt så stora krav på den yttre bevakningen, att jag inför de uttalanden, som gjorts av den person, som har att utöva själva chefskapet för tullverket, bibragts den uppfattningen, att den nya organisationen i sig innebär fördelar, som man ej utan vidare får bortförklara.

Herr ordföranden i statsutskottet antydde, att om vi nu anställde

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

dessa kustbevakningskontrollörer, statsverket därmed bundit sig och tagit upp dem på stat. Men jag har i propositionen föreslagit, att dessa endast skulle anställas på förordnande, och vid sådant förhållande är man ju befriad från att överföra dessa tjänstemän till någon indragningsstat, för den händelse det skulle visa sig, att den nya organisationen icke fyller ändamålet.

Den omständigheten, att chefen för tullkammaren i Haparanda är chef för en viss del av den norra landgränsen och ett avsevärt stycke av den norra kuststräckan, kan icke användas som argument till förmån för statsutskottets uppfattning i föreliggande fråga, ty Haparanda tullkammare får väl ändå anses vara i lika hög grad ett centrum för gräns- och kustbevakningen som för själva tullarbetet, vilket ju ej kan vara av så stor omfattning på en ort som Haparanda. Och jag vill säga, att ur personlig synpunkt är det naturligtvis lättare att för Haparanda anskaffa en tullförvaltare, som äger nödiga förutsättningar att sköta både tullkammarens angelägenheter och själva bevakningsuppdraget, än att besätta varje tullkammare med en tullförvaltare, som har de nödiga egenskaperna för att kunna på ett mönstergillt sätt sköta både de inre och de yttre uppgifterna.

Nu skiljer sig Kungl. Maj:ts förslag från reservanternas även i fråga om antalet kontrollörsdistrikt. Då Kungl. Maj:t föreslog, att det skulle anskaffas 24 tulljagare, gick Kungl Maj:t ut ifrån att om en så avsevärd materialmängd anskaffades, kustbevakningsinspektören skulle få ett betydligt mer omfattande uppdrag. Nu har statsutskottet i sitt förslag minskat det av Kungl. Maj:t begärda antalet jagare till allenast en fjärdedel av det ursprungligen begärda, och under sådana omständigheter kan jag ju finna möjligt, att kustbevakningsinspektören, utan att eftersätta sitt uppdrag att se till materialet, kan med detta förena uppgiften att vara chef för en viss kuststräcka i bevakningshänseende. Som saken ligger, skulle jag vid sådant förhållande för min del önska, att man ville bifalla den reservation, som är bifogad betänkandet i föreliggande hänseende. Men om detta icke skulle ske, vill jag passa på att taga fasta på det uttalande, som statsutskottets ordförande här anförtrodde åt protokollet, att om icke den av statsutskottet föreslagna formen för ordnandet av kustbevakningsbefälet skulle slå väl ut, man vore villig att upptaga även denna fråga till förnyad omprövning, och det blir ju i så fall generaltullstyrelsen, som får lov att efter en tids prövning komma med resultatet av sin undersökning. Emellertid har jag, herr greve och talman, den uppfattningen, att det skulle vara lämpligast, om man toge denna kustbevakning på försök på det sätt, Kungl. Maj:t föreslagit, vilket sedan i stort sett upptagits av reservanterna.

I fråga om antalet jagare, som här förts på tal av statsutskottets ordförande, skulle jag önska, att kammaren och riksdagen ville besluta att anskaffa åtta sådana. Det har nämligen från generaltullstyrelsens chef meddelats, att för att han under den närmaste tiden skulle med ett förminskat antal jagare få den mest effektiva bevakningen, så erfordrades det åtta, och dessa skulle då vara så placerade, att två skulle förläggas

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

på västkusten, tre på den skånska kusten, två i Stockholms skärgård och en hållas i reserv. Då det emellertid väl näppeligen är möjligt att få bifall till alla åtta, vill det förefalla mig, att generaltullstyrelsen får försöka utnyttja de sex på de trakter av landets gränser, där det är mest behov av dem, och på den punkten skall jag icke längre upptaga kammarens tid.

Jag ber således, herr greve och talman, med hänsyn till vad jag här tillåtit mig anföra, att få anhålla, att kammaren ville biträda den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande och som vill placera chefen för statistiska avdelningen i den 16:de lönegraden i stället för i den av utskottet föreslagna 15:de lönegraden, och vidare hemställer jag, att kammaren ville biträda förslaget om ordnandet av kustbevakningsbefälet efter de grunder, som skisserats i reservationen.

Herr Widell: Herr greve och talman! Den ärade talaren på Älvsborgslänsbänken, som inledde debatten, uttryckte den förhoppningen, att statsutskottets ledamöter skulle med välvillig passivitet upptaga det yrkande, han framställde beträffande chefen för den statistiska avdelningen i generaltullstyrelsen. Jag kan för min del tyvärr icke infria denna hans förhoppning, trots att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anslutit sig till hans mening. Jag känner helt naturligt ganska väl till denne befattningshavares arbetsuppgifter, och jag får säga, att ur dessa uppgifters synpunkt finnes det ingen möjlighet att motivera den löneställning, som här begäres. Han har icke att självständigt utarbeta och offentliggöra någon statistik, ty statistiken utarbetas och offentliggöres i kommerskollegium. Han har endast den visserligen synnerligen viktiga uppgiften att skaffa materialet för denna statistik. Jag vill för kammaren poängtera att det här är fråga om en uppflyttning. Ifrågavarande befattningshavare står för närvarande i en lönegrad, som närmast motsvarar lönegraden 15, och det skulle sålunda bli en uppflyttning från denna grad. Löneregleringskommittén har motiverat uppflyttningen med att han har en så betydande personal att leda. Ja, detta är sant, men till hjälp vid denna ledning får han enligt utskottets förslag fyra tjänstemän av första lönegraden, tre kvinnliga kontorsskrivare och dessutom ett stort antal kvinnliga kanslibiträden. Detta måtte väl räcka till. Jag tror ej, att man i något annat ämbetsverk anser sig kunna utrusta sig så rikt med arbetskrafter som här.

Ett annat skäl, som löneregleringskommittén anfört, är jämförelsen med chefen för järnvägsstyrelsens statistiska kontor. Men den jämförelsen är i verkligheten det avgörande skälet, varför jag ej kan gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Enligt min bestämda uppfattning är det en mycket avsevärd skillnad mellan chefen för statistiska kontoret i järnvägsstyrelsen och förste aktuarien i generaltullstyrelsen. Chefen för statistiska kontoret inom järnvägsstyrelsen har, förutom det att han är ledare av en mycket stor personal, att självständigt utarbeta och svara för två synnerligen betydande delar av den officiella statistiken, nämligen statsbaneberättelsen och den allmänna järnvägsstatistiken, medan där-

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

emot denne befattningshavare hos generalstullstyrelsen, som jag nämnt, icke har att självständigt utarbeta och offentliggöra någon statistik. Därtill kommer, att det måste synas mig synnerligen olämpligt, att denne befattningshavare skulle placeras i jämbredd med cheferna för de största tullkamrarna i riket. Om han placeras i lönegraden B 16, skulle hans tjänst komma i jämbredd med alla tullförvaltare av klass 1 A, sålunda cheferna för de viktigaste tullkamrarna i riket närmast efter Stockholm, Göteborg och Malmö.

Skulle, vilket jag hoppas ej må ske, kammaren bifalla det av herr Vennersten gjorda yrkandet, kommer det enligt min bestämda uppfattning att ovillkorligen medföra den konsekvensen till en början, att chefen för järnvägsstyrelsens statistiska kontor måste ytterligare uppflyttas, och då befarar jag, att även andra statistiska ämbetsmän kunna göra anspråk på precis detsamma. För mig är detta skäl nog för att jag icke ansett mig kunna biträda det nämnda yrkandet, utan här anslutit mig till utskottet. Jag vill erinra om att utskottets beslut fattades på denna punkt med 20 röster mot 4, efter vad jag vill minnas.

Herr Vennersten antydde till sist, att om kammaren här biträdde Kungl. Maj:ts förslag, vore det sannolikt, att vi skulle slippa en gemensam votering på denna punkt, därför att andra kammaren troligen skulle taga det kungl. förslaget. Ja, den synpunkten får naturligtvis ej på något sätt vara ledande för kammarens beslut. Kammaren har att intaga den ståndpunkt, som sakligt kan anses vara den bästa. Men å andra sidan, om man skall inlåta sig på den spekulationen, undrar jag, herr Vennersten, om ej ett bifall av första kammaren till utskottets förslag kommer att med mycket stor sannolikhet medföra, att andra kammaren också röstar för detsamma.

Vad så beträffar kustbevakningens ordnande, har jag ej mycket att tillägga till vad statsutskottets ärade ordförande yttrade. Jag vill emellertid erinra om, att vi för närvarande hava kustbevakningschefer, och jag tror, att jag uttalar en mening, som är tämligen allmänt omfattad, då jag säger, att det systemet icke fungerat tillfredsställande. Vidare vill jag beträffande kustbevakningsfrågan säga, att nog kommer Kungl. Maj:ts eller reservanternas förslag att leda till åtskilliga besynnerligheter. Nog måste det betraktas som underliga anordningar, om kustbevakningen på Gottland skall läggas under en chef i Stockholm, när man i Visby har en tullförvaltare, eller om kustbevakningen på Öland skall ligga under en chef i Malmö, när man i Kalmar har en tullförvaltare, som kan utöva chefskapet, eller att tullförvaltaren i Strömstad skall svara för den lilla landgränsen mot norr, men att om man försöker smuggla över Svinesund, då icke tullförvaltaren i Strömstad skall hava att övervaka detta, utan kontrollen då skall äga rum från Göteborg.

När man talar om kostnadsfrågan, får jag vidare säga, att jag tror, att utskottet står på den säkra sidan. Herr Ekman har visserligen sagt, att följden blir, att vi få upphöja tullförvaltarne i högre lönegrad. Det kan hända — jag vill ej bestrida det — att man får bevilja smärre arvoden för vissa fall. Men när herr Ekman sedermera säger, att vi få

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

anställa nya kammarskrivare, kan jag absolut ej följa med. Det kommer ju på varje tullkammare ett flertal, som icke äro ständigt sysselsatta, så att nog finnes det möjlighet till en sådan arbetsfördelning, att de kunna sköta om dessa göromål. Däremot, om vi gå in för reservanternas förslag, vad blir följden då? Ja, det ser ju ganska oskyldigt ut i första ögonblicket. Det blir tre kontrollörer på extra stat och tre kammarskrivare. Men herr statsrådet har redan ryckt undan grunden för dessa kalkyler, då han förklarade, att det förhållandet att utskottet nu nedprutat antalet jagare till sex, torde för närvarande möjliggöra, att inspektören i generaltullstyrelsen skulle kunna sköta ett distrikt. Men i detta herr statsrådets yttrande låg uppenbarligen den tanken, att på samma gång man ökar antalet jagare, är denna organisation omöjlig. Då måste man anskaffa en fjärde kontrollör och en kammarskrivare till. Men tror verkligen herr Ekman, med den kännedom han har om förvaltningen, att det kommer att stanna vid denna enda kammarskrivare, som vi få till denne kontrollör? Det tror jag för min del icke, ty man kommer nog att ställa anspråk på ytterligare arbetskrafter.

Eftersom herr statsrådet till sist talade om jagarna, vill jag säga, att detta förslag om sex jagare är en kompromiss i statsutskottet mellan dem, som ville ha åtta, och dem, som ville ha ett mindre antal än sex. För min del kan jag ej gå utöver det antal, som statsutskottet i kompromissväg har föreslagit.

Herr greve och talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall inskänka min replik till ett par mycket korta anmärkningar, och jag skall icke besvära kammaren vidare i denna fråga, då jag förstår, att det icke är möjligt att fortsätta diskussionen länge. Jag vill emellertid säga, att de skäl, som framförts från statsutskottets majoritet, redan förut äro för mig väl bekanta. Man har, så vitt jag förstår, ej lyckats hitta på något utöver vad som tidigare framförts. Ordföranden i statsutskottet nöjde sig med att anföra, att det fanns många, som omfattade hans åsikt. Ja, det skälet brukar man använda, när själva åsikten icke är lämplig att demonstrera såsom innebärande den starkast tänkbara ståndpunkten. Det egentliga sakskälet skulle väl vara, när han sade, att för att organisationen skall vara effektiv, skola expeditionerna vara inom rimligt räckhåll, så att det kan vara möjligt för kustbevakningspersonalen att komma i förbindelse med ledningen. Ja, det kan nog vara riktigt, men med nutida hjälpmedel i det avseendet tror jag, att man har större möjlighet att få fruktbärande kommunikation mellan kustbevakningspersonalen och de bevakningsexpeditioner, som man här enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle upprätta, och på vilka bevakningsexpeditioner man antingen skulle träffa bevakningskontrollörerna eller med ärendena förtrogna kammarskrivare, än om man skulle telefonera till tullkammaren, där det ofta torde vara omöjligt att träffa tullförvaltaren och där det kanske ej finnes någon annan med ärendena förtrogen, när det gäller att få upplysningar, råd och anvisningar. Det senare alternativet innebär i sig, så vitt jag förstår, vida

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

mindre löfte om att få en verkligt sakkunnig anvisning, än om som sagt man får vända sig till en expedition, som endast har att syssla med kustbevakningen och är utrustad med särskilda krafter för dess ändamålsenliga ledning.

Man har här talat om att garantera sig lämpliga krafter genom att flytta tullförvaltarna. Jag hemställer, hur det skulle kunna gå till? Det är väl ändå så, att det blir tullförvaltarne på de största stationerna, som skulle få uppdraget. Frågan är då, när man skall flytta en sådan tullförvaltare på en större station, huruvida man har en annan för honom lämplig plats ledig. Eller menar man, att man skall flytta honom till en mindre tullstation, stående i en lägre lönegrad? Och om man icke har *någon* ledig plats, vart skall man då flytta honom? Om det befinnes, att man av lämplighetsskäl behöver flytta åtta eller tio stycken, var skall man då placera dessa tjänstemän? Man har den formellt lagliga flyttningsmöjligheten, men för att det skall vara en organisatorisk åtgärd, som är lämplig ur verkets synpunkt, skall man också kunna säga, hur man skall kunna utnyttja denna formella flyttningsrätt, när man icke har motsvarande antal lediga befattningar. Flyttningsplanen förefaller mig vara ett projekt, som när det skall tillämpas, visst icke är så lätt att realisera på lämpligt sätt.

Statsutskottets ordförande sade vidare, att det kungliga förslaget visat sig icke hålla, ty reservanterna hade ansett sig böra i viss mån förändra det. Det senare är visst icke något bevis för att Kungl. Maj:ts förslag icke "hållit", det bevisar blott att det förslaget kunde ytterligare förbättras, då ju naturligtvis även förbättring borde göras.

Det har sagts i kammaren beträffande tullverkets kustbevakningsinspektör, att han finge så mycket att göra, att vid vissa tillfällen han behövde ersättas med en särskild tjänsteman. Det kan hända, att så kommer att ske, men då gäller det att skaffa biträde åt blott *en* tjänsteman, under det åter med den organisatoriska röra, som utskottets förslag faktiskt representerar, det blir ringa utsikt, så vitt jag förstår, att kunna anskaffa erforderliga supplerande krafter åt alla tullförvaltarne utan att det inrättas ytterligare åtskilliga kammarskrivaretjänster och man sålunda — det är min bestämda övertygelse, herr Widell — kommer upp till betydligt större kostnader än vad här föreslås. Då man här med sådan entusiasm talar för utskottets förslag, så är det därför, att det för ögonblicket ter sig billigare. Det var därför det lockade i statsutskottet, och det är därför det möjligen kommer att samla majoritet även här i kammaren. Men jag är övertygad, att om vi få leva och ha hälsan och vistas här i fortsättningen, vi snart komma att stå inför ett omorganisationsförslag, ifall vi gå den av utskottet anvisade vägen. Då ha vi emellertid för denna uppgift organiserat en massa tullförvaltare, vilka i fortsättningen icke låta sig användas för organisationens utveckling.

Jag vill också säga något till statsutskottets ordförande beträffande vad han yttrade om kustbevakningsarbetet för Stockholm och omgivningar, att det vore så fordrande, att därför krävdes en persons hela kraft. Då herr ordföranden anförde detta såsom en kritik mot mitt

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

förslag, vill jag fråga, om enligt utskottets förslag en person skulle engageras för att enbart ägna sig åt kustbevakningsuppgiften för Stockholm med omnejd? Så vitt jag förstår sker så icke, utan denne funktionär skulle enligt utskottets plan vid sidan om sina bevakningsåligganden hava en stor och viktig tullförvaltningsuppgift, om den också icke direkt motsvarar tullförvaltarnes i landsorten. Således, om det ligger något berättigat i ordförandens kritik, träffar den med hela sin styrka fullständigt utskottets eget förslag.

Vad slutligen angår Haparanda tullbevakningsdistrikt, förhåller det sig, såsom herrarna veta, så, att där visserligen formellt finnes en tullkammare med en tullförvaltare, men för tullförvaltaren i Haparanda med den honom åliggande långa gränsbevakningen är tullbevakningsuppgiften det väsentliga och tullförvaltningen det mindre väsentliga. Där sätter man alltså till en speciellt för detta bestyr utvald person och lägger tullbevakningsarbetet på honom. Således har man i detta avseende en viss garanti för att enligt båda organisationsförslagen det blir en tillfredsställande anordning, och i detta fall skilja sig icke förslagen från varandra.

Jag tror att vad jag redan anfört innebär tillräckliga skäl för att ådagalägga att utskottets hemställan icke är så väl motiverad, som de båda ärade talarne hållit före. Jag vill visst icke, att statsutskottet skall sakna självförtroende, men när utskottet utan vidare gör om en organisationsplan som i rent tekniskt avseende måste betecknas såsom väl genomarbetad, och därmed underkänner den organisation, som de på området mest erfarne finna lämpligast, så tror jag, att man icke kan vara så säker på, som majoritetsmeningens talare visat sig vara, att vad statsutskottet föreslår, är det bästa möjliga. Jag tillåter mig därför, herr talman, att vidhålla yrkandet om bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Nilsson, Petrus: Herr greve och talman! Då jag haft att i denna fråga taga ställning till anordnandet av kustbevakningen, har jag ansett lämpligt att bygga på den gamla organisationen med tullbevakningens sorterande under tullförvaltarna i stället för att inrätta en ny organisation med tullbevakningskontrollörer som chefer och som man icke vet, huru stor den slutligen komme att bli för att vara effektiv. Jag anser det sålunda mer ekonomiskt att bygga på den gamla grunden och från bevakningssynpunkt bör det bliva lika effektivt. I den av herr Karlström m. fl. väckta motionen om att befälet över kustbevakningen på Gottland fortfarande måtte få utövas av tullförvaltaren i Visby och på Öland av tullförvaltaren i Kalmar, påpekas olämpligheten av att den yttre bevakningen å Gottland skall stå under befäl av en i Stockholm bosatt kustbevakningskontrollör medan den inre bevakningen därstädes skall lyda under tullförvaltaren i Visby. Det är väl lämpligare att såväl tullstationer som tullposteringar stå under samma befäl, ty därigenom kan bättre kontakt hållas mellan den yttre och inre bevakningen, personalen bättre utnyttjas och bevakningen bliva mera effektiv. Det bör

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

naturligtvis även bliva billigare, om en och samma person förrättar inspektion vid såväl tullstationer som posteringar. Dessa skäl hava för mig varit avgörande, då det gällt att taga ställning i frågan, och innan man går från den nuvarande organisationen, bör man pröva och se, om den icke ger tillräcklig effektivitet i detta avseende. Jag tror för min del icke, att, om bevakningen ordnas i större distrikt under kustbevakningskontrollörer, den därför skulle bliva mera effektiv, men sannolikt bleve det nödvändigt att anställa flera kontrollörer med tillhörande personal, än som här föreslagits. Nu har visserligen herr Ekman sagt, att det icke är säkert, att man skulle få personer, lämpliga för detta uppdrag, men bland tullförvaltare i landet finnas nog tillräckligt många fullt kvalificerade för detta uppdrag.

Beträffande en annan fråga rörande själva kustbevakningen har 1914 års tullkommission uttalat sig för anställande av arvodesavlönade tillsyningsmän, som icke skulle vara fast anställda, och även kustbevakningssakkunnige av år 1921, bland dem herr E. A. Nilson från Örebro, uttalade sina sympatier för denna sak. Han har även vid innevarande års riksdag väckt motion om anställandet av dylika tillsyningsmän, till att börja med å Öland, där bevakningen är ganska lindrig å en del platser, för att sedan utöka den, om den utfölle till belåtenhet. På Ölands östra kust finnas just inga hamnar, vadan således tullbevakningens huvudsakligaste uppgift därstädes skulle vara att tillse, att icke smuggling förekomme. Om pålitliga personer där anställdes som tillsyningsmän, borde bevakningen kunna lika väl utföras som av fast anställda, som naturligtvis skulle kräva högre avlöning. I Danmark har man använt sig av en dylik anordning med tillsyningsmän. Det säges, att densamma där icke utfallit så väl, men man har likväl icke avskaffat den, utan dessa tillsyningsmän finnas i alla fall kvar, och det kunde vara skäl att pröva och se, om icke denna anordning vore lämplig även för våra förhållanden. Motionären, herr E. A. Nilson, säger, att de skäl, som anförts mot ett sådant förslag angående anställande av tillsyningsmän på Öland, på honom ingalunda verkat övertygande. Han yttrar härom:

"Beträffande trettonde bevakningsdistriktet föreslog 1914 års tullkommission att försöksvis skulle anställas *arvodesavlönade tillsyningsmän.* De skäl som anförts däremot verka ingalunda övertygande. Det kan ej bestridas att den för Öland föreslagna kustbevakningspersonalen får ytterst ringa sysselsättning. Att vid sådant förhållande försöksvis pröva ett annat system för bevakningen borde väl kunna anses tillrådligt. Så mycket mera som Öland lämpar sig särdeles väl för ett sådant försöks utförande. Skulle försöket utfalla till belåtenhet, kunna avsevärda besparingar vinnas, och skulle det utfalla icke tillfredsställande är det självfallet att systemet ej kommer att slutgiltigt genomföras."

I denna punkt är vid detta utlåtande fogad en reservation som även jag skrivit under. Jag skall dock icke i denna sena timme, och då här ej synes finnas utsikt att få densamma bifallen, nu göra något yrkande.

Herr Kvarnzelius: Jag skall till en början meddela att,

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

enligt vad jag erfarit, andra kammaren bifallit den av herr Anderson i Råstock m. fl. avgivna reservationen, vilket innebär, att chefen för statistiska avdelningen uppflyttas från femtonde till sextonde lönegraden. Då det är i hög grad önskvärt att vi icke vid denna riksdag få flera gemensamma voteringar än de som gå av stapeln i morgon, så synes mig, såvida icke andra kammaren kommer med nya överraskningar av den räckvidd, att det icke är möjligt att följa dem, denna kammare för närvarande icke hava annat att göra än att följa andra kammarens beslut, vilket sålunda skulle innebära, att kammaren skulle godkänna utskottets förslag med den förändring, som innefattas i den av herr Anderson i Råstock m. fl. under E avgivna reservationen.

Herr Ekman på Stockholmslänsbänken nämnde nyss, att jag nu till förmån för utskottsförslaget icke anfört några skäl, som man icke kände till förut. Ja, herr Ekman! Jag tror icke, att det är att begå en indiskretion, om jag säger, att alla de skäl herr Ekman anfört i dag, anförde han också i utskottet med hela den kraft, som är för den ärade talaren utmärkande, då han är i sin allra bästa form, och sålunda ha utskottets ledamöter haft tillfälle att se frågan belyst från olika synpunkter, innan det tog ställning till densamma.

Herr Ekman sade vidare, att reservanterna ändrat Kungl. Maj:ts förslag icke därför, att det icke höll, utan därför att reservanterna funnit, att det kunde förbättras. Ja, jag är övertygad, att om herr Ekman segrar i dag, kommande år skall giva vid handen, att förbättringar kunna åstadkommas nästan varje år, och att det icke skall stanna vid de fyra kustbevakningskontrollörerna jämte med dem följande kammarskrivare och skrivbiträden, utan personalen nog kommer att få utökas kanske till det dubbla eller ännu mer. För min del tror jag, att utvecklingen i den riktningen skulle taga en omfattning, som skulle göra även herr Ekman med hans sinne för ekonomiska ting mycket betänksam. Jag har således ingen anledning att frångå mitt förut gjorda yrkande.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då jag hör, att andra kammaren antagit utskottets förslag, ber jag att få återtaga mitt yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att göras först särskilt i avseende på utskottets i förevarande moment gjorda hemställan beträffande den för generaltullstyrelsen uppförda posten "1 förste aktuarie B 15", vidare särskilt rörande utskottets hemställan, så vitt anginge den för tullstaten uppförda posten "399 kammarskrivare B 9" samt slutligen särskilt i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjordes till en början enligt de yrkanden, som förekommit i avseende på utskottets hemställan beträffande den för generaltullstyrelsen uppförda posten "1 förste aktuarie B 15", propositioner, dels på bifall till denna hemställan, dels ock på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den utav herr A. Anderson i Råstock m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Godkännande av utgiftsstater för tullverket m. m. (Forts.)

Därpå yttrade herr talmannen, att i fråga om utskottets hemställan, så vitt anginge den för tullstaten uppförda posten "399 kammarskrivare B 9", hade yrkats dels bifall till denna hemställan, dels ock, av herr *Ekman, Carl Gustaf*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande del av den utav honom m. fl. beträffande det lokala chefskapet vid kustbevakningen avgivna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*, begärde votering, vilken begäran han emellertid sedermera återtog, och då ingen annan av kammarens ledamöter påyrkade omröstnings anställande, förklarades frågan härom hava förfallit.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i det nu föredragna momentet i övrigt hemställt.

Mom. d).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. e).

De fyra första styckena av de utav utskottet förordade särskilda bestämmelserna.

Godkändes.

Om kostnadsfri läkarvård m. m. för tjänstemän vid tullverket.

Det femte stycket av de utav utskottet förordade särskilda bestämmelserna.

Detta stycke lydde sålunda:

"Tjänsteman, vilken omedelbart före avlöningsreglementets ikraftträdande för tullverket därstädes innehar sådan befattning å ordinarie eller extra stat, som i den nya staten är upptagen i lönegrad lägre än den för kammarskrivare avsedda, och i sådan egenskap äger åtnjuta läkarvård jämte läkemedel på tullverkets bekostnad, må, så länge han kvarstår i ordinarie tjänst inom tullverket och icke tilldelas tullkontoristbefattning eller befattning i samma grad som eller högre grad än kammarskrivare, såsom personlig förmån tillgodonjuta, enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, erforderlig läkarvård jämte läkemedel på tullverkets bekostnad jämväl i andra fall än vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, dock att vård å sjukhus, sanatorium eller annan dylik vårdanstalt icke må vid sådant sjukdomsfall bestridas av tullverkets medel under tid, då tjänstemannen åtnjuter oavkortad lön."

Beträffande den sålunda föreslagna rätten till kostnadsfri läkarvård jämte läkemedel hade reservation avgivits av herrar *C. G. Ekman, O. U. B. Olsson, J. Nilsson* i Malmö, *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén, O. H. Waldén, C. R. Jansson* i Falun, *E. Andersson* i Prästbol,

Om kostnadsfri läkarvård m. m. för tjänstemän vid tullverket. (Forts.)

A. E. Ljungberg och *F. T. Hamrin*, vilka ansett, att I e) i utskottets hemställan bort i nu förevarande avseende hava följande lydelse:

"e) godkänna följande särskilda bestämmelser att från och med den 1 januari 1923 lända till efterrättelse beträffande tjänstemän vid generaltullstyrelsen och tullstaten, nämligen:

med ordinarie befattning — — — tjänstgöringsdag;

tjänsteman vid tullstaten, tillhörande någon av 1—8 lönegraderna enligt avdelning B eller 1—5 lönegraderna enligt avdelning C i 9 § av avlöningsreglementet, må jämväl i andra fall än vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, erhålla erforderlig läkarvård jämte läkemedel på tullverkets bekostnad, dock att vård å sjukhus, sanatorium eller annan dylik vårdanstalt icke må vid sådant sjukdomsfall bestridas av tullverkets medel under tid, då tjänstemannen åtnjuter oavkortad lön;

tjänsteman, som omedelbart före avlöningsreglementets ikraftträdande för tullverket tillhör generaltullstyrelsens ordinarie vaktbetjäning och i sådan egenskap äger åtnjuta läkarvård jämte läkemedel på tullverkets bekostnad, må, så länge han kvarstår i ordinarie tjänst inom styrelsens vaktbetjäning, såsom personlig förmån tillgodonjuta enahanda rätt till kostnadsfri läkarvård jämte läkemedel, som, enligt vad nyss nämnts, tillkommer vissa tjänstemän vid tullstaten; samt

anslag, som vid vissa tjänster erfordras till lega — — — skall hållas."

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! På denna punkt har jag icke kunnat följa majoriteten. Det är nämligen här fråga om en sak, som griper mycket djupt in i förhållandena på personalen vid tullverket. Den gäller såsom synes fri läkarvård för tullpersonal i vissa lönegrader icke allenast vid sjukdom, förorsakad av olycksfall, utan även i andra fall. Denna förmån har emellertid majoriteten velat utesluta ur det nya avlöningsreglementet. Kungl. Maj:t hade föreslagit fri läkarvård även vid sjukdom, som icke vore föranledd av olycksfall, och jag får verkligen säga, att jag icke kan gå med på borttagandet av en så allmän förmån för denna personal, utan att man förut verkställt utredning om saken. Vi voro också inne på den linjen, då saken förbereddes inom avdelningen, att vi skulle gå fram med yrkande om bifall till Kungl Maj:ts förslag men samtidigt skriva till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, huruvida det vore möjligt att borttaga denna förmån icke blott för ifrågavarande personal utan för alla personaler. Nu har utskottet frångått detta och yrkar således i det stycket rent avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall emellertid be att få yrka bifall till den reservation, som återfinnes på sid. 61, och i vilken herr Carl Gustaf Ekman m. fl. reserverat sig till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill säga, att jag finner det oriktigt och orättvist att vilja borttaga ifrågavarande förmån för denna personal, ty om någon är i behov av fri läkarvård, så är det dessa människor, som få gå

Om kostnadsfri läkarvård m. m. för tjänstemän vid tullverket. (Forts.)

ute i ur och skur och mången gång skulle ha svårt att själva förskaffa sig den läkarvård, som nu är dem kostnadsfritt tillförsäkrad. Det säges från majoritetens sida i detta sammanhang, att vi skola låta den gamla personalen behålla sin förmån. Men faktum är, att man då borttager den från alla dem, som söka sig in i verket, och således blir det en olikhet mot förhållandena i vissa andra jämförliga statens verk, såsom kommunikationsverken m. fl., vilken olikhet jag icke kan vara med om. Det är för staten såsom arbetsgivare icke likgiltigt, huru sjukvården bedrives. Skall den enskilde i allt lita till sig själv i ekonomiskt avseende, försummar han kanske att anlita läkare. På detta sätt blir det en förlust för staten, därigenom att den ifrågavarande personen icke kan återinträda i tjänst så tidigt, som om sjuk- och läkarvård fritt tillhandahölles.

Jag måste därför, herr talman, yrka avslag på den här föreslagna punkten och hemställa om bifall till den av herr Carl Gustaf Ekman m. fl. avgivna reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det anses ju, att man nu bör ordna så, att man så mycket som möjligt undgår gemensamma voteringar. Jag hyser den övertygelsen, att i förevarande punkt andra kammaren, då flertalet utskottsledamöter från den kammaren reserverat sig, kommer att gå på reservationen. Man kan ju emellertid icke vara viss om utgången i medkammaren, då denna ännu icke kommit till beslut. Och därför blir det väl på denna punkt första kammaren, som får angiva tonen i fråga om vad som skall ske, då den för tillfället är före medkammaren. Jag hemställer vid sådant förhållande, att vi i nu föredragna punkt bifalla reservationen. Den innebär ingen förändring i den hittillsvarande personalens rättigheter, enär densamma enligt reservationen fortfarande skulle bibehållas vid den rätt, som den jämte kommunikationsverkens personal hittills haft. Jag måste säga, att för ifrågavarande befattningshavare är det mången gång så, att en fullständig pliktuppfyllelse kan för dem betyda liv och hälsa. När man kräver så mycket har man velat tillerkänna vederbörande alla de förmåner, som eljest tillkomma endast vissa av statens befattningshavare. Jag tycker, att motivet för deras bibehållande vid dessa förmåner är mycket starkt, och hemställer jag därför, att första kammaren i denna punkt måtte följa reservanterna.

Jag yrkar således bifall till den under D avgivna reservationen.

Herr andre vice talmannen: Jag har på denna punkt icke kunnat ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag, utan tillhör utskottets majoritet.

När denna fråga behandlades i löneregleringskommittén, reserverade jag mig också där mot fri läkarvård och fri medicin. Vid behandlingen inom utskottet har det egentligen varit två skäl, som anförts för beviljande av fri läkarvård och fri medicin. Det ena skälet är det besynnerliga skälet, att man förmenar det vara en ekonomisk förmån för

Om kostnadsfri läkarvård m. m. för tjänstemän vid tullverket. (Forts.)

staten att hålla denna stora personal med fri läkarvård och fri medicin. Detta är ett löst påstående, och jag tror för min del icke på detsamma. Fri läkarvård och fri medicin blir naturligtvis en utgift och en börda för staten. Det andra skälet är det, att man ur konsekvenssynpunkt vill medgiva denna förmån. Man säger, att när befattningshavarna i kommunikationsverken hava denna förmån, bör den också tillerkännas befattningshavarna inom tullen. Men det är ju givet att vill man spela på den strängen, måste man vara konsekvent och icke stanna på halva vägen. Inom kommunikationsverken har man fri läkarvård och fri medicin från de högsta till de lägsta, från generaldirektören till den obetydligaste vaktmästare och det lägst avlönade skrivbiträdet hela vägen igenom. Här är det icke fråga om att medgiva en i sådan omfattning utsträckt rätt, utan förmånen skulle gälla allenast vissa befattningshavare ute på tullstaten — så gott som undantagslöst icke tullstyrelsens personal — så vida dessa befattningshavare redan förut hava en sådan rätt, då de få bibehållas därvid, så länge de kvarstå i tjänsten. Men ville man vara konsekvent, borde man medgiva denna rätt åt alla befattningshavare i tullverket. Och vidare, ville man vara verkligt konsekvent, skall man naturligtvis giva alla statstjänare samma rätt. I tisdags stodo vi inför en annan regleringsfråga, nämligen rörande lots- och fyrpersonalen. Men den fick icke en dylik rätt. Det är dock naturligt, att lots- och fyrpersonalen är lika mycket i behov därav, ifall man vill tala om behov i detta hänseende.

I själva verket förhåller det sig så, att vi här stå inför ett principiellt avgörande av en stor och mycket vittomfattande fråga. De befattningshavare, som innefattas under kommunikationsverkens lönereglering, hava fått denna rätt. Men för de befattningshavare åter, som höra under det avlöningsreglemente, till vilket tullpersonalen skall hänföras, d. v. s. avlöningsreglementet för departementen och de centrala verken, har icke principiellt medgivits fri läkarvård och fri medicin, utan för dem är sådan förmån medgiven endast vid olycksfall i tjänsten, med undantag allenast i ett par fall, nämligen beträffande fångvårdsstaten och hospitalen, där läkare finnas anställda för resp. fångarnas och patienternas vård och där man då ansett, att dessa läkare kunde meddela sjukvården även åt befattningshavarna, enär det kunde ske utan särskilda kostnader för statsverket. Men om vi i förevarande fall skulle medgiva fri läkarvård och fri medicin, skulle vi göra oss skyldiga till grov orättvisa, därest vi icke utsträckte förmånen till alla statens befattningshavare, både extra och ordinarie.

Jag vill också, när man talar om konsekvenshänsyn i denna fråga, peka på huru orimligt det skulle ställa sig, om man ginge med på reservationen. Enligt denna skola t. ex. de kvinnliga skrivbiträden, kanslibiträden och kontorsskrivare, som finnas i generaltullstyrelsen icke få fri läkarvård och fri medicin, men de kvinnliga skrivbiträden, som äro anställda ute på tullkamrarna och som hava liknande arbete att utföra samt arbeta under samma förhållanden, de skola få både fri läkarvård och fri medicin. Finns det något rim och reson i en sådan anordning?

Om kostnadsfri läkarvård m. m. för tjänstemän vid tullverket. (Forts.)

Den kan icke vara rimlig. Och därför hava vi i utskottsmajoriteten, när vi icke ville avstänga människor, som hittills haft denna förmån, från att fortfarande komma i åtnjutande därav, föreslagit att, var de än må befinna sig, inom tullverket eller tullstyrelsen, de som förut haft denna förmån må behålla den, så länge de leva och arbeta i tullverkets tjänst, men övriga ha vi icke velat medgiva denna förmån.

Med hänsyn till dessa synpunkter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag vill i korthet säga, att det finnes åtskilliga erinringar att göra mot vad herr vice talmannen nu yttrat. Beträffande generaltullstyrelsen är det uppenbart, att dess befattningshavare äro på precis samma sätt anställda som tjänstemän i de centrala verken. Här är avsett, att lokalförvaltningarnas befattningshavare skulle få bibehålla den förmån de hittills haft, under det att generaltullstyrelsen skulle likställas med de centrala verken och dess befattningshavare och sålunda icke erhålla den förmån, som här är i fråga. När det sedermera gäller den lokala förvaltningen, kan man icke alltid åtskilja olika slag av befattningshavare, och därför kan man icke i fråga om de å lokalstationerna anställda kvinnliga biträdena gå så i detalj, att man beträffande dem bestämmer, att de icke skola få denna förmån som eljest utgår till lokalförvaltningens befattningshavare. Den princip har dock hittills följts, att när en befattningshavare av tjänsten tvingas att vara bosatt på en sådan plats, att självständigt bekostad läkarvård kunde för honom innebära en så betungande börda, att hans ekonomiska ställning därigenom skulle bliva fullkomligt derangerad, i sådant fall — och det har visat sig, att även inom kommunikationsverken det kan förekomma enahanda undantagsförhållande — har man funnit lämpligt, att hittills utgående förmån med fri läkarvård skulle i fortsättningen utgå. Och det förefaller som det skulle finnas stora skäl för ett dylikt praktiskt förfaringssätt, mot vilket visserligen kan göras formell anmärkning, men dock ingen fällande sådan. Statens åtgärder på detta område böra enligt min åsikt dikteras icke av formella, utan av reella skäl.

Vad angår bestämmelserna för lots- och fyrstaten, som nyligen antogos och som jag icke varit med om att utarbeta, så har personalen där icke fullständigt berövats denna förmån. Den har rätt att erhålla fri läkarvård förutom vid olycksfall även vid "ömmande" fall, såsom det heter, alltså när vederbörande befäl finner lämpligt att medgiva det. Jag tror, att i tillämpningen det blir ungefär detsamma som i detta fall är föreslaget.

Jag tillåter mig fortfarande att yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: För min del måste jag hålla på utskottets förslag. Enligt min uppfattning är det ett stort fel, att riksdagen i så stor utsträckning medgivit fri läkarvård och fri medicin — fri medicin i synnerhet, då denna kan missbrukas långt utöver vad som för

Om kostnadsfri läkarvård m. m. för tjänstemän vid tullverket. (Forts.)

vederbörande själva torde vara lämpligt och nyttigt. Om man kommit in på en orätt väg, bör man icke fortsätta på densamma utan avbryta medan det ännu är möjligt att komma in på rätta vägar. På den avdelning, som förberedde detta ärende, var man starkt betänkt på att föreslå riksdagen att avlåta en skrivelse med begäran om utredning huru lämpligen en avveckling av denna förmån skulle ske över hela linjen. Man ansåg emellertid icke lämpligt att begagna detta tillfälle för framförande av ett så vittgående krav utan stannade vid vad utskottet nu föreslår. Utskottets förslag kränker icke någons rätt. Varenda nuvarande befattningshavare är tillförsäkrad att få bibehålla den rätt, han uti ifrågavarande avseende kan äga, så länge han står kvar i sin befattning. Nytillträdande veta, vad de hava att räkna med, när de söka anställning, och jag är övertygad om, att rekryteringen kommer att gå lika bra, även om riksdagen icke medgivit fri läkarvård och fri medicin. En lämplig medelväg hade varit, om man kunnat ordna för tullverket efter samma grunder som för lots- och fyrväsendet. Detta kan emellertid ordnas vid en kommande riksdag. Men går man på reservanternas förslag, så har man tagit ett steg, som går betydligt därutöver.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på godkännande av det nu föredragna stycket samt vidare, i enlighet med herr *Johan Nilssons* i Malmö yrkande, på antagande av det förslag i denna del, som innefattades i herr C. G. Ekmans m. fl. i ämnet anförda reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner femte stycket av de utav statsutskottet i utlåtandet nr 116 under punkten I mom. e) förordade särskilda bestämmelser, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Johan Nilssons i Malmö därom gjorda yrkande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 36.

Det sista stycket av de utav utskottet förordade särskilda bestämmelserna.

Godkändes.

Inledningen till utskottets hemställan i mom. e).

Bifölls i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Mom. f).

Herr Kvarnzelius: Med anledning av det beslut kammaren fattade i fråga om chefen för statistiska avdelningen tillåter jag mig hemställa, att i det föredragna momentet göras de ändringar i fråga om anslagsbeloppen, som innefattas i motsvarande del av herr Andersons i Råstock m. fl. reservation.

Efter härmed slutad överläggning antogs på gjord proposition det förslag, som innefattades i den mot det nu föredragna momentet svarande delen av herr A. Andersons i Råstock m. fl. förutnämnda reservation.

Mom. g).

Herr Kvarnzelius: Jag hemställer att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan i detta moment, med iakttagande av den ändring, som kammarens redan fattade beslut föranleder.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter kammaren på gjord proposition i enlighet med herr *Kvarnzelius* yrkande antog det förslag, som i avseende å nu ifrågavarande moment innefattades i herr A. Andersons i Råstock m. fl. reservation.

Mom. h)—t).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. a).

Herr Kvarnzelius: Jag tillåter mig hemställa, att punkten måtte få den förändrade lydelse, att efter "tullstaten" tillägges "med iakttagande av de ändringar, kammarens redan fattade beslut innebär".

Efter härmed slutad överläggning bifölls utskottets i förevarande moment gjorda hemställan med iakttagande av de ändringar, kammarens redan fattade beslut innebure.

Inledningen till utskottets hemställan under punkten I.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten II.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt häradsskrivare för röstlängders upprättande.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen den 31 mars 1922 avlåten proposition (nr 244), vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

dels medgiva, att Ostkustbanans aktiebolag finge, under villkor i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet angivits, utöver tidigare av riksdagen beviljat låneunderstöd av 3,000,000 kronor, åtnjuta ytterligare ett sådant understöd av likaledes 3,000,000 kronor eller sålunda tillhopa 6,000,000 kronor;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t godkänna det i statsrådsprotokollet omförmälda förslag till avtal mellan svenska staten, å ena, och Uppsala—Gävle järnvägsaktiebolag, å andra sidan, angående statsinlösen av Uppsala—Gävle järnväg.

I sammanhang med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 163) av herr *S. H. Kvarnzelius* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 301) av herr *A. Lindman* m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville åt Ostkustbanans aktiebolag, utöver tidigare beviljade löneunderstöd å 3,000,000 kronor, i ytterligare statslån bevilja ett belopp av 11,000,000 kronor, att utgå i poster och på villkor, som av den så kallade Ostkustbanekommittén föreslagits i dess betänkande av den 3 februari 1922.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet, under åberopande av vad utskottet däri anfört och med förmälan därjämte att utskottet i likhet med Kungl. Maj:t funnit det i statsrådsprotokollet omförmälda förslaget till avtal angående statsinlösen av Uppsala—Gävle järnväg vara av beskaffenhet att kunna från statens sida godtagas, hemställt,

Låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag. (Forts.)

I) att riksdagen i anledning av förevarande proposition, måtte

a) såsom statslån åt Ostkustbanans aktiebolag, att utgå på villkor, som Kungl. Maj:t ägde fastställa, under utgifter för kapitalökning: låneunderstöd, å tilläggsstat för år 1922 såsom reservationsanslag anvisa ett belopp av 3,000,000 kronor, att utgå av lånemedel;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t godkänna det i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 31 mars 1922 omförmälda förslag till avtal mellan svenska staten, å ena, och Uppsala—Gävle järnvägsaktiebolag, å andra sidan, angående statsinlösen av Uppsala—Gävle järnväg;

II) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om upprättande av förslag rörande statens medverkan till en finansiering av Ostkustbanan i enlighet med i utlåtandet angivna riktlinjer;

III) att herr Kvarnzelius' m. fl. och herr Lindmans m. fl. i ämnet väckta motioner måtte anses besvarade genom vad utskottet sålunda anfört och hemställt.

Herr statsrådet Örne: Herr förste vice talman! Innan kammaren går att bifalla utskottets utlåtande och hemställan, anser jag mig böra yttra några ord. Det är icke min avsikt att söka få till stånd någon ändring i vad utskottet föreslagit, vare sig i klämmen eller i motiveringen. Under förhandenvarande förhållanden skulle ett sådant försök vara tämligen lönlöst. Vad utskottets förslag i den vid innevarande riksdag föreliggande anslagsfrågan angår, avviker det ju endast i fråga om tidpunkten för låneunderstödets utbetalning från Kungl. Maj:ts proposition. Däremot innebära de direktiv utskottet givit en betydlig avvikelse från vad i propositionen ansågs lämpligt och tillrådligt. Genom att godkänna de allmänna riktlinjer för statens vidare medverkan vid finansieringen av ostkustbanan, som utskottet uppdragit, förbinder sig riksdagen uttryckligen att anslå nödiga medel för hela det stora företagets fullbordan och i princip även för inlösen av Uppsala—Gävle järnväg, d. v. s. för en sammanlagd kapitalplacering av omkring 50,000,000 kronor, utan någon större utsikt att därpå erhålla skälig ränta.

Att jag icke nu opponerar mig mot detta, beror uteslutande på att riksdagen redan 1920 fattade ett beslut, som förr eller senare måste leda till en dylik konsekvens. När frågan om låneunderstöd åt ostkustbanan var före i första kammaren den 15 juni 1920, framhöll jag detta och yrkade avslag på utskottets förslag att bevilja 3,000,000 kronor såsom låneunderstöd. Om man bortser från att prisnivån sjunkit avsevärt sedan den tiden och följaktligen även banans anläggningskostnader, så ha mina farhågor väl hållit streck. Staten har blivit den, som får ro finansieringen i land, sedan den 1920 gick in på att släppa frågan om bord på sin båt. Stödet från de enskilda bankerna har uteblivit, ehuru de 14,000,000 kronor, som förutsattes skola av bankerna pla-

Låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag. (Forts.)

ceras i banan mot bottenintecknigar, äro den enda någorlunda säkra delen av hela finansieringssumman. Detta beror tydligen på att banan icke kommer att bli en industribana i egentlig mening, utan i huvudsak en bostads- och genomfartsbana. Något bidrag till landets försörjningsmöjligheter, som svarar mot den stora uppoffringen av medel från det allmännas sida, kommer icke heller enligt min mening ostkustbanan att giva — i det avseendet har icke funnits anledning att ändra den personliga ståndpunkt jag hade 1920. Banans tillkomst är därför i vida högre grad ett lokalintresse än ett riksintresse. Statsutskottets förslag har emellertid den stora förtjänsten, att dess genomförande kommer att hindra ostkustbanans utnyttjande av enskilda intressen till ett slagvapen mot statsintresset och torde därför vara det minst onda av de möjligheter, som nu på detta område stå till buds. Det är därför jag kan säga, att jag accepterar denna linje för finansieringen av banan och, om riksdagen beslutar att antaga utskottets förslag, inom den närmaste framtiden också ämnar igångsätta de nödiga utredningarna för att kunna, på sätt utskottet förutsätter, förelägga frågan i början av nästa års riksdag.

Herr vice talman, jag har ansett mig böra säga detta, innan beslutet fattas. Jag vill tillägga, att ingenting skulle vara mera glädjande, än om jag finge orätt i min pessimistiska syn på banans rentabilitet. Tyvärr vågar jag för min del icke hoppas detta, men den avgörande domen i fråga om vem som haft rätt eller orätt kan ju först framtiden fälla.

Herr Kvarnzelius: Även om jag icke kan dela de mörka framtidsutsikter, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet uttalade, måste jag ändå säga, att det förslag som här nu föreligger, från statsutskottets sida måste av ortbefolkningen i Gävleborgs och Västernorrlands län betraktas som en storslagen handling från riksdagens sida, ifall det bifalles. Jag har jämte många av mina kammarkamrater framlagt en motion, som delvis går på en annan linje. Men det är givet, att jag med allra största tacksamhet accepterar den lösning, som här föreslås och som tillkommit genom ett skickligt och mycket intresserat arbete från utskottets fjärde avdelning. Och jag vill begagna tillfället att till dessa personer alldeles särskilt adressera ett tack. För min personliga del är jag övertygad, att efter tillkomsten av denna bana det skall visa sig, att den blir långt mer än en lokalbana och ett ortsintresse. Den kommer ofelbart att i hög grad bidraga till att höja landets industriella utveckling och underlätta möjligheterna för de industricentra, som redan finnas uppe i dessa två län, att till rimliga kostnader anskaffa livsmedel åt de stora arbetargrupper, som äro hänvisade att där hava sin existens, men som på grund av knappa kommunikationsmöjligheter hittills måst se sina levnadskostnader betydligt högre än de annars behövt vara, vilket i sin mån verkat hämmande på den industriella utvecklingen. I samma mån är det alldeles tydligt, att de orter, som banan kommer att genomlöpa, få ett uppsving

Låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag. (Forts.)

i produktion av livsmedel. Och så vitt jag förstår, kan detta icke betraktas annat än som ett värdefullt lyftande och förkovrande av landets näringsliv.

Jag anhåller att, samtidigt som jag uttrycker min glädje och tacksamhet för det föreliggande förslaget, få yrka bifall till detsamma.

Herr Winberg: Herr talman! Jag beklagar, att detta ärende förekommer under sådana förhållanden, att man icke gärna kan upptaga någon nämnvärd debatt i frågan. Det skulle eljest vara nog så frestande att erinra om det sätt — det enligt min uppfattning allt annat än tillfredsställande sätt — varpå en del av våra kommunikationsfrågor lösts, icke minst i de nordligaste delarna av vårt land. Nu skall jag emellertid icke gå in på den saken. Vad beträffar frågan, om järnvägens räntabilitet är större eller mindre, skall jag icke heller gå in därpå, därför att jag anser, att statsmakten i viss mån redan är bunden dels genom koncessionen å banan i hela dess sträckning, dels därför att riksdagen förut under denna förutsättning lämnat statslån. Alltså, även om jag kunde ha några tvivel, huruvida det vore den bästa lösningen, att sträckningen skulle bli sådan, som den är föreslagen, så anser jag, att den frågan redan faktiskt är avgjord i och med de steg, som statsmakten tidigare tagit.

Under sådana förhållanden återstår endast frågan, huru företaget nu skall bäst bringas till utförande och under vilka villkor det skall ledas och trafikeras. I sådant avseende måste jag medgiva, att det förslag, som utskottet här har framlagt, visserligen tilltalar mig mera än det förslag, som är framlagt av en hel del motionärer om att riksdagen skulle utan vidare bevilja ett ytterligare lån av 11,000,000 kronor till ifrågavarande bolag. Men för min del håller jag före, att den riktigaste lösningen av denna fråga hade varit att draga den fulla konsekvensen därav, att det bolag, som bildats för att åstadkomma denna järnväg, icke kunnat fullborda den uppgift, som det åtagit sig, och att den till detsamma lämnade koncessionen är i stort sett förverkad, enär banan enligt densamma skulle vara fullbordad redan innevarande års höst, om jag icke tar miste. Det hade då varit riktigare enligt min mening, att riksdagen med hänsyn till rådande arbetslöshet och vad därmed sammanhänger ställt ett visst belopp till Kungl. Maj:ts förfogande, med villkor att staten skulle fortsätta banbyggnaden under förutsättning, ej mindre av att överenskommelse träffades om inköp av Uppsala—Gävle järnväg, utan även av att överenskommelse träffades med det nuvarande järnvägsbolaget, att det till staten skulle överlämna företaget såsom sådant att såsom statsbana byggas och trafikeras, naturligtvis med rätt för aktieägarne att få antingen aktiekapitalet tillbaka eller den förräntning på detsamma, som järnvägens ekonomi kan lämna.

Nu har man föreslagit ett hälftenbruk, som är något nytt, och det skulle vara intressant att veta, om man föreslagit detta såsom en exeptionell åtgärd i föreliggande fall, eller om det är inkörsporten till ett

Låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag. (Forts.)

mera allmänt hälftenbruk mellan staten och enskilda företagare på järnvägskommunikationernas område. Såsom bekant har det under senare tid icke saknats röster vare sig här eller i utlandet för att man skulle få de kommunikationsleder, som hittills varit i statens ägo, över i enskild hand, och skulle man då få betrakta detta såsom ett principiellt första steg i den riktningen, måste jag på det bestämdaste beklaga det steget. Är återigen steget taget, därför att det i förevarande fall icke fanns någon annan praktisk lösning för att komma till något resultat i den föreliggande frågan, då kan jag förstå det och ansluter mig hellre till det förslaget än till det, som motionärerna framlagt. Jag anser emellertid som sagt, att det varit skäl att draga ut den naturliga konsekvensen av det inträdda läget och av att denna järnväg är hänvisad att vara stambana och i enlighet med den ställning, som riksdagen intog på 1850-taet, nu låta denna bana bliva en statsbana, i stället för att införa denna princip om ett slags hälftenbruk, som i varje fall icke tilltalar mig.

Under förhandenvarande förhållanden har jag emellertid, herr talman, icke något yrkande, utan jag har med detta uttalande, såsom herr Trygger brukar säga, endast velat rädda min själ.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! När jag nu uppträder, är det av samma anledning som herr Winberg, nämligen för att rädda min själ. Jag förstår mycket väl, att när det gäller ett så stort miljonanslag som detta, finns det ingen utsikt att kunna bringa det på fall. En sådan utsikt hade kunnat förefinnas, om det gällt blott en eller ett par miljoner kronor. Jag delar emellertid till fullo den av herr statsrådet uttalade pessimismen i fråga om järnvägens räntabilitet. Och jag vill vidare framhålla, att här är icke blott fråga om denna banas anläggande utan även om en betungande inlösen av Uppsala—Gävle järnväg.

Departementschefen yttrade som det synes med allt fog, att denna bana är mera ett ortsintresse än ett riksintresse. Om jag därtill lägger vad utskottet för övrigt med allt skäl i sitt utlåtande framhållit, att banan genomlöper en bygd, som är rikt befolkad och som utmärker sig i förhållande till landet i övrigt genom sin stora produktionsförmåga, förefaller det mig, som om det icke bort vara omöjligt för denna bygd att få banan till stånd på de vanliga villkor, som privatbanor bruka erhålla, nämligen genom tillskott från orten och genom lån från järnvägslånefonden på vanliga villkor, d. v. s. att staten får första och bästa rätt till inteckning. Skulle järnvägslånefondens vanliga anslag icke räcka till, synes det mig, att man kunnat bevilja ett extra anslag.

Jag vill sluta med att säga, att det även är en annan synpunkt, som i detta avseende synes mig tala mot ett bifall, och det är, att då utan tvivel denna bana inom en icke alltför avlägsen framtid jämte Uppsala—Gävle järnväg övergår till ren statsbana, så ha vi här återigen ett betydligt stort antal statstjänare; och jag vill säga, att det är en fara för

hela vårt politiska liv att få ett ständigt växande antal statstjänstemän, som tillika äro inflytelserika valmän.

Låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag. (Forts.)

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Enhörning: Herr greve och talman! Med anledning av den pessimistiska synpunkt, som anlagts dels av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, dels av den siste ärade talaren, anhåller jag att få säga några ord.

Alltsedan jag för ungefär 25 år sedan började arbeta för denna banas tillkomst, har jag betraktat denna bana såsom ett dubbelspår för stambanan. När inlandsbanan en gång i tiden bliver färdig med sina tvärbanor, blir det en kulturell, materiell och ekonomisk utveckling såsom aldrig tillförene i Norrland och då kommer trafiken där att bliva så stor att statsbanan med sitt enkelspår icke kan motstå en så stor påfrestning. Då är det gott ur flera synpunkter att ha denna ostkustbana — dock först och främst vill jag därvidlag särskilt framhålla det utomordentligt stora gagn, som denna bana under tiden — även framdeles bereder de orter, som den genomgår. I framtiden blir följden helt enkelt då den, att å norra stambanan icke behöver utläggas något dubbelspår upp till Ånge eller Bräcke, och då är det givetvis bättre, att vi nu använda dessa penningar just för ostkustbanan, som gagnar icke allenast de orter, som den skall genomlöpa utan hela Norrland norr om Långsele. Jag anhåller på samma gång att få fästa herrarnas uppmärksamhet på, att om vi tänka på Stockholm, Uppsala, Gävle och städerna upp till Långsele, så kommer denna bana att för dem, som bo norr om den senare platsen — järnvägsknuten — förkorta distanserna med inemot 90 km., och vad det betyder för trafiken i den långa tiden framåt är tydligt och klart. Det har en utomordentligt kolossal betydelse för statsbanorna att förkorta avståndet mellan Stockholm och Långsele och norr därom liggande stationer — såsom jag antager — med cirka 90 km. Jag har visserligen några andra synpunkter, som jag skulle vilja andraga, men jag avstår nu från att göra det, då den förkortade distansen, som man kommer att uppnå i fråga om förbindelserna mellan Stockholm och Långsele och de norr därom liggande stationerna, dock är den allra största — bortsett från ortsintressena. — För staten kommer därför ostkustbanan, som helt naturligt i en snar framtid måste bli en statsbana — i likhet med södra ostkustbanan — Södertälje—Norrköping — som staten själv byggt — att medföra utomordentligt stora fördelar, vilka vi nu ej ens närmelsevis kunna uppskatta.

Jag anhåller därför, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upptagande i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 samt tilläggsstaten för år 1922 av en inkomsttitel "Valuta- och importavgifter", m. m.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelser angående ändrad lydelse dels av § 8 mom. 1, 2 och 3, § 9 mom. 1 samt § 13 mom. 1 och 2 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor, dels av § 2 mom. 2 i tulltaxeunderrättelserna, dels ock av § 3 i förordningen den 31 maj 1907 angående rätt att hos generaltullstyrelsen erhålla upplysning rörande tullbehandlingen av varor, avsedda att till riket införas.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Gratifikation åt förste revisorn E. Risling.

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 77, i anledning av väckt förslag om gratifikation åt förste revisorn E. Risling.

I en till bankoutskottet avlåten, den 29 innevarande maj dagtecknad skrivelse hade kamrarnas herrar talmän anfört följande.

"Vid denna dag hållet talmanssammanträde, i vilket ständiga utskottens ordförande och riksdagens kanslideputerade deltagit, har till behandling förehafts en av kanslideputerade i bilagda skrivelse gjord framställning om gratifikation åt föreståndaren för riksdagens tryckeriavdelning förste revisorn E. Risling för särskilt av honom på övertid utfört arbete med kontrollering av boktryckares räkningar.

I enlighet med den mening, som vid sammanträdet gjorde sig gällande, få talmännen härmed till bankoutskottet överlämna följande förslag: att föreståndaren för tryckeriavdelningen Risling måtte för ifrågavarande arbete tilldelas en gratifikation av 1,000 kronor."

Den av talmännen åberopade skrivelsen från kanslideputerade var av följande lydelse:

"Förste revisorn E. Risling har från 1921 års början haft till åliggande att bestrida jämte vicevärdsbefattningen för riksdagens hus befattningen som föreståndare för riksdagens tryckeriavdelning under den tid av året riksdag pågår.

Nästföregående år var i likhet med åtskilliga där förut gångna år inom tryckeriexpeditionen tillsatt en korrekturläsarbefattning med uppgift att biträda tryckeriföreståndaren med kontrollering av boktryckares räkningar m. m. Ifrågavarande befattning indrogs från och med år 1922 i besparingssyfte; och åtog sig Risling att för innevarande riksdag ombestyra jämväl dessa göromål. Emellertid har det befunnits, att Rislings tjänst som tryckeriföreståndare jämväl innevarande år varit så pass krä-

Gratifikation åt förste revisorn E. Risling. (Forts.)

vande, att den påkallat minst 7 timmars daglig närvaro på tjänsterummet under forcerat arbete för tjänsten och att Risling därför måst fullgöra avsedda bestyr med kontrollering av boktryckares räkningar på övertid. Risling har beräknat, att han för detta ändamål använt 3 timmars övertid per dag.

Det synes vara tydligt, att Risling vid sådant förhållande bör beredas ersättning för detta övertidsarbete; och anse kanslideputerade i sådant avseende ett belopp av 1,000 kronor skäligt.

På grund härav få kanslideputerade hemställa, att herrar talmän behagade vidtaga åtgärd för att Risling måtte beredas en gratifikation av 1,000 kronor."

Jämlikt de för riksdagen gällande reglementariska föreskrifter hade utskottet i det nu föredragna memorialet yttrat sig i detta ärende och därvid anfört:

"Då gratifikationer av det slag, varom här är fråga, enligt utskottets mening icke böra förekomma, har utskottet för sin del ansett sig böra avstyrka bifall till herrar talmäns föreliggande framställning. Utskottet hemställer alltså, att herrar talmäns förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas."

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Till synes skulle det vara fåfängt att i denna riksdagens yttersta timme våga tala mot ett enhälligt utskott, men jag tar mig den dristigheten, och gör det i rättvisans och billighetens namn.

Jag kan icke begära, att kammarens ledamöter under denna brådskande tid skola ha satt sig in i detta ärende, huru kort och till synes obetydligt det än kan te sig. Yrkandet går ut på, att riksdagen måtte giva tryckeriförståndaren ersättning av 1,000 kronor för övertidsarbete, som blivit honom pålagt av omständigheterna och för vilket enligt min mening all billighet och rättvisa verkligen bjuder riksdagen att lämna ersättning.

Några små upplysningar kanske jag får förutskicka. Revisor Risling tillträdde sin befattning som tryckeriföreståndare 1921. Under många år hade tryckeriföreståndaren förut haft vid sin sida ett biträde, som hjälpt honom med den mycket tidsödande och arbetskrävande uppgiften att granska tryckeriräkningarna. Var och en som har haft något med tryckeriförhållanden att göra, måste inse att sådant granskningsarbete är både grannlaga och ganska tidsödande. Under år 1921, under sin första tid som tryckeriföreståndare, hade även revisor Risling en hjälp vid sin sida. Det var en anordning, som sattes i scen med kanslidebuterades goda minne. Det var nämligen så, att riksdagen hade en s. k. korrekturläsarplats, åt vars innehavare under år 1921 var anvisat sammanlagt 4,300 kronor. Av dessa 4,300 kronor fick herr Risling uppbära ett belopp av 2,900 kronor. Emellertid, denna form ansågs icke lämplig, och det tillkännagavs också under år 1921 av kanslideputerade, att detta arrangemang skulle på ett eller annat sätt ändras. I överens-

Gratifikation åt förste revisorn E. Risling. (Forts.)

stämmelse härmed och i tanke — det är en av de viktigaste omständigheterna i denna fråga — att 1922 års riksdagsarbete skulle bliva ganska lindrigt, något som vi ju alla trodde till en början, så föreslog man revisor Risling att åtaga sig detta arbete utan något särskilt biträde vid sin sida. Det gjorde han, ehuru han därigenom fick sin inkomst minskad med 2,900 kronor. Han trodde även för sin del, att hans arbete skulle minskas i samma mån. Emellertid, denna förhoppning slog fel. Det har visat sig, att tryckeriföreståndarens arbete blivit högst betydligt mer omfattande, än man trodde. Revisor Risling anser själv, att han verkligen fått på övertidsarbete tillsätta bortåt tre timmar och kanske mer per dag, jämväl sön- och helgdagar, och jag har icke den ringaste anledning att icke tro honom därutinnan. De tillfällen, då jag haft att iakttaga och kontrollera detta arbete, jäva icke hans påstående.

Det är detta övertidsarbete, som vi skola söka ersätta honom. Jag nämnde, att kanslideputerade gjort en besparing av 4,300 kronor i år. Nu gäller det ett belopp av 1,000 kronor, som skulle givas honom i ersättning. Och detta tycker jag, att riksdagen honnettemang bör bevilja, så mycket mer som jag kan peka på den omständigheten, att riksdagen förut i dag beslutat att giva en reellt liknande ersättning, 1,200 kronor, åt bevillningsutskottets sekreterare för opåräknad ökning i hans arbete, och alldeles nyss har på kammarens bord inkommit ett liknande förslag om gratifikation åt jordbruksutskottets tjänstemän. Jag kan icke finna annat än rättvist och billigt, att Risling får denna gratifikation på grund av det övertidsarbete, som han haft att utföra och vilket till på köpet medfört utgifter för honom. Hade han haft en tjäntgöringstid av 7 timmar, hade han kunnat nöja sig med torrskaffning under förmiddagarna, vilket nu icke legat inom möjligheternas område, då arbetstiden har varit så lång. För övertidsarbetet har han sålunda nödgats intaga lunch på riksdagsrestaurangen med ty åtföljande kostnad, som han i annat fall kunnat inbespara.

Det är på grund av dessa omständigheter, herr greve och talman, som kanslideputerade ansågo sig skyldiga att hos talmännen göra en hemställan i den angivna riktningen, och jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till talmännens förslag om ett anslag på 1,000 kronor till revisor Risling.

Jag vill tillägga, att riksdagen uppmanat riksgäldskontoret att verkställa utredning och förslag till reglering angående löneförhållanden inom riksdagen, på det att dessa trassliga förhållanden från och med 1923 års riksdag må kunna ordnas efter ett på mera rationella grunder byggt system. Nu är det ett övergångsår, ett provisorium förefaller det mig. I denna omständighet finns det ytterligare ett skäl att åtminstone icke i år giva Risling så avsevärt mycket mindre än han förut haft.

Herr Gustafsson, Karl: Det av den föregående ärade talaren relaterade förhållandet om det övertidsarbete, som revisor Risling företagit, äger sin fulla riktighet. Varför utskottet icke i alla fall

Gratifikation åt förste revisorn E. Risling. (Forts.)

kunnat biträda detta förslag, beror till huvudsaklig del därpå, att utskottet för icke så många dagar sedan skrev till riksdagen med begäran om att avlöningarna skulle ordnas för dessa provisoriska arbeten fortast möjligt, och det var en känsla inom utskottet, att det kanske redan skulle vara lämpligt att uppskjuta ett avgörande på denna punkt till kommande år.

Jag vill i alla fall för min del för kammaren tillkännagiva, att jag inom utskottet var av den avvikande mening, att denna sak borde bifallas. Jag anser, att det är en välförtjänt penning, de föreslagna 1,000 kronor till revisor Risling, som böra av kammaren beviljas, och jag tror icke, att det skall behöva få så stora konsekvenser, då vi få förändringar till ett annat år och då det särskilt av den senaste talaren förordades, att detta endast skulle vara ett provisorium, tills det hinner ordnas med avlöningarna i deras helhet. Jag tror, att det är så mycket mera berättigat i detta fall, då det nyss nämndes, att ett förslag om 1,200 kronor åt bevillningsutskottets sekreterare har bifallits, samt att från jordbruksutskottet inkommit en framställning om gratifikation å 1,500 kronor. Beloppet är ännu icke beviljat, men det kommer kanske att beviljas. Jag menar, att det är mycket mera berättigat i föreliggande fall än i det sistnämnda, att kammaren beviljar den åsyftade gratifikationen.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till herr von Geijers hemställan, som avser att bifalla ett anslag på 1,000 kronor till tryckeriföreståndaren.

Herr Kvarnzelius: Ja, herr greve och talman, det är icke utan, att man i viss mån känner sig förvånad, när man får se, att bankoutskottet enhälligt avstyrkt en framställning, som är gjord av bägge kamrarnas talmän, sedan de haft rådplägning med talmanskonferensen. Det är ett fullständigt underkännande av talmännens auktoritet, såvitt jag kan förstå, och en tilltro till egen självtillräcklighet av enastående beskaffenhet. Om det varit så, att utskottet av principiella skäl verkligen känt sig förhindrat att tillstyrka, hade jag icke varit förvånad över det, men såvitt jag kan se, måste ett bifall till talmännens framställning anses stå i fullständig samklang med det anförande, som bankoutskottets ärade vice ordförande hade. Vad är det annat än ett provisorium, som det här är fråga om?

Jag har varit i tillfälle att iakttaga revisor Rislings arbete, och jag måste vitsorda, att han är en ytterligt samvetsgrann person, och herrarna skola tro mig, då jag säger, att det arbete han har att utföra kan utföras korrekt och tillfredsställande, men ändå så, att det kommer att kosta staten många tusentals kronor mer än om man gör det med iakttagande av all noggrannhet. Det beror på tryckeriexpeditionens föreståndare, att allt riksdagstryck blir på ett praktiskt sätt fördelat på de olika tryckerierna, så att tryckeriernas arbete kan utföras utan att övertidsarbete behöver betalas. Som herrarne veta, är det något, som utskotten i allmänhet icke bekymra sig om, att manuskript komma in i rätt tid. Det

Gratifikation åt förste revisorn E. Risling. (Forts.)

är tryckeriexpeditionens föreståndare, som skall sörja för den saken, och jag får säga, att i det fallet har revisor Risling ådagalagt synnerligen stora förtjänster.

Under sådana förhållanden får jag säga — jag ber om ursäkt — att jag tycker det är litet småfuttigt, om man här skulle avvisa den framställning, som talmännen gjort, och jag anhåller därför att få yrka bifall till densamma.

Herr Malmberg: Man har anfört ett par exempel från några utskott, som föreslagit gratifikationer åt sina tjänstemän. Det är väl dock exempel, som icke kunna jämföras med det föreliggande. I utskottsfallen rörde det sig om tillfällig sysselsättning, under det att det fall vi nu hava att behandla, avser en fast avlönad anställning. Det är för övrigt en omständighet, som för mig varit synnerligen vägande, då denna fråga behandlades i utskottet, och det är den omständigheten, att ehuruväl herr Risling fått utföra en hel del övertidsarbete nu, medan riksdagen pågår, så kan det väl knappast förnekas, att när riksdagen är slut, hans sysselsättning blir av betydligt lindrigare art. Man kan väl knappast påstå, att han har full sysselsättning därefter, oaktat han får uppbära full avlöning. Man har ansett, att övertidsarbete under en period av året bör kompenseras med det mindre arbetet under den övriga delen av året. Utskottet har för övrigt velat fästa kammarens och riksdagens uppmärksamhet på det olämpliga i gratifikationer av förevarande slag. Men är det nu så, att kammaren vill visa sig gentil och bevilja tusenlappen, icke skall jag för min del hava någonting däremot.

Greve Lagerbjelke: I anledning av den siste talarens yttrande vill jag framhålla, att Risling har nog vida mer att utföra och arbetar vida mer mellan riksdagarna än vad i varje fall den siste talaren och andra i allmänhet föreställa sig. Ingen har kunnat förneka, att under riksdagstiden Rislings tid är till ytterlighet strängt tagen i anspråk, enligt utskottets utlåtande cirka 10 timmar om dagen. Beträffande tiden mellan riksdagarna är Risling cirka en månad efter riksdagens slut och cirka en månad före riksdagens början i hög grad upptagen med arbete, som följa dels med avslutandet av riksdagen, dels med förberedelser för den nya riksdagen. Sedan han dessutom uttagit sin semester, kan det vara möjligt, att han under återstående tiden en eller annan dag icke är upptagen 7 timmar av arbete vid skrivbordet. Men å andra sidan har han hand om den vittomfattande ekonomien både för riksdagen och för riksgäldskontoret. Det är upphandling av alla möjliga slag av materialier till miljoner kronors värde. Han har att tänka på att anskaffa bränsle, papper och det ena med det andra, och att utföra detta arbete på ett verkligt ekonomiskt sätt kräver icke bara omdöme och eftertanke utan tager även betydlig tid i anspråk.

Jag får, herr greve och talman, yrka, att talmännens förevarande framställning må av riksdagen bifallas.

Gratifikation åt förste revisorn E. Risling. (Forts.)

Herr Vindahl: Jag kan icke hjälpa, att jag blev betydligt förvånad över att utskottets vice ordförande blivit omvänd. Så vitt jag kunde förstå, var bankoutskottet fullkomligt enhälligt, då utskottet fattade sitt beslut. Nu hörde jag, att vice ordföranden hade en annan mening även då, men han gav den icke tillkänna.

Det är givetvis icke mot det, att en tjänsteman skall avlönas ordentligt, som man vänt sig, utan mot det sättet, att en tjänsteman i sådan ställning som den, om vilken nu är fråga, skall, därest han har något som helst övertidsarbete, genast hava särskild ersättning och ersättning i form av gratifikation. Det är mot ett sådant sätt som utskottet verkligen vill reagera. Jag tycker icke, att gratifikation är en lämplig form för avlöning, utan att man bör se till, att en tjänsteman för det arbete, som han utför, får en ordentlig avlöning. Men då bör han ägna sig åt sitt åliggande och icke åtaga sig en mängd andra saker med påföljd, att hans åliggande måste utföras på övertid och särskild ersättning därför ifrågakommer. Jag tror icke, att man i det praktiska livet får gå till väga på det sättet. En tjänsteman i ansvarsställning bör känna sitt ansvar utan att få några drickspengar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen: Jag ber att få ansluta mig till dem, som yrka bifall till en gratifikation på 1,000 kronor åt revisor Risling. Det är i alla fall så, att revisor Risling på grund av sin anställning haft utgifter, som han icke behövt hava ifall han kunnat ordna sitt arbete så, att han haft en given arbetstid av 7 timmar. Nu har han, som det blivit anfört, fått övertidsarbete på två à tre timmar om dagen, som föranlett utgifter, som uppgå till hälften av det här beloppet. Jag har haft tillfälle att räkna ut, att denna gratifikation skulle utgöra ersättning efter 85 öre per timme, och det kan icke anses oskäligt. Det har sagts att meningen är, att detta arbete nästa år skall ordnas på ett helt annat sätt. Det är en provisorisk anordning att giva denna gratifikation, men icke kan väl vederbörande gå och vänta på gratifikationen, till dess saken blivit definitivt ordnad. Medan gräset gror, dör kon. Skall han hava en gratifikation, skall han hava den i år. Jag tycker verkligen, att när talmanskonferensen debatterat denna sak och varit fullt enig, kammaren och riksdagen borde bevilja den framställning, som blivit gjord av talmannen.

Jag ber att få yrka bifall till talmännens framställning om gratifikation.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande memorialet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och bifalla herrar talmäns i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående avsättning för år 1922 till statsverkets fond av rusdrycksmedel ävensom Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående samma fond;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder jämte en i ämnet väckt motion;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1922—1923 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner; samt

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa anslag till universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1922 och första halvåret 1923 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt vissa lärare vid lantmannaskolor och lanthushållsskolor samt lantbruksskolor ävensom vid lanthushållningsseminariet vid Rimforsa;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förkortning av tiden för vissa arrenden;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens lagerhus och fryshus;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

lag om fortsatt tillämpning av lagen den 27 maj 1921 om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 177, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 244, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande visst tillägg till förordningen angående kontroll vid införsel till riket av köttvaror och djurfett m. m.; samt

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 juni 1921 med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.; och

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län.

Då alla ärenden på föredragningslistan blivit behandlade, medgav nu kammaren på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes och bordlades jordbruksutskottets memorial nr 59, angående beviljande för innevarande riksdag av visst belopp till gratifikationer åt tjänstemän hos jordbruksutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,37 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 2 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 27 nästlidne maj.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

nr 250, i anledning av väckt motion angående lagbestämmelser, som i vissa fall medgiva steriliseringen av sinnesslösa, sinnessjuka och fallandesjuka, eventuellt sedlighetsförbrytare;

nr 251, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående strängare påföljd vid vissa slag av våld mot kvinnor och barn;

nr 260, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni om försäkring för olycksfall i arbete och dels en i anledning därav väckt motion; samt

nr 261, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Herr talmannen yttrade: Jag ber att få för kammaren tillkännagiva, att jag genom riksmarskalksämbetet erhållit meddelande därom att Riddarholmskyrkan den 6 juni på förmiddagen kommer att öppnas under vissa högtidligheter, och har riksmarskalksämbetet överlämnat ett antal biljetter — det är visst 25 — till de riksdagsmän, som önska övervara denna högtidlighet. Biljetterna äro strängt personliga och kunna icke överlåtas.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 121, punkten 1, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

"Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må dels för täckande av under år 1921 uppkommen brist å ordinarie reserva-

tionsanslaget till sjuk- och veterinärvård m. m. å tilläggsstat för år 1922 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst, 200,000 kronor, dels ock medgiva, att för täckande av under år 1921 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till remontering må, utöver vad som motsvarar inköpskostnaden för 25 remonter, av behållningen å Norrbottens hästjägarskvadrons fond tagas i anspråk erforderligt belopp, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren för täckande av under år 1921 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till sjuk- och veterinärvård m. m. å tilläggsstat för år 1922 under fjärde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag, högst, 200,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 38.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 636, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 54 ja och 99 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 127 ja och 137 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 121, punkten 2, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att Kungl. Maj:ts proposition nr 207 angående anvisande av anslag för inköp av vissa båtar och pråmar icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att

dels för inköp för marinens räkning av vissa båtar och pråmar å tilläggsstat för år 1922 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst, 205,000 kronor;

dels ock för inköp för Vaxholms grenadjärregementes räkning av bogserbåten Gun å tilläggsstat för år 1922 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst, 45,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 52.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 637, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 49 ja och 107 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 105 ja och 159 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m.

Hans excellens herr statsministern Branting, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens interpellation angående förhållandet mellan landsbygden och städerna, befolkningens tillväxt och landets resurser m. m., erhöll nu ordet och yttrade: Med kammarens tillstånd har herr Lindhagen till mig riktat följande spörsmål:

"I. Anser regeringen icke tiden vara inne, att vid behandlingen av samhällsproblemen och således icke minst i *jordfrågan* gå mera till botten med spörsmålen och uppfordrar icke tidsläget i all synnerhet till ett övervägande uti följande av dagspolitiken väsentligen försummade spörsmål, nämligen angelägenheten att reglera:

a) *förhållandet mellan landsbygden och städerna* eller frågan

om städernas, särskilt storstädernas, tillväxt skall få bero på slumpen och den enskilda företagsamheten eller

om för städernas, särskilt storstädernas, tillväxt bör sättas någon gräns, så att de ej överflygla folket, äventyra rasen genom sin onatur på många sätt samt hota en växande myckenhet människor med plötsliga utbrott av livsmedelsbrist, farsoter, trångboddhet, dyrtid och arbetslöshet;

b) *förhållandet mellan jordbruk och industri* eller frågan

om den ena eller andra näringens dominerande skall få bero av slumpen och den enskilda företagsamheten allenast eller

om för industrien bör sättas någon gräns, så att den ej överflyglar folket, berövar det möjligheterna till ett naturenligt levnadssätt och skapar existenser, som ständigt hotas av konjunkturer;

c) *förhållandet mellan befolkningens tillväxt och landets resurser* eller frågan

huruvida och till vilken gräns landet kan tillbörligt sörja för en växande befolknings behov av föda, kläder, bostad, värme och ljus samt särskilt

huru tillgång till jordbruk med byggnadsvirke, bränsle och ljus skall kunna tillförsäkras de nya barnskaror, som utgå ur jordbrukarhemmen, och även andra;

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m. (Forts.)

d) *förhållandet mellan de nationalekonomiska värdena och mänsklighetsvärdena* eller frågan

om den materiella nyttan, uttryckt i pengar efter marknadspris, är den viktigaste faktorn i den sociala frågan, såsom tidens statskonst merendels lär, eller

om personlighetens inre utveckling, uttryckt i andliga förmögenheter, som ej äro till salu, också äro värden att beakta vid de sociala spörsmålens begrundande?

II. Kan det förväntas, att den riksdagsskrivelse av år 1920, som föranleddes av en motion om förenämnda under I angivna förhållanden, skall röna en intresserad och snar behandling?

III. Anser regeringen tilläventyrs, att särskilt det genom industriens nedgång på många ställen i landet framväxande behovet för den industriella befolkningen att kunna uppodla jord och ägna sig åt jordbruk, liksom även den jordbrukande befolkningens behov därav är tillräckligt tillgodosett med de små föranstaltningar för skapande av nya jordbruk, som redan förberedas, eller håller regeringen i anslutning till 1920 års förberörda riksdagsskrivelse före, att det nu vill till längre sikt, större dimensioner och snabbare takt i detta arbete?

IV. Kan det möjligen förväntas, att för beredande av tillgång till den för de speciella fallen erforderliga jorden, regeringen skall med hänsyn till nuvarande nödläge för 1922 års riksdag framlägga det av socialdemokratiska riksdagsgruppen tidigare flera gånger och av enskild motionär senast år 1921 för riksdagen framlagda förslaget till provisorisk lag om eventuell tvångsavlösning från större domäner av bland annat såväl redan bildade beroende jordbruk som mark till nya jordbruk?"

I anledning härav får jag anföra följande.

De av interpellanten framställda spörsmålen hava väsentligen avseende å jordfrågan.

Sedan Kungl. Maj:t åt interpellanten uppdragit att såsom ordförande leda jordkommissionens arbete, torde han i denna sin egenskap vara i tillfälle att såväl vid handläggningen av de ärenden, vilka jordkommissionen redan har att behandla, som ock i övrigt till övervägande föra fram de synpunkter och riktlinjer, vilka han finner böra följas vid vår svenska jordlagstiftning. Det lärer därför icke vara numera för honom erforderligt att anlita interpellationsvägen för att få fram ett sådant dryftande av hithörande spörsmål, som kunna leda till positiva och gagnande resultat. Jag vill emellertid begagna tillfället att försäkra den ärade interpellanten, att jag till fullo behjärtar jordfrågans synnerliga vikt för vårt land samt att, i den mån jordkommissionen inkommer

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m. (Forts.)

med sina förslag, dessa skola såvitt på mig ankommer skyndsamt ägnas ett omsorgsfullt och välvilligt övervägande.

Emellertid sträcker sig jordfrågan längre än till spörsmålet om vidtagande av lagstiftningsåtgärder. Särskilt genom nu rådande förhållanden å arbetsmarknaden, har behovet av mera omedelbara åtgärder för skapandet av nya jordbrukarhem gjort sig starkt kännbart. Då jag i går i riksdagens andra kammare besvarat en av herr Fabian Månsson i detta ämne framställd interpellation, torde det tillåtas mig att såväl med avseende å regeringens ståndpunkt i denna sak, som ock beträffande de åtgärder, som av regeringen för ändamålet vidtagits eller för den närmaste tiden tillämnas, hänvisa till detta mitt svar.

Till de delar vari herr Lindhagens interpellation icke kan anses direkt eller indirekt besvarad genom vad jag nu anfört, avser den väsentligen ämnen av sådan omfattning och allmän innebörd, att desamma, även med den bästa vilja i världen, icke torde kunna med något utbyte behandlas i ett interpellationssvar.

Herr Lindhagen: Jag får tacka den nuvarande ministären för att den alltid, trots de många göromålen, söker besvara interpellationer, om det inte går för sig tidigare, så åtminstone i det sista, under det att min erfarenhet från de konservativa och liberala ministärerna är den, att de ofta under sådana förhållanden eller då de inte tyckte om en interpellation, helt enkelt fullständigt negligerade densamma.

Vad nu emellertid själva svaret angår, så nödgas jag framhålla en sak, som kanske blivit förbisedd av statsministern, nämligen att den omständigheten, att regeringen behagat utse mig till ordförande i jordkommissionen, icke på något sätt kan föranleda till att jag ensam såsom ordförande kan å jordkommissionens vägnar komma fram med vad som helst efter mitt tycke. Fortfarande existerar det förhållandet, att jag bara har en röst, möjligtvis också utslagsröst vid paria vota, och därtill inskränker sig det hela. Jag tror alltså, att jordkommissionens övriga medlemmar skulle kunna bli mycket betänksamma, i den mån de hört statsministerns sista anförande.

Nu vill jag också fästa uppmärksamheten på en sak, som även är förbisedd. Folket i landet tror — och det lät ett tag, som om statsministern också lutade åt den uppfattningen — att jordkommissionen har alla jordfrågor under sin behandling; den skall ordna tillgången till jord, den skall skaffa pengar, den skall skaffa bostäder och göra allting i ett nafs, helst i övermorgon. Detta ingår emellertid inte i vår instruktion, ty vi ha, som statsministern även senare antydde, endast lagstiftningsfrågorna att behandla och icke de andra frågorna.

Då skall jag be att få fästa mig något vid de olika frågor, som berörts i denna interpellation. Den första frågan är, huruvida man har någon anledning att hoppas, att regeringen skall ägna någon intresserad behandling åt den riksdagsskrivelse, som avläts år 1920 i anledning av en motion, som jag då tillät mig väcka. Denna riksdagsskrivelse gällde ju ett ganska omfattande ämne såsom förmodligen statsministern

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m. (Forts.)

också ville antyda med det sista uttalandet i sitt svar. Den syftade nämligen till att föra fram en fråga, som ofta förbises vid behandlingen av jordfrågorna, nämligen förhållandet mellan landsbygden och städerna, mellan jordbruk och industri, mellan befolkningens tillväxt och landets resurser samt mellan de nationalekonomiska värdena och mänsklighetsvärdena. Jag har fått så klart för mig av de erfarenheter och de svårigheter och de missräkningar, som under en mer än 20-årig kamp i jordfrågan ha upprullat sig inför mina blickar, att mänskligheten även med tillitande av jordens alla möjligheter, till följd av de metoder och den partipolitik vi nu föra, knappast kan komma fram annat än till palliativ, som kunna hjälpa något litet i lyckligaste fall, men som i längden i sitt kölvatten endast framkalla nya och stora svårigheter. Om man därför kunde tänka sig, att människorna kunde tillägna sig en så god vilja, att de verkligen vilja lösa sina mellanhavanden, måste man gå till grunden med de här frågorna och således också taga hänsyn till dessa stora frågor, som uppkomma till följd av den slumpvisa regleringen av förhållandet mellan städerna och landsbygden, av jordbruket och industrien. Och jag måste uppställa som ett aktuellt och praktiskt samhällsproblem, att man måste överväga, huruvida industrien skall tillåtas att överflygla landet och slumpvis gå ut över det med alla de missförhållanden, som ohjälpligt följa i dess spår. Förrän vi löst den frågan, kunna vi inte heller lösa jordbruksfrågan, och inte heller kan jordbruksfrågan lösas, ifall man ej tar någon hänsyn till hur man tänkt sig här i landet i framtiden skapa utkomst för alla de landets barn, som önska sig jordbruk. Här skapas med ofantlig möda nya kolonat och jordbruk — d. v. s. hittills har man inte kunnat göra så mycket, men det kanske kan bli bättre. Men så uppväxer en stor barnskara i dessa jordbrukarhem. Var skall man göra av den? Det finnes inte mark och färdiga jordbruk, och efter en generation stå vi inför precis samma problem som just nu. Därför måste även den frågan upprulla sig till vårt beaktande, men vi sticka huvudet i busken och tänka den tid, den sorg. Och så kommer nästa generation att befinna sig i precis samma sorg, som vi nu äro och våra förfäder varit före oss.

Mitt förslag om nämnda riksdagsskrivelse gick till min ytterliga förvåning igenom i riksdagen, men det skedde också här vid ett kvällsplenum, som utlysts till en tid, då man inte väntade något plenum — jag tror rent av, att det var en tisdag, herr talman — och herr Jacob Larsson, som skrivit det avstyrkande utlåtandet, visste inte om något utan var borta. Här i kammaren gick förslaget sålunda igenom med 25 röster mot 23, tack vare några socialdemokrater, norrlandsliberaler och bondeförbundare. Då första kammarens auktoritet sålunda låg bakom det, gick det med pukor och trumpeter också i andra kammaren. Emellertid ligger nu denna riksdagsskrivelse i socialstyrelsen, och jag hade åtminstone någon liten tanke på att regeringen nu skulle ha svarat, att den skyndat på socialstyrelsen i denna sak, och jag skall be att få rekommendera åt herrarna att fråga socialstyrelsen, om inte saken någon gång skall företagas till avgörande eller om denna skrivelse

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m. (Forts.)

hör till dem, vilka — såsom ett berömt uttryck föll — skola få ligga till sig, tills de surnat. Denna fråga fick jag alltså inte svar på.

Emellertid framgår det av svaret, och det ger sig med nödvändighet självt, att den tredje interpellationsfrågan blivit besvarad i huvudsak jakande — d. v. s. frågan om den längre sikten tror jag knappast vi fått svar på, men större dimensioner och snabbare takt i arbetet har statsministern utlovat, för så vitt på människokrafter kan bero nämligen.

Då vill jag något längre stanna vid den fjärde frågan, ty där kommer man just in på det arbete, som jordkommissionen har sig anförtrott och till vilket statsministern alldeles särskilt hänvisade, och jag vill då framhålla, att det är en oriktig uppfattning hos allmänheten, att jordkommissionen skall kunna ombestyra alltihop. Den har, som sagt, endast lagfrågorna till behandling. Men även här yppar sig just i det nuvarande läget för jordkommissionen ett par mycket aktuella uppgifter, för vilkas lösning det skulle vara av intresse att få stöd av regeringen, så att frågorna kunde föras fram och möjligen även kunde lösas vid nästa riksdag. Jag talar här uteslutande för min personliga del, ty jag håller strängt på att jag bara har en röst, och jag kommer aldrig att på något sätt vilja tillägna mig något välde, därför att jag genom slumpen för en gångs skull blivit ordförande i en kommission. Jag talar således bara för egen del och vet för övrigt inte alls, hur jordkommissionen ställer sig.

Jordkommissionen har sysslat med frågan om den enskilda jorden och med den sociala lagstiftningen beträffande den enskilda jorden. Vi ha således där kommit in på frågan om den enskilda jordens besittningstagande för här berörda ändamål. Det är då ganska naturligt, att regeringen i sitt svar nu och i all synnerhet i svaret på Fabian Månssons interpellation i går — vilket jag för första gången helt flyktigt läste i tidningen i morse, då jag också fick reda på att min interpellation skulle besvaras; föredragningslistorna komma mig aldrig tillhanda förrän dagen efter deras utsändande — det är ganska naturligt, säger jag, att man kastar sin omsorg på den allmänna jorden. Det är naturligt, ty den förfogar ju staten över. Man kan med minsta omgången och största enigheten inom statsmakterna falla tillbaka på den allmänna jorden. Men denna sak har även en annan sida, nämligen en privatintresse-sida. När norrlandslagsfrågan fördes fram och även nu, när den sociala jordfrågan föres fram, ropa de enskilda intressena, som känna sig hotade i sin äganderätt till den enskilda jorden: "Inte vår jord, utan när staten ingriper, bör statsjorden komma i fråga och i varje händelse i första rummet statsjorden." Gent emot detta rop, som ju kan vara naturligt, vill jag framhålla två saker. För det första att för dessa ändamål skall stå till förfogande all jord, som — oavsett äganderätten — lämpar sig för ändamålet, och som kan tagas i besittning utan att avsevärt kränka andra berättigade intressen, således i vissa fall också den enskilda jorden. Det är så mycket viktigare att anlita den enskilda jorden, som den vanligen är bäst belägen och även fruktbarast, under det att statsjorden är

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m. (Forts.)

resterna av statens gamla besittningar, som finnas kvar uppe i fjällen eller i avlägsna finnmarker eller på andra dylika ställen.

Nu finns det ju också stora statsjordbruksdomäner kvar, kungsgårdar och dylika, och de kunna även komma i betraktande här.

Vidare säger man, att bara folket får jorden, kan man ge det den var som helst. Om en västmanlänning behöver jord, så tvekar man icke att skicka honom till lappmarkerna. Det är nästan — jag skulle vilja säga — kriminellt att så kasta ut människor utan att veta vad det verkligen gäller, till ett annat klimat och förhållanden, som äro sämre och som de icke alls äro vana vid. För att bättre kunna taga ställning till denna uppfattning, framställde värmlandsundersökningen en fråga till befolkningen, om folket, när det skulle få jordbruk, ville ha det i sin egen hembygd, och det svar man då fick, var enstämmigt, att man ville ha det, där man hade sina rötter, och detta är ju också självfallet.

Då det finns en mängd orter, där man icke har jord till salu och där man behöver tillgång på jord för att bilda jordbruk, måste den enskilda jorden av denna anledning tagas i besittning. Här kommer man ock in på den svåra frågan om odlad och ouppodlad jord. Det är klart, att den ouppodlade jorden erbjuder sig närmast, den ligger under död hand, den har man rättighet att utan allt för mycket skrupler taga i besittning, när icke ägaren själv vill odla densamma. Om det är en bonde, som har många barn och vill klyva jorden, då är det en annan sak, ty då finns utsikter till odling. Men på de stora bolagsdomänerna och många enskilda domäner ligger sådan jord färdig till brukande av dem, som söka nya jordbruk.

Även odlad jord på större domäner kan då ifrågakomma. Det är givet, att vill man här påskynda skapandet av nya jordbruk, går det fortare med jord, som redan är odlad, men å andra sidan får man vara försiktig, så att icke stora jordbrukskomplex, som kunna skötas rationellt i stor skala för att föda industribefolkningen och stadsbefolkningen, klyvas sönder på ett oekonomiskt sätt i små lappar och bebyggas dyrbart med små hus i stället för att jordbruk bör bedrivas över hela komplexen med moderna jordbruksmaskiner och begagnande av de gamla åbyggnaderna. Vid denna frågas lösning uppdyker den stora frågan om kooperativt jordbruk för jordbruksarbetare, som söka jordbruk. Det börjar allt mer och mer visa sig ansatser till ett sådant jordbrukssätt, men staten har icke tillgodosett arbetarnas behov, och första kammaren har vägrat även i år att lämna bistånd till en utredning om denna sak.

Nu tager jag för givet, att jordkommissionen icke fäster sig så mycket vid första kammarens allt vanligare avslag i sociala jordbruksfrågor, utan litar på sitt sunda förstånd, på andra kammaren och på herr Brantings bevågenhet, och med de tre faktorerna går till verket i den här frågan.

Detta nu om den enskilda jorden i allmänhet.

Slutligen blir det fråga om expropriation som yttersta medel att förvärva den enskilda jord, som efter närmare omprövning kan komma i fråga utan att skada andra intressen. Då är att märka, att norrlands-

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m. (Forts.)

kommittén redan 1904 framlade ett förslag till expropriation för ändamålet av enskild jord. Detta betänkande har alltjämt legat på bordet, utan att i anledning därav någon åtgärd från någon regering har vidtagits. Slutligen växte det så mycket gräs över detsamma, att när omsider jordkommissionen tillsattes för södra delarna av riket, remitterades detta norrlandskommitténs förslag till jordkommissionen för att denna skulle därav göra ett nytt förslag. Reservanter i norrlandskommittén påyrkade också expropriation av färdiga jordbruk, vissa arrendejordbruk, vilket nog majoriteten också var med om, fastän denna icke vågade för den dåvarande första kammaren gå för bryskt framåt. Hur expropriationsfrågan nu ligger inom jordkommissionen, känner icke jag. Saken har icke diskuterats, ännu mindre avgjorts och jag bara talar om min mening för tillfället. Där har emellertid i förbigående redan framskymtat olika meningar. Från ett håll har betonats, att expropriation för nya jordbruk icke bör komma i fråga, andra i kommissionen ha haft en annan mening. Däremot förefaller det, som om meningarna ganska mycket sammanfalla om att expropriation av arrendegårdar för att skapa självständiga jordbruk bör komma i fråga.

Så är det frågan: vilken lagstiftning skall nu jordkommissionen komma med först? Ja, beträffande den förra regeringens uppfattning, hade vi en känsla av att den önskade, att den sociala arrendelagen skulle komma först. A la bonheur, det finnes ju skäl för det också. Nu har ju genom första kammarens avslag på den av jordkommissionen begärda tvångsförlängningen av de nuvarande arrendena, den frågan blivit ännu mer aktuell, ty nu äro dessa arrenden oskyddade under den närmaste tiden. Men å andra sidan, skall man kunna skaffa nya jordbruk och få den saken i hamn redan nästa riksdag, är det nödvändigt enligt min mening, att det också föreligger ett förslag till expropriation åtminstone i fråga om mark till nya jordbruk. Jag har framfört den saken i jordkommissionen, och den ligger nu på bordet. Sedan har ordföranden i kolonisationskommittén självmant gjort mig påminnelse om att en sådan sak vore det ganska önskvärt att få tagen under övervägande.

Emellertid återstår den stora svårigheten att kunna få bifall till sociala jordförslag, som äro oundgängliga, och då måste jag här uttala mitt beklagande över att även sådana frågor, som böra vara en folkets gemensamma angelägenhet, behandlas såsom partifrågor, såsom rena partifrågor — vart och ett parti skall ha sin mening — eller med andra ord de behandlas såsom intressefrågor och icke såsom kristendomsfrågor, som ju äro två fullkomligt olika saker. Men därför är det önskligt, att arbetet nu går i den riktningen att man kan ena partierna om nödvändigheten och riktigheten av att skapa egnahem, jordbrukshem och andra hem, med anlitande av den svenska jorden för landets hela befolkning. Jag har icke uppgivit hoppet, att en sådan enighetslinje skall kunna skapas, men jag vill framhålla, att för närvarande äro utsikterna ganska mörka, i all synnerhet på grund av de upprepade avslag, som kommit från första kammaren just i denna fråga.

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m. (Forts.)

Jag erinrar t. ex. om den stackars fiskarbefolkningen i Bohuslän, i Västernorrlands län och i Blekinge samt även på andra ställen. Man började redan i början på 1900-talet arbeta för, att den skulle få fasta bostäder. Fiskarbefolkningen bor mångenstädes på jordägarnes nåd, och dessa göra med den vad de vilja. Det kämpades långa tider för denna sak, och slutligen fingo vi en expropriationslag, som skulle tillgodose bland annat just detta och enligt vilken samhället skulle taga hand om fiskelägena. Under ensittarlagens krokben, vilken lag då inte var tillämplig på fiskelägena, ansågs denna expropriationslag kunna reda upp förhållandena för dessa fattiga människor. Men denna expropriationslag har blivit utan verkan. Och när då vid denna riksdag väcktes förslag, att regeringen skulle ägna sin omsorg åt att en sådan lagstiftning bleve effektiv, gick det i andra kammaren, men första kammaren ansåg det vara en angelägenhet av vikt att förkasta just detta uppslag för fiskarbefolkningens och andra dylika befolkningars räkning. Vad skall det bli av en sådan ny politik, som på detta sätt växer upp i denna kammare? Och nu sitter denna fiskarbefolkning lika ohulpen som för tjugu år sedan, trots tjuguårigt strävande för deras räkning.

Så kommer jag till en annan, ny stor svårighet, en svårighet dels ur tidsutdräktssynpunkt och dels ur auktoritetssynpunkt. I vår grundlag finnes föreskrivet dels — och det var ganska förklarligt och välmenande från 1809 års lagstiftares ståndpunkt under dåvarande förhållanden — att över alla lagförslag skall regeringen infordra vederbörande ämbetsmyndigheters utlåtanden, dels ock i fråga om lagar lagrådets utlåtande. Detta leder till oerhörda uppskov. Men det inträffar även någonting annat. Man kommer nämligen in på ett nytt motstånd, som reser sig med makt och kapprakt mot förslagen och ibland också med sin auktoritet inverkar på avgörandet i riksdagen. Det är nu endast de högre ämbetsmyndigheterna, som avgiva dessa utlåtanden. Visserligen infordras ibland yttranden från underlydande tjänstemän, men vad de säga får riksdagen aldrig veta — det finnes av lätt begripliga skäl icke någon plats därför i propositionerna — utan det blir endast landshövdingens eller landshövdingeämbetets utlåtande som kommer till synes. Det blir sålunda enligt sakens natur i regel konservativa personer, som utlåta sig, de känna sig chokerade i sina begrepp genom den nya sociala lagstiftningen och det kommer en störtflod av de mest bestämda avstyrkanden.

Jag ser nu i pressen här och där, hurusom än den ena än den andra av dessa myndigheter och de stora jordägarnas jordbruksorganisationer i sina yrkanden förklarat, att de finna jordkommissionens av regeringen beställda och på sätt och vis av riksdagen vid många tillfällen understödda förslag att över hela Sverige hindra bolag och spekulanter att förvärva jordbruk utan koncession vara något alldeles oantagligt, och dock är denna lag avfattad så, att den icke alls drabbar eller gör den stora verkligt jordbrukande befolkningen något men. Representanterna för denna befolkning i kommissionen hava också funnit sig till-

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m. (Forts.)

fredsställda med förslaget, men ändå framkommer i pressen det ena meddelandet efter det andra om avstyrkande utlåtanden. Jag vill då erinra om — och jag skulle önska att det också komme till allmänhetens kännedom — att när norrlandsfrågan kom upp och norrlandskommitténs förslag fördes fram, det var precis samma företeelse, avstyrkande över hela linjen inom den högre ämbetsmannaklassen utan misskund och utan hänsyn. Riksdagen brydde sig den gången icke om det, och jag hoppas att riksdagen och till och med denna kammare nu skall fortsätta med att befordra samma lagstiftning som i början av 1900-talet och icke bry sig om dessa avstyrkanden, som tydligen endast äro grundade på en mycket konservativ uppfattning, en avkristnad uppfattning i jordfrågan.

Ja, så ha vi lagrådet. Enligt den uppfattning, som jag givit uttryck åt i flera motioner under årens lopp, är lagrådet ett sorgebarn i fråga om dess befattning med den sociala lagstiftningen. Högsta domstolen hade först att granska civila lagar, neutrala lagar utan särskilt socialt innehåll. Så kom denna period av social lagstiftning och då måste de enligt grundlagens bokstav följa med i denna granskning. När sedan högsta domstolens granskningsrätt övergick till lagrådet, kom även den sociala lagstiftningen till lagrådet, som rekryteras ur högsta domstolen och regeringsrätten. Lagrådet har erfarenhet och kan giva goda förslag till ändring i juridiska formuleringar, men man kan icke begära att dess ledamöter också skola förstå själva saken på något särskilt sakkunnigt sätt. Högsta domstolen yttrade tidigare ibland, att vad själva saken anginge, så kunde den icke bli föremål för bedömande, utan domstolen inskränkte sig till att granska den juridiska sidan. Men denna praxis är nu borttagen, och jag förstår det. Den, som ålagts att granska ett lagförslags former, har också både rätt och plikt att sätta sig in i det själsliga innehåll formerna skola tjäna.

När de frågor, varom det här är tal, fortfarande bedömas partipolitiskt, är det emellertid tydligt, att det på detta sätt kommer att inträffa, att högerpartiet i landet ensamt får yttranderätt över lagförslag genom befallningshavandena och lagrådet, under det att andra partier icke få någon yttranderätt. Jag vet icke, om regeringen fäst sin uppmärksamhet på denna egendomliga konsekvens av författningen. Nu skulle jag emellertid vilja hoppas, att även högerfolket kommer att vakna till insikt om, att jorden är allas vår egendom, där vi måste leva och där vi måste dö, och då måste också alla partier utan meningsskiljaktighet så småningom gå fram på den vägen, att varje människa i detta land på ett eller annat sätt tillhandahålles det stycke jord, den mark under fötterna, som hon behöver för sin nödtorftiga existens.

Emellertid måste räknas med oerhörda uppskov. Här får man stå i den största ängslan och fråga sig, om det finnes plats i lagrådet. Nej, lagrådet är upptaget, heter det oftast. När kommer det då att bli plats? Hela abonnemanget är upptaget av andra lagförslag. Jag skall nu, herr statsminister, be att få abonnera tid i lagrådet för de förslag, som jordkommissionen enligt min personliga mening till äventyrs kommer att framlägga möjligen till hösten. Jag anhåller, att statsministern ville se

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m. (Forts.)

till, att de verkligen komma fram till nästa riksdag, och då tror jag att det är bäst att även taga en kortare tid för avgivande av yttrande. Vi ämbetsmän hava i alla fall så mycket expeditionsgöromål, att om vi få lång tid på oss, det icke kommer i fråga annat, än att vi lägga remissen på hyllan till sista ögonblicket, men få vi kort frist, slippa vi ha denna tyngd över oss och expediera utlåtandet genast till gagn för land och folk och även för oss själva. Men då kommer svårigheten att kunna medhinna att infordra yttranden från underlydande. Konungens befallningshavande själva fästa kanske icke så mycket avseende vid dessa yttranden. Om det är särskilt brådskande saker, beträffande vilka underlydandes yttranden hava särskilt stor betydelse och icke kunna undvaras, torde man därför kunna nöja sig med de uttalanden, som till jordkommissionen avgivits. Den enquête, som med stor kostnad verkställts hos folket självt och som föreligger med jordkommissionens betänkanden, torde kunna utgöra en ersättning för de yttranden, som befallningshavandena infordra från underlydande ämbetsmyndigheter. I den enquêten ingå också yttranden från tjänstemän i orterna.

Det finnes också två andra sätt, på vilka man kan lösa denna fråga eller åtminstone bidraga till lösningen av densamma, och det är om hemmansklyvning kunde komma i gång igen under intrycket av nödläget och de återvändande bondsönerna, och om man vidare, såsom t. ex. tyska staten alltid lagt sig vinn om, kunde bereda dem, som vilja söka jordbrukskolonat möjlighet att bryta sig hemman på främmande jungfrulig mark och där sammanföras till en samlad svensk befolkning. Jag tror icke, att detta kommer att förordas av jordkommissionen, men det är min personliga mening. Jag har väckt fråga därom, men saken har många sidor, och förslaget kan icke göra anspråk på att vinna gehör i detta fall. Emellertid har statsministern med en viss välvilja betraktat det uppslag i detta ämne, som framkom hösten 1921.

Med dessa ord ber jag att få uttala den förhoppning, att ett samarbete måtte komma till stånd mellan alla de olika kommissioner eller mellan vederbörande inom vissa av de kommissioner, som skola lösa denna fråga, så att förslag må inkomma till nästa riksdag. Om vi kunde få sammankomma några gånger åtminstone och inrikta oss på gemensamma linjer, så att den ena handen finge veta vad den andra gjort, så tror jag det skulle vara välgörande.

Herr statsrådet Linders: I anledning av den ärade interpellantens yttrande ber jag att få framföra ett par synpunkter.

Då herr Lindhagen talade om, att man sökte kasta ut människor från den bygd, där de voro rotfästa och där de vant sig vid jordbruks- och andra förhållanden och följaktligen kunde trivas bättre, vet jag icke, om han menade, att man hade begått en oförsiktighet, då man låtit några arbetslösa från Eskilstuna få jord uppe på kolonat i Norrland. Jag vill i allmänhet om denna sak säga, att den kolonisation, som ägt rum i Norrland, från statens sida närmast är att betrakta som en försökskolonisation. Först under loppet av denna månad torde kolonisations-

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m. (Forts.)

kommitténs betänkande bliva avlämnat, så att man kan bedöma, vilka riktlinjer man skall följa för framtiden.

Emellertid kritiserade herr Lindhagen, att man skulle alltför mycket fäst sig vid den allmänna jorden i fråga om åtgärder för nybildning av jordbruk och egna hem. I det interpellationssvar, som i går avgavs i andra kammaren, hänvisades ju nämligen — och det var i det sammanhanget herr Lindhagen framförde sin betänksamhet på denna punkt — till att det arbete, som vore planlagt för beredande av jordbruk, förnämligast avsåge den publika jorden. Det är ju givet, att då man måste företaga förberedande åtgärder för nybildning av jordbruk, så har man från statsmakternas sida närmast att tänka på den publika jorden, dels därför att man där har tillfälle att omedelbart sätta arbeten i gång, dels ock dessutom från den synpunkten, att vissa förberedelser beträffande den publika jorden redan äro verkställda, åtminstone har förundersökning redan gjorts på kronoparker i Norrland och Dalarne. Söderut däremot har icke någon sådan undersökning ägt rum, om torvinventeringen undantages, så att man vet icke, i vilken mån man där kan disponera mark för ändamålet. Det är just därför som regeringen nu slagit in på den vägen att förbereda så mycket som möjligt av den publika jorden för egnahemsbildning under nästa år. Vi ha avsett att bereda möjlighet för folk att bosätta sig i de bättre jordbrukslandskapen, ge de arbetslösa tillfälle att allt fortfarande få arbeta under de förhållanden, som de förut varit vana vid i de sydligare provinserna.

Sedan vill jag också påpeka, att i interpellationssvaret i går i andra kammaren — jag ber att därmed få komplettera tidningsreferatet över detsamma med den upplysningen — statsministern hänvisade till arbetet på en ny expropriationslagstiftning och en social arrendelagstiftning, därvid främst betonande expropriationslagstiftningen. Det är givet, att jag för min del hyser det varmaste intresse för den saken. Jag har jämte herr Lindhagen varit motionär i densamma åtskilliga gånger under tidigare riksdagar, och jag har för min del förutsatt såsom givet, att jordkommissionen skulle upptaga detta ärende såsom ett av de viktigaste, och det borde om möjligt föras till sin lösning under året.

Herr Lindhagen berörde också en annan sak, nämligen frågan om stora kooperativa jordbruk, beträffande vilken som bekant en begärd utredning avslagits av denna kammare. Eftersom denna fråga kommit på tal, tillåter jag mig att upplysa därom, att vid fördelning av årets anslag till stipendier för studerande av jordbruk i andra länder ett anslag tilldelats en stipendiat just och uteslutande för att studera kooperativa jordbruksformer i utlandet. Det är givet, att kooperation uti ifrågavarande fall är förtjänt av uppmärksamhet, då den ju i sig kan innebära, särskilt i vad den avser statens bidrag för skapande av nya jordbruk, större möjlighet till ekonomisk jordbruksdrift än vissa andra former.

Slutligen hemställde herr Lindhagen, att han skulle få abonnera "rum" i lagrådet för eventuella förslag från jordkommissionen. Jag vill säga att, så vitt det för mig är bekant, redan så många abonnemang

gjorts i lagrådet, att det kan bliva besvärligt nog att där forcera fram en fråga avsedd för nästa riksdag, om man icke även på det området vill begagna sig av expropriationsförfarandet.

Ang. förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m. (Forts.)

Hans excellens herr statsministern Branting, som förklarat sig vilja vid detta sammanträde besvara jämväl herr Lindhagens interpellation angående åtgärder mot tobaks- och kaffemissbruk, erhöll nu åter ordet och anförde:

Ang. åtgärder mot tobaks- och kaffemissbruk.

Med kammarens medgivande har herr Lindhagen till det statsråd, som vederbör, eventuellt statsministern, framställt följande spörsmål:

1) Vart ha riksdagsskrivelserna år 1906 om lagstiftning och andra åtgärder mot minderårigas tobaksbruk och år 1912 om verksamma upplysningsåtgärder "snarast möjligt" mot allas missbruk av tobak och kaffe tagit vägen, och kan det emotses, att de i sina väsentliga, borttappade delar någonsin komma att bli föremål för en intresserad och grundlagsenlig behandling i konseljen?

2) Kan det emotses, att regeringen genom förslag till grundlagsstadganden eller annorledes vill söka motverka, att särskilt produktiva framställningar till Konungen, till och med från riksdagen, av ämbetsverken helt enkelt läggas på hyllan under oöverskådliga tider och till sist ledas omärkligt ut i sanden utan att någonsin lagligen föreläggas konseljen till grundlagsenligt avgörande?

Till besvarande av de sålunda framställda spörsmålen tillåter jag mig anföra följande:

Efter att tidigare hava varit utremitterade till olika myndigheter utan att dock några egentliga nya uppslag på detta sätt synes hava framkommit, överlämnades ifrågavarande båda av interpellanten omnämnda riksdagsskrivelser till behandling av de genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 oktober 1917 tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning och avgivande av förslag dels rörande omläggning av upplysnings- och undervisningsverksamheten för nykterhetens främjande, dels ock angående åtgärder för motarbetande av missbruk av tobak och kaffe.

I sitt den 19 oktober 1918 avgivna betänkande ägnade de sakkunniga de i interpellationen avsedda spörsmål en ingående behandling, grundad på ett från ett stort antal skolstyrelser, ämbetsverk och myndigheter införskaffat utredningsmaterial. De sakkunnigas förslag i ämnet gingo i huvudsak ut på åstadkommande av upplysningsverksamhet såväl genom undervisning i skolorna som på annat sätt rörande skadeverkningarna av tobaks- och kaffemissbruket och vad tobaken beträffar förbud mot försäljning till minderåriga. Med avseende å kaffemissbruket framhölls önskvärdheten av att kunna bereda befolkningen tillgång på goda näringsmedel, varvid särskilt föreliggande möjligheter att underlätta anskaffningen av mjölk borde beaktas. En god och tillräckligt omfattande undervisning i hushållsgöromål vore också enligt de sakkunnigas me-

Ang. åtgärder mot tobaks- och kaffemissbruk. (Forts.)

ning ett utmärkt medel i striden mot kaffemissbruket. Såsom av betänkandet närmare framgår ansågo sig de sakkunniga i övrigt icke kunna peka på några nya utvägar att genom statsingripanden åstadkomma en effektiv begränsning av tobaks- och kaffemissbruken.

Till belysande därefter av vad som från statens sida i nu förevarande avseenden åtgjorts vill jag erinra, hurusom i de flesta av rikets skolor numera såsom en obligatorisk del i undervisningen i biologi och hälsolära ingår undervisningen om vådorna av missbruk av bland annat tobak och kaffe. Inom alla vid rikets folkskolor tillämpade skolformer skall, enligt de av Kungl. Maj:t den 31 oktober 1919 fastställda kursplanerna, i sjätte eller sjunde klassen undervisning meddelas om njutningsmedlens faror för hälsan. Även vid utbildningen av de värnpliktige ägnas numera uppmärksamhet åt att för dessa klargöra skadligheten av dylikt missbruk.

Den ifrågasatta lagstiftningen om förbud för försäljning till minderåriga av tobak ligger under finansdepartementets beredning och har vid flera tillfällen varit föremål för överväganden inom departementet. Något förslag i ämnet har dock icke framlagts, bland annat på grund av uppkomna tvivelsmål om effektiviteten och lämpligheten av en dylik lagstiftning. I detta sammanhang vill jag emellertid nämna, hurusom på frivillighetens väg åtgärder redan vidtagits i syfte att försvåra för minderåriga möjligheterna till åtkomsten av tobaksvaror. Enligt beslut av tobakshandlarnas riksförbund, vilket räknar omkring 95 % av landets specialtobakshandlare som sina medlemmar, må numera ingen försäljning av tobaksvaror till minderåriga förekomma i de till förbundet anslutna affärerna.

Bland åtgärder som vidtagits till minskande av kaffemissbruket må nämnas, hurusom Kungl. Maj:t år 1917 för att underlätta spridningen av en utav professor C. G. Santesson och dr Henrik Berg författad skrift: "Om kaffemissbruket hos svenska folket", ställt anslag till folkskoleöverstyrelsens förfogande för inköp av 15,000 exemplar av denna skrift, vilken numera sedan kafferansoneringen upphört utsänts till olika skolor inom landet för att kostnadsfritt på lämpligt sätt utdelas bland skolbarns föräldrar och målsmän.

Interpellanten har vidare ifrågasatt särskilda åtgärder, i form av grundlagsstadganden eller annorledes, i syfte att vinna garantier för att riksdagens framställningar till Kungl. Maj:t erhålla vederbörlig behandling från ämbetsverkens sida. Med anledning härav tillåter jag mig erinra om de förberedande åtgärder, som vanligen vidtagas, då riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t påkallat utredning i något ämne. Riksdagens skrivelser anmälas i regel kort tid efter det de inkommit i statsrådet, därvid, om frågans natur därtill föranleder och utredningen icke anses vara av beskaffenhet att böra verkställas av särskilt anmodade sakkunniga, skrivelsen för yttrande remitteras till vederbörande ämbetsverk. I de flesta fall innehåller remissen föreläggande av viss tid, inom vilken yttrande skall vara inkommet till Kungl. Maj:t. Uppenbart är, att i dylikt fall det åligger ämbetsverket och i främsta rummet

Ang. åtgärder mot tobaks- och kaffemissbruk. (Forts.)

dess chef, vilken enligt instruktionen är Kungl. Maj:t ansvarig för ämbetsgöromålens behöriga fullföljande, att tillse, att den sålunda fastställda tiden icke överskrides. Därest, såsom stundom sker, viss tid icke utsättes i remissen, åligger det tydligen ämbetsverket och chefen att iakttaga, att yttrandets avgivande icke oskäligt fördröjes. Skulle i detta avseende något finnas att erinra, tillkommer det vederbörande departement att genom framställning till ämbetsverket söka rättelse. En sådan framställning torde väl enklast och oftast med åsyftad verkan ske under hand, men kan naturligtvis ock erhålla formen av en Kungl. Maj:ts befallning till ämbetsverket att inom viss tid eller ofördröjligen besvara remissen.

Vad beträffar ärendenas behandling inom departementet, sedan infordrade yttranden inkommit, torde enligt sakens natur några mera bestämda regler icke kunna givas. I allmänhet kan dock sägas, att ärendena, så vitt möjligt, behandlas i den ordning, i vilken de föreligga i avslutat skick. Avvikelser från denna ordning måste helt naturligt ej sällan förekomma, beroende ej blott på ärendenas olika beskaffenhet och vidlyftighet samt på tillgången av erforderliga arbetskrafter, utan också på vissa ärendens mera brådskande natur, som kan motivera en förtursrätt. Tillvägagåendet härvid blir i sista hand beroende av vederbörande departementschefs uppfattning.

Vid nu anförda förhållanden synes det kunna antagas, att särskilda bestämmelser i det av interpellanten antydda syftet näppeligen skulle kunna erhålla ett innehåll utöver vad redan nu gäller i fråga om vederbörande ämbetsverks skyldigheter i förevarande avseende.

I varje fall torde den behandling, som ifrågavarande riksdagsskrivelser undergått, icke kunna sägas giva vid handen, att några särskilda administrativa åtgärder av den formella innebörd, interpellanten antytt, äro av behovet påkallade. Att utredningen sträckt sig över lång tid skall visserligen icke förnekas. I motsats till interpellanten håller jag dock före, att anledningen härtill ej varit, att frågan icke ägnats en intresserad behandling från myndigheternas sida, utan torde detta berott på de ganska säkert i själva sakens natur bottnande svårigheterna att genom direkta och enbart på bekämpandet av ifrågavarande missbruk inriktade statsåtgärder med sannolikhet nå fram till några effektiva resultat. En av de säkraste vägarna för fostrandet av vårt folk till allt mera sunda levnadsvanor, såväl när det gäller bruket av tobak och kaffe som ock i andra avseenden, synes vara — förutom naturligtvis i främsta rummet ett oavlåtligt arbete för gynnsamma ekonomiska och sociala förhållanden i allmänhet — ett oförtröttat aktivt upplysningsarbete från alla intresserades sida. Häri, det vågar jag förmoda, lärer den ärade interpellanten vara den förste att kunna giva mig rätt.

Herr Lindhagen: Jag ber att få tacka för att jag fått svar på de två frågor jag framställt. Den första frågan avsåg i korthet att få veta, vart riksdagens skrivelser av åren 1906 och 1912 tagit vägen. Av den framställning statsministern lämnat fick jag det intrycket, att det varit förenat med icke oväsentlig möda för vederbörande i departe-

Ang. åtgärder mot tobaks- och kaffemissbruk. (Forts.)

menten att taga reda på deras olika öden. Vad man möjligen kan få fram av effektivitet vid förverkligandet av en riksdagens skrivelse är svårt att bedöma, men jag undrar, om det icke var mera av välvilja, som statsministern sade, att de nämnda skrivelserna varit föremål för en intresserad behandling, då de legat ända sedan 1906 och 1912 utan att de blivit slutbehandlade. Det är väl egentligen så, att när det är fråga om t. ex. militärväsendet, löneregleringar och dylikt, alla äro väldigt intresserade, och att man då i en handvändning kan åstadkomma kolossala lagar och utgiftssummor, men att när det gäller vissa andra produktiva frågor, det går ytterst långsamt. När det t. ex. gäller en sådan fråga, som vi behandlade här i kammaren under gårdagens plenum, angående lagbestämmelser som i vissa fall medgiva sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka, märkes ingen entusiasm, och när det gäller att hindra folk att genom att hängiva sig åt ett omåttligt bruk av kaffe och tobak, särskilt i ungdomen, så fördärva sin fysik, att deras avkomma måste bliva undermålig och degenererade, då tager det förfärligt lång tid, det intressera vi oss icke alls för, herr statsminister.

Jag har själv i ett tidigare skede hjälpt en del ämbetsmän med att leta efter de ifrågavarande riksdagsskrivelserna. Ingen visste, var de voro — de hade varit på en slags odyssé i tre departement och medicinalstyrelsen — men slutligen upptäckte jag och en ämbetsman dem i en byrålåda i ett departement. De skickades därefter ut på en ny odyssé, och jag har nu för andra gången måst fråga, vart de tagit vägen. Det är ganska intressant i alla fall att se, att det hyses så stort intresse för denna sak, att man låtit trycka en broschyr i 15,000 exemplar, en broschyr, som heter "Om kaffemissbruket hos svenska folket", författad av doktor Henrik Berg och professor Santesson. Dessa två herrar erbjödo denna skrift åt regeringen, om de kunde få 3,000 kronor i statsanslag för den, vilket de också fingo, år 1915 eller 1916 tror jag det var. Men sedan den broschyren blivit färdigskriven och tryckt, så ha dessa 15,000 exemplar legat magasinerade hos folkskolöverstyrelsen, och först i februari i år gjorde herrar Berg och Santesson en personlig uppvaktning i ecklesiastikdepartementet, varvid de inlämnade en inlaga, i vilken de frågade, om icke vederbörande intresserade sig för svenska folkets kaffemissbruk och ville att valutan för de 3,000 kronorna skulle utlösa sig i någon utdelning av de 15,000 exemplaren. Välvillig som statsrådet Olsson alltid är, mottog han dem, och de berömma hans vänliga småleende och tillmötesgående tanke, men de tro och beklaga fortfarande, att ingen utdelning ägt rum. Jag har förfrågat mig därom särskilt i dag, men åtskilliga, som borde hava fått broschyren, hava icke hört något av den. Nu hör man ju emellertid genom statsministern, att den åtminstone kommit till posten, och då få vi väl hoppas, att den kommer fram till sina bestämmelseorter efter så många år.

På sina skrivelser 1906 och 1912 fick riksdagen visserligen ett svar genom propositionen om tobaksmonopolet; det var år 1915. Riksdagen hade förmenat, att då svenska folket i stor utsträckning förstörde sig

Ang. åtgärder mot tobaks- och kaffemissbruk. (Forts.)

och sin avkomma genom missbruk av bl. a. tobak, måste det åstadkommas någon rättelse genom upplysnings- och undervisningsverksamhet. När propositionen om tobaksmonopolet kom, så stod det i den följande uppseendeväckande saker, nämligen att man i utlandet till en början trott sig hava gjort den erfarenheten, att efter monopols införande konsumtionen avtagit till en början, men att erfarenheten sedan skulle hava visat, att den tagit upp sig igen, vadan svenska folket icke skulle misströsta om att icke vår konsumtion komme att hålla i sig, så att det kunde bli mycket pengar i statskassan. Och på den kroken nappade också riksdagen år 1915 i strid mot sina uttalanden senast 1912. Jag har berättat vid ett tidigare tillfälle, hurusom herr Räf stod nedanför talarestolen, när jag höll ett anförande i andra kammaren mot detta monopol, och att jag på allt sätt sökte provocera honom till ett uttalande, huruvida om han var emot att brännvinsmedlen finge användas för upphjälpande av svenska folkets ekonomi, han i allt fall kunde vara med om att tobaksmonopolet begagnades på det sätt, att svenska staten hade intresse och inkomst av att svenska folket rökte sig fördärvat. Han svarade icke ett ljud, han röstade antagligen för monopolet.

På samma sätt är det med kaffet. Nu hava vi fått en fyradubblad tull på kaffe, och jag förstår att det är svårt att skaffa pengar. Intresset är emellertid nu icke lika starkt hos höga vederbörande för att hindra att svenska folket förstör sig med kaffe som för att söka få in så mycket pengar som möjligt. Det är det stora missbruket, som skall skapa de stora summorna, och då blir det heller icke så stort intresse hos höga vederbörande för att undervisa folket om kaffemissbruket. Ofta är det så i riksdagen, att den ena handen icke vet, vad den andra gör.

Man har i interpellationssvaret hänvisats särskilt till skolorna, och det är så bekvämt för oss äldre att göra så. Det är det tryggaste för oss, när det kommer fram dylika obehagliga saker. Då tager man gärna sin tillflykt till förkunnelsen om, att barnen skola undervisas. Men man kan icke undervisa barn om sådana här saker, det är ganska mycket humbug, herr statsminister, det är som att hälla vatten över en gås. Nej, undervisningen skall gå ut ifrån hemmet och bestå i lydnad hos barnen och föredöme hos föräldrarna och de vuxna över huvud taget, ja, från departementen också. Man kan knappast bibringa barnen moraliska begrepp som dana deras karaktärer på det sätt, som det här är fråga om. Man kan väl icke tänka sig, att ett rökande departement skall vara entusiastiskt för tobaksbrukets avskaffande. Det går icke! Och beträffande exemplet från föräldrarna, så kan det ju duga, om barnet ser, att föräldrarna icke röka så mycket åtminstone, men om barnet har en pappa, som röker från morgon och till kväll och som icke kan arbeta utan att han har en cigarr eller cigarrett i munnen, och sedan den där pappan i riksdagen röstar för att man skall hava undervisning i skolan om tobaksmissbruket, så är det alldeles befängt. Det ger ingen respekt hos barnen, ty de äro ganska klyftiga i alla fall.

Vad som framför allt erfordras är nog i stället en uppfostran

Ang. åtgärder mot tobaks- och kaffemissbruk. (Forts.)

först och främst för de äldre, som ju kunna resonera något och för övrigt, på grund av krämpor och andra missöden, äro hotade att få en tidigare ändalykt, och därför tvingas omsider till intresse för hälsan. Det är på det hållet undervisningen skall främst läggas.

Således, undervisningen i skolan kan vara bra, och jag vill icke avskaffa den, men jag tror, att verkan därav är överdriven, ty framför allt är dock undervisningen för de äldre fortfarande försummad, och det anser jag vara den viktigaste undervisningen.

Vad sedan beträffar särskilt skrivelsen av år 1906, gick det ut på en rekommendation från riksdagen att minderåriga, på samma sätt som det sker i Amerika och andra länder, skulle förbjudas att köpa tobaksvaror, och vidare att, när minderåriga uppträdde rökande offentligt, polismyndigheterna skulle få taga ifrån dem den tobak de innehade. Nu säger statsministern — man är tydligen tvungen att plocka ihop det lilla man kan hava att komma med — att det finns ett enskilt initiativ från vissa tobakshandlares sida i denna riktning. Ja, men det räcker väl icke. Man vet icke heller, huru länge det varar och hur omfattande det är. Det är staten, som skall införa ordning och konsekvens i sådana saker. I Norge har man infört i båda avseendena den lagstiftning, som vi begärde 1906, och den norska lagstiftningen har, enligt vad det säges, visat sig verka mycket bra. Behöver det verkligen förlöpa en tid av 16 år för att Sverige skall komma sig för att tänka på en sådan sak. Herr statsministern förmodade, att tillsättandet först år 1918 av en kommitté med anledning av 1906 års riksdagsskrivelse, visade, att man från det rökande departementets sida vore intresserad av denna frågas behandling. Hur därmed förhåller sig, lämnar jag därhän. Det har i alla fall dröjt så länge, innan man tillsatt en kommitté, och denna kommitté har nu uttalat sig för ett förbud beträffande minderårigas tobaksköp, varefter betänkandet gått till andra vederbörande för yttrande, sannolikt i betänksam riktning. Ja, så där går det! Och kommittén själv har uttryckligen tagit avstånd från att man skulle kunna tillåta polismyndigheter, såsom det sker i många andra länder, särskilt i Amerika och Norge, att taga ifrån sådana här unga spolingar deras röktyg, som de gå omkring med på gatorna och torgen. Kommittén har även uttalat, att i Norge ha verkningarna varit goda, men, säger kommittén, i Sverige torde förhållandena vara annorlunda än i Norge. Tänk så märkvärdigt! Det är tre skandinaviska länder av samma folkstam, som hava samma klimat och samma statsskick, som kopiera varandra på alla områden, men på detta område är folkens kynne så olika, att detta icke passar sig. Nej, det är icke folkens olika kynne det beror på, herr statsminister, och det har statsministern icke heller påstått i sitt svar, utan det beror på kynnet hos den svenska och norska byråkratien. Vad som går för sig i Norge, går icke för sig i Sverige, därför att ämbetsmannamakten är konservativare i Sverige än i Norge.

Här hava vi onekligen ett uppslag, vi behöva en revision av vår departementala byråkrati, innan man kan hoppas något. Jag får

Ang. åtgärder mot tobaks- och kaffemissbruk. (Forts.)

emellertid fortfarande förorda, att den norska lagstiftningen införes, och så hoppas jag också, att ecklesiastikministern avlåter någon P. M. till medicinalstyrelsen om att den ville på ett mera behjärtat och intresserat sätt inrikta sig på folkets fysiska fostran och icke bara på att bota de krämpor, som folket under de nuvarande förhållandena ådragit sig.

Interpellationssvaret har försökt sig på den omöjliga uppgiften att ursäkta vederbörande. Det anger själv ingen som helst övertygelse i själva saken och vi stå efter detsamma lika tomhänta som förut.

Herr Ljunggren: Det är ett yttrande av herr statsministern, som jag fäst mig vid. Han sade nämligen, att den säkraste vägen att komma fram på detta område vore ett oförtrutet, aktivt upplysningsarbete från alla intresserades sida. Som bekant pågår ett dylikt upplysningsarbete här i landet, och många äro intresserade för detsamma. Såsom här av herr statsministern upplysts, har också den kommitté, som haft frågan om hand, hänvisat till detta upplysningsarbete och till de åtgärder, som redan äro vidtagna på området, men utom det upplysningsarbete, som herr statsministern påpekade och som enligt gällande bestämmelser skall äga rum i skolan — oavsett vilket värde detta kan hava — så är dock det upplysningsarbete, som frivilligt organiseras och som även träffar skolans lärare och de ledande inom folket, som särskilt äro intresserade på detta område, enligt min mening av ännu större betydelse.

Emellertid vet ju herr statsministern lika väl som jag, att det på detta område liksom på alla andra kräves, att det icke bara finns intresse för saken, utan också att det finns personer, som vilja ägna sin uppmärksamhet åt den, och det kräves tillika, för den händelse statsmakterna vilja, att saken skall bedrivas med kraft, så att några resultat i stort skola kunna uppnås, en verksam hjälp ifrån statsmakternas sida. Denna hjälp kan också i sin mån kräva ekonomiskt stöd. Nu veta vi emellertid, att statskassan för närvarande har stora svårigheter att kämpa med, och det är ju då icke så underligt, att särskilt de finansministrar och regeringar, som hava det närmaste ansvaret, måste se sig om efter utvägar för att fylla de stora hålen, som uppstått. Och då finna vi, såsom också herr Lindhagen påpekat, att man beskattar sådana saker som kaffe, tobak och sprit, med andra ord dessa njutningsmedel, som man officiellt och i sådana här debatter betraktar såsom åtminstone i viss mån skadliga och vilka man sålunda anser det vara nödvändigt att bekämpa — att man utnyttjat dessa njutningsmedel för att skaffa staten inkomster. Då skulle jag vilja säga herr Lindhagen, att när det nu utvecklat sig på det sättet, som det verkligen gjort de senare åren, att en kolossalt stor procent av statens inkomster härrör från dessa njutningsmedels förbrukning, jag för min del finner det vara konsekvent, att regeringen åtminstone icke utvecklar någon större aktivitet för att bekämpa dessa njutningsmedels användning, genom vilkas förbrukning det ju tillföres staten inkomster. Jag förstår också mycket

Ang. åtgärder mot tobaks- och kaffemissbruk. (Forts.)

väl, att när det gäller att spara, man skall söka med ljus och lykta efter områden, på vilka det kan sparas, och ifall man då icke har något större personligt intresse för dessa saker, utan menar, att folk gärna kan begagna sig av dessa njutningsmedel, så begriper jag också exempelvis, att statsrevisionens ordförande i år kunde hänvisa till dessa upplysningskurser såsom ett område, på vilket det kunde sparas. Kommittén, som särskilt haft att utreda frågan om åtgärder mot tobaks- och kaffemissbruk, har också hänvisat till det upplysningsarbete, som bedrives i nykterhetsfrågan och föreslår, att i anknytning därtill upplysning må meddelas även om tobaks- och kaffemissbrukens faror. Det är då klart, att om man såsom skett drager in det understöd, som hittills utgått för upplysningsarbetet på nykterhetsområdet, man också träffar det upplysningsarbete, som skulle äga rum beträffande tobaks- och kaffemissbruket. Jag har ju sett, att när det eljest gäller statens pengar, man utan att reagera kan tillåta till och med att enskilda personer disponera statens medel och använda tiotals miljoner kronor på affärer, som äro för statsändamålet främmande. Nej, mina herrar, jag tror för min del, att orsaken till att dessa frågor behandlas på det sätt som sker, är först och främst den okunnighet som råder icke minst bland dem, som förnämligast hava att bestämma i dessa saker.

Jag hörde alldeles nyss en kammarledamot, som just gick härifrån, säga: "Man behöver icke höra på vad herr Lindhagen talar, ty det har ingen betydelse!" Nej, det har ingen betydelse. Herr Lindhagen påpekade själv — det var en reflektion, som jag också gjorde alldeles nyss, innan debatten började — att det enda intresse man hittills vid denna riksdag visat de humanitära frågorna, var vad som beslöts i går på ett speciellt område, och vilket beslut jag anser vara välbetänkt. Men när det gäller folkhälsan i stort, när det gäller det grundläggande, då har det visats ett mycket litet intresse hittills för vidtagandet av åtgärder, och detta bottnar, enligt min mening, utom i okunnigheten, framför allt i att staten har bundit sig samman vid dessa saker på ett sådant sätt, att den icke ser sig någon utväg att komma loss ur greppet.

Jag förstår mycket väl, att icke bara den ledamot jag syftade på, utan även många andra av kammarens ledamöter anse, att sådana här frågor bör man söka komma ifrån så lätt som möjligt, och jag förstår också utsiktslösheten att för den närmaste framtiden kunna få någon upprensning på detta område. Men jag har i alla fall icke kunnat underlåta att med anledning av herr statsministerns hänvisning till det kraftiga upplysningsarbetet med några ord fästa uppmärksamheten på hur det i själva verket står till med intresset hos vederbörande för detta upplysningsarbete och hur det verkligen förhåller sig, då man kräver ett verksamt stöd för detsamma.

Gratifikationer åt tjänstemän hos jordbruksutskottet.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets memorial nr 59, angående beviljande för innevarande riksdag av visst belopp till gratifikationer åt tjänstemän hos jordbruksutskottet.

Gratifikationer åt tjänstemän hos jordbruksutskottet. (Forts.)

Detta memorial lydde sålunda:

"Utskottet har ansett skäligt att i likhet med vad föregående år skett för utdelande av gratifikationer till den hos utskottet anställda kanslipersonalen ett särskilt belopp ställes till utskottets förfogande.

Utskottet får därför hemställa, att ett belopp av 1,500 kronor må för innevarande år anvisas att av jordbruksutskottet användas till gratifikationer åt tjänstemän hos utskottet.

I händelse av bifall till vad utskottet sålunda hemställt torde utskottet få sig uppdraget att därom meddela fullmäktige i riksgäldskontoret underrättelse."

Herr Lindley: Jag känner mig nödsakad att här påpeka, att vissa utskott anse sig påkallade att förorda gratifikationer till utskottens tjänstemän, under det att andra utskott icke alls iakttagit samma regel. Det framkallas härigenom en mycket stor orättvisa mellan de olika utskottens tjänstemän. Nu är det ju så, att andra kammaren redan bifallit detta, och följaktligen kan man här icke göra något yrkande om avslag, ty det skulle endast förorsaka ännu en gemensam votering, vilket jag ju icke vågar utsätta kammaren för. Jag kan alltså icke göra något yrkande nu, men jag har velat göra det uttalandet jag nyss gjorde, i förhoppning att detsamma i sig självt skall kunna innebära, att man lägger någon kapson på känslan, att man vill tilldela vissa utskotts tjänstemän särskilda gratifikationer, så att, om man inte till nästa år skulle hinna att ordna beträffande den ersättningsfråga, som nu ändå ligger under utredning, man nästa år icke på nytt skall göra sig skyldig till samma sak som i här förevarande fall. Det har förr framställts begäran om sådana extra gratifikationer, men jag anser, att de äro olämpliga.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det föreliggande memorialet hemställt.

Om en särskild stämpelavgift vid köp m. m. av vissa lyxvaror.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets memorial nr 57 med förslag om fortsatt tillämpning av förordningen rörande en särskild stämpelavgift vid köp m. m. av vissa lyxvaror.

Med föranledande av en utav Kungl. Maj:t framlagd proposition beslöt 1919 års riksdag införande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror. Den i överensstämmelse härmed den 11 juli 1919 utfärdade förordningen i ämnet trädde i kraft den 1 september 1919 och gällde till utgången av år 1920.

Till 1920 års riksdag avgav Kungl. Maj:t proposition med förslag angående fortsatt tillämpning av nyssnämnda förordning till utgången av år 1921; och blev detta förslag av riksdagen godkänt.

Sedermera hade 1921 års riksdag (skrivelse nr 399) i anledning av väckt motion beslutat, att ifrågavarande förordning skulle med viss

Om en särskild stämpelavgift vid köp m. m. av vissa lyxvaror. (Forts.)

ändring, föranledd av en del i andra stämpelförfattningar samtidigt beslutade ändringar, äga fortsatt tillämpning till utgången av innevarande år. I överensstämmelse med riksdagens sålunda fattade beslut utfärdades den 29 juni 1921 förordning (nr 416) om fortsatt tillämpning av förordningen den 11 juli 1919 om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

I omförmälda skrivelse, däri gjordes enahanda uttalanden som i bevillningsutskottets i ämnet avgivna betänkande (nr 45), hade 1921 års riksdag, under erinran att tidigare inom finansdepartementet verkställts viss utredning rörande lyxbeskattning, i princip uttalat sig för att lyxkonsumtionen gjordes till föremål för en lämpligt anordnad särskild beskattning. Med framhållande att riksdagen ansåge sig kunna förvänta, att Kungl. Maj:t komme att taga under förnyat övervägande frågan om en genomförd lyxbeskattning, förklarade sig riksdagen anse den ifrågavarande redan gällande beskattningen av denna art böra erhålla förlängd giltighet.

Till innevarande års riksdag hade icke vare sig av Kungl. Maj:t eller motionsvis väckts förslag om förlängd giltighet av den ifrågavarande stämpelbeskattningen.

I det nu föreliggande memorialet hade utskottet yttrat:

"På sätt bevillningsutskottet i annat sammanhang (betänkande nr 10) haft anledning erinra, är frågan om en utsträckt lyxbeskattning för närvarande föremål för utredning inom finansdepartementet.

Bevillningsutskottet, som ansett, att i avvaktan på resultatet av berörda utredning den nuvarande förordningen bör förbliva gällande, har velat i sådant syfte begagna den utskottet jämlikt § 40 riksdagsordningen tillkommande befogenhet att väcka förslag i bevillningsfrågor.

Utskottet får sålunda hemställa, att riksdagen måtte besluta, att förordningen den 11 juli 1919 (nr 401) om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror, sådan densamma lyder enligt förordningen den 29 juni 1921 (nr 416), skall äga fortsatt tillämpning till utgången av år 1923."

Vid memorialet fanns fogad en reservation av herrar *Röing, Antonsson, Boman, Lithander* och *Heyman,* vilka anfört:

"Inom utskottet har upplysts, att i finansdepartementet påginge utredning om en särskild beskattning å lyxvaror, och mot dylik beskattning, därest lämplig form kan finnas, torde väl ingen principiell invändning komma att resas.

Denna pågående utredning och det ytterst otillfredsställande resultatet av den ännu gällande provisoriska förordningen rörande en särskild stämpelavgift vid köp m. m. av vissa lyxvaror få väl antagas vara anledning till att Kungl. Maj:t icke förelagt riksdagen förslag om den provisoriska förordningens förnyande, och vid detta förhållande borde en-

ligt vår mening ej heller utskottet begagna sin motionsrätt för förordningens bevarande."

Om en särskild stämpelavgift vid köp m. m. av vissa lyxvaror. (Forts.)

Herr Heyman: Herr greve och talman! Initiativet till detta bevillningsutskottets memorial togs av herr Rosén vid bevillningsutskottets sista sammanträde, och ärendet företogs till omedelbar behandling utan att det var upptaget på föredragningslistan.

Det har emellertid visat sig, att kungl. förordningen av den 11 juli 1919 lämnat i högsta grad otillfredsställande resultat, och detta är enda anledningen, varför icke finansministern till denna riksdag inkommit med proposition om förordningens förlängande. Det pågår även inom finansdepartementet en utredning i syfte att finna en lycklig form för beskattning av pärlor och andra lyxvaror, och förutsatt att en sådan form kan finnas, lärer nog icke heller finansministern underlåta att till nästa riksdag inkomma med proposition i ämnet.

Under sådana förhållanden tillåter jag mig, herr greve och talman, att yrka avslag å bevillningsutskottets betänkande och bifall till den vid detsamma fogade reservationen.

Herr Leander: Herr greve och talman, mina herrar! Då ingen av de medlemmar i utskottet som varit med om att diktera dess beslut, är här närvarande, kanske det må tillåtas mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

När förlidet års riksdag beslöt att den ifrågavarande förordningen skulle förlängas i avvaktan på motsedd utredning, så skulle det väl nu vara litet underligt om denna riksdag skulle fatta ett motsatt beslut, så att den beskattning på pärlor och andra lyxariklar, som det här är fråga om, skulle upphöra med detta års slut för att sedan sådan beskattning återigen skulle införas om några månader. Det skulle ju då bliva ett avbrott, som man tycker det inte finns något skäl att göra. Det är visserligen icke fråga om några stora summor härvidlag, men man får tänka sig, att när utredningen en gång föreligger färdig, pärlorna och dessa andra artiklar säkerligen komma att bliva föremål för en särskild beskattning, och med anledning därav är det, som sagt, nog icke skäl att avbryta beskattningen bara för en tid av en eller annan månad. Jag tror därför, att det finns goda skäl för riksdagen att bifalla utskottets hemställan.

Orsaken, varför herr Rosén inte även i år väckt motion härom, var den, att han under motionstiden, i början av riksdagen, var sjuk och på grund därav icke kunde deltaga i riksdagsarbetet. Ingen hade för övrigt observerat, att skatten skulle upphöra att utgå med detta års slut, och detta har varit anledningen till att icke något förslag framkommit. Men utskottet har emellertid nu använt sin motionsrätt härvidlag, sin lagenliga rätt att framlägga förslag, och ingenting bör väl vara att säga däremot.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om en särskild stämpelavgift vid köp m. m. av vissa lyxvaror. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna memorialet hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens förordnande, nr 248, för ledamoten av riksdagens första kammare, advokaten J. E. Löfgren, att vara kommitterad för tryckfrihetens vård.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12,55 på dagen.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 3 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollen för den 29 nästlidne maj.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 4 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 8 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 8 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 10 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 10 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om beredande av medel för återbetalning av vissa till rörelsekapital för statens bränslekommission anvisade anslag;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av löneförhållandena för befattningshavare vid lots- och fyrstaten m. m.;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm m. m.;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa kompanichefer vid Bohusläns regemente från dem ådömd ersättningsskyldighet;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida användningen av Jämtlands roteringskassa;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 9 § 2 mom. i avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för fast anställt manskap vid armén och marinen m. m.;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulära befattningshavare;

nr 237, angående vissa anslag under fjärde huvudtiteln; samt

nr 262, i anledning av vissa framställningar i Kungl. Maj:ts proposition angående lönefrågor vid armén och marinen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 9 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 277, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för tiden 1 januari—30 juni 1923 i vad angår jordbruksärendena;

nr 278, angående reglering av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1922 i vad rör jordbruksärenden;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av hushållningssällskapen; samt

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid av avlöningsreglemente för tjänstemän vid domänverket m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften m. m.;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5, § 8 mom. 4 och § 9 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfri införsel av två telefonkablar;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m.; samt

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 253, angående val av tre fullmäktige i riksbanken och av tre suppleanter för riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk;

nr 259, angående val av ordförande och två fullmäktige i riksgäldskontoret ävensom av tre suppleanter för fullmäktige i samma verk;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 254, för två fullmäktige i riksbanken;

nr 255, för ledamoten av riksdagens andra kammare, folkskolläraren E. Kristensson att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 256, för tre suppleanter för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 257, för ordförande och två fullmäktige i riksgäldskontoret; samt

nr 258, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 264, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder med föranledande av ökningen i göromålen inom Södra Roslags domsaga.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 265, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 11 § strafflagen.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförbättring för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare vid armén och marinen;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sparbanker m. m.;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för sparbank att bilda säkerhetsfond;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1922 och första halvåret 1923 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad den avser pensions- och indragningsstaterna;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av socker m. m., i vad propositionen avser pensionsförhållanden m. m.;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa bestämmelser rörande pension för t. f. rektor vid blindundervisningsanstalt;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 2 § i kungörelsen den 29 juni 1921 med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med bestämmelser för ordinarie tjänstemän vid lots- och fyrstaten i fråga om rätt till pension;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension; samt

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 78, angående höjning av tullen å kaffe m. m.;

nr 79, angående kreditivsummorna;

nr 80, angående ändrade bestämmelser rörande statsrevisionen m. m.;

nr 81, angående utsträckt skyldighet för landsting att lämna fattigvårdssamhälle gottgörelse för vård av sinnessjuk eller sinnesslö;

nr 82, angående förslag till lag om allmänna vägar på landet m. m.;

nr 83, angående förslag till förordning om automobilskatt m. m.;

nr 84, angående förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik;

nr 85, angående vissa ändringar i lagen den 28 juni 1907 om bredden av hjulringar å arbetsåkdon på landet;

nr 86, angående lag om ändrad lydelse av 35 och 77 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 87, angående lag om tiden för företagande av rannsakning med häktad;

nr 88, rörande förordning angående förbud under viss tid mot införsel till och försäljning inom riket av öl;

nr 89, angående förslag till lag, innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag m. m.

nr 90, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 23 § i lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd;

nr 91, angående lag om ändrad lydelse av 93 § i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag m. m.;

nr 92, rörande förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 22 juni 1921 angående rusdryckers förverkande i vissa fall m. m.; samt

nr 93, angående val av en tryckfrihetskommitterad.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 58, angående beräkning av bevillningarna för första halvåret 1923; och

nr 59, angående beräkning av vissa bevillningar å tilläggsstaten för år 1922;

bankoutskottets memorial nr 79, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 168 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse jämte en i ämnet väckt motion; samt

första lagutskottets memorial nr 26, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till särskild ersättning åt sekreteraren hos första lagutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10,09 f. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Stockholm 1922, Nordiska Bokindustri A.-B.
6686

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922. Första kammaren. Nr 43.

Tisdagen den 6 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 30 nästlidne maj.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 4 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 5 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 5 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 6 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 6 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 7 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

7 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för